

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes na
5. strani:

ZADEVA
SE PRIČNE
PRI DELITVI

Četrtek, 13. februarja 1964
Št. 6, leto XXII

NEKAJ VIDIKOV NAGRAJEVANJA PO DELU

V zadnjem razdobju je bilo o nagrajevanju po delu spregovorjenih toliko besed in zapisanih toliko člankov, da bi upravičeno lahko pričakovali večjo prizadevnost, večje rezultate v praksi. Čeprav načeloma nihče več ne zagovarja uravnilovskih načel nagrajevanja kot primerne in pravične, pa vseeno z različnimi razpravami in slepomišljenji marsikje zadržujejo, da nagrajevanje po delu ni doseglo že večjega razmaha.

ALI GRE SAMO ZA PRAVIČNOST ALI GRE TUDI ZA SPODBUDO

Na nekem posvetu sem pred kratkim slišal: »Delavci niso dvignili produktivnosti, ker niso nagrajevani po delu.« Teoretično vzeto — možno je, da v krajšem obdobju delavci prejmejo dohodek po delu, pa čeprav bi bili nagrajevani po različnih tarifnih merilih. Izjemoma bi se lahko dogodilo, da bi se tarife ujele z rezultati dela. Postavlja pa se vprašanje — kako v bodoče? Če je kdo slučajno plačan po uspehu svojega dela, ali je ta še zainteresiran, da bo delal več? Zanesljivo ni. Tarife so zelo statične, poredko jih menjavajo, zato vsako plačevanje po tarifi zahteva nadzor, zahteva nekoga, ki odreja, nadzoruje, od delavca pa pričakuje, da bo s svojo zavestjo izpolnjeval naloge. Žive, neposredne materialne zainteresira-

nosti, ki je velika spodbuda za večjo produktivnost, pa v teh primerih ni.

S tem pa smo prišli do jedra problema. Ali smo lahko pri nas zadovoljni z obstoječo produktivnostjo, ki jo povečamo za novo investiranje zmogljivosti, ali pa pričakujemo od gospodarstva več? In dalje: Ali lahko gospodarstvo in industrija kdajkoli počivata na doseženem? Nikoli! Vztrajanje na doseženem pomeni že nazadovanje, kajti razvoj v svetu gre naprej, nastopa časovna obraba strojev in s tem v zvezi neizbežna nuja, da po letu, dveh letih, uspanja na enakih rezultatih za enako delo v mednarodni delitvi prejemo že znatno manj. Nastopa pa še naslednji vidik, ki ga tudi ne smemo zanemariti. Ali bi s počasnim napredovanjem, ali bi z obstoječo produktivnostjo kdaj lahko prišli v položaj, da bi lahko »zadovoljevali naše potrebe«?

Tudi na to vprašanje bi po takem izhodišču ne mogli odgovoriti pritrdilno.

ZA ODLAŠANJE IN IZGOVORE RAZNE TEORIJE IN TEORIJE

Ker je v delovnih organizacijah vse močnejši pritisk, da bi načela nagrajevanja po delu uresničili in merila izpopolnjevali, naletijo pri tistih, ki bi morali ta merila izdelati na različne ugovore in pojasnila, kako to ni primerno, kako se ne izplača, kako so zahteve proizvajalcev zmotne, ker vidijo pri nagrajevanju samo sebe, zapostavljajo pa skupne koristi.

Ena od glavnih teorij, ki se je zelo radi poslužujejo v delovnih organizacijah je, da so individualne norme že zgodovinska zadeva, da moderna industrija namesto individualnih norm uvaja skupinske. Po njihovem se vsi tisti, ki se zavzemajo za čimbolj dosledno izvedene oblike nagrajevanja po delu, zavzemajo za »politično linijo«, ki ne razume industrijskega razvoja.

Če si pobliže ogledamo to teorijo, bomo videli, da prvič pri nas skoraj še nimamo moderne industrije, predvsem pa nimamo modernih industrijskih proizvodnih procesov. Na tekočem traku bi bilo res nesmiselno izdelovati individualna me-

rila nagrajevanja, kajti posamezni proizvajalec ne more napraviti več, neodvisno od svojih sodelavcev. Postavlja pa se vprašanje: Ali zaradi tekočega traku odpade nagrajevanje po delu? Ne odpade! Če pri prvi kontroli se pokaže prvi rezultat. Samo ena faza slabo opravljenega dela in proizvod mora iti v ponovno dodelavo. Če zaradi tega smo pri nas, zaradi trga so tudi v kapitalističnih deželah zelo zainteresirani, da tudi na tekočem traku oblikujejo taka merila nagrajevanja, ki bodo proizvajalce čim bolj stimulirala za dobro delo. Dobro postavljena merila jih bodo prisiljevala, da se bodo sami čim bolj organizirali, da bodo skupinsko skrbeli za čimvišji končni rezultat združenega dela. Kajti tudi v najbolj idealnem tekočem traku ne more biti delo enako porazdeljeno. Tudi tu nastopajo tehnično ali fizično zahtevnejše delovne operacije. Na tekočem traku je najbolj problematičen tisti proizvajalec, ki dela najpočasneje ali najmanj spretno. Zaradi njega teče trak počasneje. Če je njegova storilnost samo za en odstotek počasnejša od storilnosti ostalih, potem pomeni to za vse en odstotek zmanjšano produktivnost. Če pa se delavci tako razporedijo, da najposlabšeji dela na najbolj zahtevni delovni operaciji, če svoje delo uskladijo, sinhronizirajo, bodo dosegli najbolj optimalne rezultate. Vprašujemo pa se, ali bodo delavci to storili tudi v primeru, če si s tem ne izboljšujejo svojih dohodkov. Mirno lahko odgovorimo, da se z nestimulativnim načinom nagrajevanja za boljše delo ne bodo posebno prizadevali.

POTUHE ZA SLABO ORGANIZACIJO DELA

Da ne bi bilo treba ničesar spreminjati, da bi bilo čim manj dela, se je teorija o skupinskih normah močno zasidrala v nekaterih delovnih organizacijah. Dobila je še mnogo »širše razpone«. Skupinsko nagrajevanje so razširili na celotne ekonomske enote, neke tudi na celotno delovno organizacijo. Tako so postali zelo »socialistični«, ker nagrajujejo skupinsko, kar delavcem ne izčrpa kot »kapitalistične« individualne norme.

Če pa poskušamo ti teoriji soočiti s prakso, pa dobimo zanimive rezultate. Tako so mi v nekem gradbenem podjetju po-

(Nadaljevanje na 3. strani)

V OKVIRU

Vse več občinske skupščine razpravljajo o osebnih dohodkih delavcev pod 25.000 dinarjev. Razprave pa, žal, največkrat skrenejo s prave poti in odločitve, ki jih pogujejo take razprave, prav gotovo niso perspektivne. Nekateri skupščine so že sprejele sklepe, da delavcem, ki zaslužijo manj kot 25.000 dinarjev, ni treba plačevati proračunskega prispevka.

Ne glede na to, kolikšna sredstva predstavljajo te »olajšave« v posameznih občinskih proračunih — ponekod so razmeroma pičila — in ne glede na to, za koliko so s takimi sklepi povečali realni osebni dohodek delavcev, bi se pomudili ob vprašanju: komu koristijo taki sklepi in kolikšna je njihova vrednost.

Prav je, da občinske skupščine razpravljajo o nizkih osebnih dohodkih delavcev. Tudi je prav, da sprejemajo sklepe, da je treba odpravljati nižje kategorije osebnih dohodkov. Vendar pa se je stvari le treba lotiti s prave strani. Zmotno je namreč mišljenje, da bodo probleme nizko akumulativnih in zaostalih delovnih organizacij, rešili z olajšavami družbenih skupnosti. Konkretneje povedano: s tem, da so delavce, ki zaslužijo pod 25.000 dinarjev, oprostil plačevanja proračunskega prispevka, so jim naredili medvedjo uslugo. Njim in njihovim delovnim organizacijam so vzeli spodbudo, da bi dvignili produktivnost in zboljšali organizacijo dela ter ekonomičnost poslovanja. Ali nimajo taki ukrepi socialni karakter pomoči.

ŠKODLJIVA KRATKOVIDNOST

Občinske skupščine so kolektivno delovno telo predstavnikov občanov in delovnih kolektivov. S tem pa, ko so občinski odborniki predstavniki interesov in potreb tako rekoč vsakega posameznega človeka na njegovem delovnem mestu, pa nikakor ni prav, da ne spremljajo celotnega družbenega življenja. Z veliko odgovornostjo bi morali posamične interese povezovati s splošnim interesom in obratno. To pa zahteva tudi povečano odgovornost odbornikov glede vseh predlogov in stališč.

Zatorej bi se morali odborniki lotevati tudi razprav o nižjih osebnih dohodkih bolj odgovorno. Pozabiti pri teh razpravah na to, da imajo ekonomičnost, rentabilnost in produktivnost vedno bolj pomembno vlogo v družbeni oceni rezultatov poslovanja posameznih in vseh delovnih organizacij, se pravi, dajati potuho slabi organizaciji proizvodnje, nizki stopnji mehanizacije, nesposobnosti itd. — ali pa ne razumeti našega gospodarskega sistema.

Ob tem namreč, ko se odborniki zavzemajo za to, da delavci, ki zaslužijo pod 25.000 dinarji, ne bi plačevali proračunskega prispevka od svojega osebnega dohodka, ne kompromitirajo samo načel delitve po delu (kajti delavci, ki zaslužijo več, imajo do družbe prav vse sprejete obveznosti), temveč dajejo s takimi stališči tudi posredno potuho slabim in brezperspektivnim delovnim organizacijam.

V kakšni smeri, naj bi torej teklo razprave na občinskih skupščinah? Kakšna naj bi bila politika občin do nižjih osebnih prejemkov v delovnih organizacijah? Večja produktivnost kot učinkovit in trajen činitelj, ki bi odstranjeval vzroke, zaradi katerih delavci malo zaslužijo, naj bi bila na občinskih skupščinah temelj razprav. Če je že potrebna materialna pomoč skupnosti, naj bi skupščine o njej odločale namensko, dajale naj bi pomoč za pospešen razvoj določene dejavnosti, vse to z jasnimi stališči o perspektivnosti take politike. Sicer pa je bolje, da nerentabilne delovne organizacije ukinejo, kot pa da mašijo luknje s »socialnimi« olajšavami.

N. LUZAR

MARIBORSKI TAM SKRAJŠAL DELAVNIK

ANALIZE SO BILE UGODNE

V tovarni avtomobilov v Mariboru so s prvim januarjem prešli na skrajšan delavnik. Na delavnik, ne tednik. Seveda pa to na stvari ničesar ne spremeni, kajti za TAM bo po novem delovni teden dolg le 42 in ne 48 ur. Odločili so se namreč, da bodo vsak dan delali eno uro manj kot pretekla leta, se pravi 7 ur dnevno.

Tudi to ni nič posebnega, bi utegnil kdo oporekati.

Res je. V Sloveniji je prešlo na skrajšan delavnik ali tednik že približno 50 kolektivov (v Jugoslaviji 300), je pa v skrajšanju v TAM vendarle nekaj posebnega:

— zanj so se namreč v TAM odločili šele po dolgotrajni in natančni analizi, ki je pokazala, da bo mogoče kljub skrajšanemu delavniku doseči povečano produktivnost dela, ki jo zahteva skrajšanje delovnega časa, obenem pa seveda tudi izpolnjevanje planskih nalog.

O nečem so si bili v TAM takoj na jasnem: uvedba skrajšane delovnega časa je lahko uspešna le v primeru, če vsak posameznik in vsaka delovna enota sodelujeta pri odkrivanju notranjih rezerv in če se vsak član kolektiva zaveda, da je treba v skrajšanem času opraviti enako oziroma večjo količino, ker bodo jasno le tako osebni dohodki enaki, oziroma višji. Je pa res, da so se člani delovnih enot v TAM obvezali, da bodo z boljšim delom, z večjo prizadevnostjo in z natančnejšim izvajanjem predlaganih ukrepov, omogočili izpolnitev vseh kriterijev, ki jih zahteva uvedba skrajšane delovnega časa.

Napak bi bilo seveda že po enomesečnem prehodu govoriti o pozitivnih ali negativnih rezultatih, ki jih je prineslo skrajšanje, ker končno — prvi obračun, ki bo vsaj nekatere realen, bo šele prvo četrtletje. Nepravilno bi bilo, če bi uspehe preprave meseca (žal smo tako delali) že obešali na veliki zvon, pozneje (morda

že čez mesec) pa ugotovili, da je bilo tisto bitje zvona pravzaprav odveč in ne samo odveč, marveč celo škodljivo.

Zato govorimo raje o pripravi na skrajšanje, o skritih rezervah, ki jih je odkrila komisija za skrajšanje delovnega časa v TAM in ne samo komisija, marveč celoten kolektiv, ko je iskal poti, kako preiti na skrajšan delavnik, da bodo rezultati gospodarjenja ugodni, da bo povprečni letni porast produktivnosti (ki znaša v zadnjih letih 5–7%) tudi res dosežen.

Primer TAM dajemo tudi zaradi tega, ker je pri nas vse preveč delovnih organizacij, ki so se za prehod na 42-urni tednik odločile brez poprejšnjih natančnih analiz (ali sploh brez njih), je pa res, da se bodo rezultati takega dela kaj kmalu maščevali (in se v nekaterih primerih celo že maščujejo).

PET GLAVNIH TOČK

Tako nekako je označil glavni direktor tovarne TAM pet točk, ki bi jih lahko imenovali tudi pet skritih rezerv, je pa res, da se v vsaki od teh petih skritih rezerv skriva še na desetine rezervic in vse skupaj dajo eno teh petih glavnih točk:

- na prvem mestu so brez dvoma posegi v samo tehnologijo;
- potlej sledi izboljšava organizacijskih prijemov;
- razne izločitvene rezerve, ki jih imajo v tovarni TAM po zadnjih analizah še veliko;
- večja disciplina na delovnem mestu;
- in peta točka naj bi veljala ureditvi kadrovskih vprašanj, oziroma fluktuaciji delovne sile.

I.

Bržkone bo res, kot je ugotovil tudi predsednik komisije za skrajšanje delovnega časa v TAM Drago Izlakar, namreč, da bi uvedba skrajšanega delovnega časa brez predhodnih ukre-

pov, ki zagotavljajo večjo učinkovitost tehnologije, istočasno pomenila tudi upadanje izkoriščenosti kapacitet, kar poganja za seboj seveda tudi ustrezno znižanje obsega proizvodnje, dohodka, skladov podjetja in tako naprej.

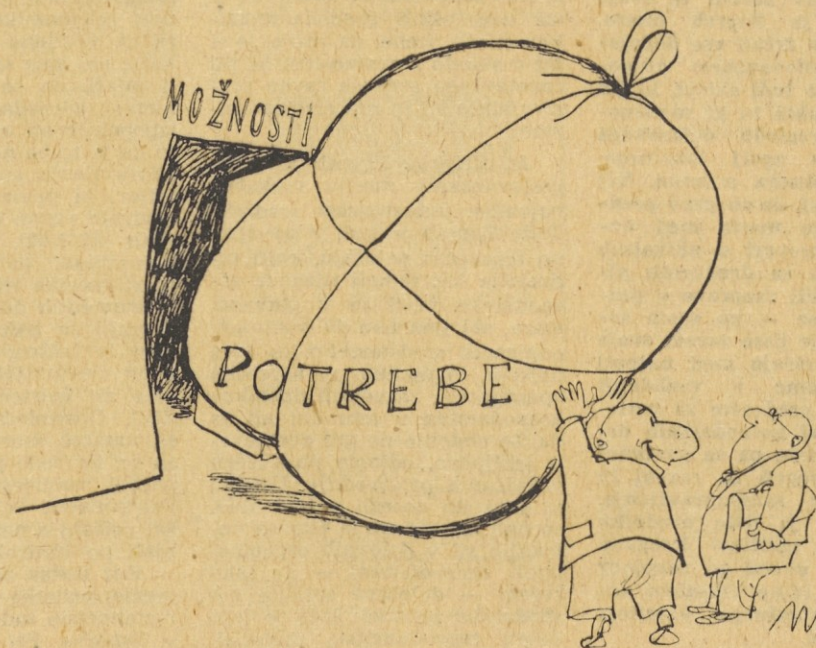
Kot so pokazale nekatere analize, so v TAM stroji in strojne naprave že v znatni meri odpisane in delno tudi ekonomsko zastarele. Zato bodo po investicijskem programu v letu 1964 nabavili precej novih osnovnih sredstev (predvsem strojev in strojnih naprav), v vrednosti 1.950 milj. dinarjev, v letu 1965 pa za 1.006 milj. dinarjev.

Dodatna vlaganja bodo omogočila odpravo ozkih grl, deloma pa seveda tudi uvedbo sodobnejše tehnologije. Strojne naprave so bile v zadnjih letih (računano na dve izmeni) dokaj slabo izkoriščene. V letu 1961 le 43%; 1962 45%; 1963 51%, medtem ko naj bi bile po novem kljub skrajšanemu delavniku: leta 1964 57% in leta 1965 68% izkoriščene strojne kapacitete.

Zakaj tako relativno nizek izkoristek strojnih kapacitet? Po izjavi glavnega direktorja je to posledica nezadostne skladnosti v proizvodnji. Do teh neskladij pa je prišlo v preteklosti tudi zaradi pogostih sprememb v asortimentu proizvodnje in osvajanja novih vrst proizvodov, ki so zahtevale seveda tudi delno spremembo same tehnologije.

Zdaj, ko so v TAM že povsem osvojili vozilo TAM 4500 in bodo letos povečali proizvodnjo od 3500 napravljanih vozil v letu 1963 na 4200, ki jih kanijo napraviti letos; po vsem tem je gotovo, da bodo tehnologijo za ta vozila še bolj uskladili, za manjše serije pa se bodo še bolj naslonili na kooperante, tako da bodo lastne strojne naprave, kar najboljše izkoristili za serijsko proizvodnjo.

(Nadaljevanje na 3. strani)

— Seveda ne bo šlo skoz — ampak politični učinek na volilce bo kljub temu kolosalen!

Karikatura: MILAN MAVER

V SPOMIN TOMU BREJCU

Minuli četrtek smo se na ljubljanskem pokopališču poslednjič poslovili od pokojnega revolucionarja in člana CK ZK Slovenije, prvoborca za delavske pravice in organizatorja sindikalnega gibanja na Slovenskem — tovariša Toma Brejca. Prenehalo je biti srce moža, ki je sebe vsega posvetil delavskemu razredu in njegovemu boju.

Brejčevi so živeli v Dolenjih Novakih na Primorskem. Oče je bil rudar, mati pa poljska delavka in Tomo je že v svojem detinstvu okusil revščino in pomanjkanje. Sele štirinajst let je imel, ko je odšel v gozdove in drvaril. Stiri leta kasneje se je pri delu ponesrečil in ostal brez sredstev za življenje, ker ga podjetnik ni socialno zavaroval. Tožil ga je, toda ta si je najel advokata in Brejc je tožbo izgubil. Tako je že kmalu spoznaval izkoriščevalne metode kapitalistov. Razmišljal je o vsem tem, hlastno je čital knjige in iskal resnico o življenju ter pot k pravični družbeni ureditvi. Dve leti je bil tajnik izobraževalnega društva v domači vasi in več let njegov blagajnik in knjižničar.

Tudi tedaj, ko je v Italiji zavladal fašizem, Tomo ni klonil in ni molčal. Bil je eden tistih naprednih primorskih Slovencev, ki so se kljub nasilju še vedno bojevali za osvoboditev Primorske in za pravice izkoriščanih. Leta 1928 so ga hoteli aretirati, pa je pobegnil v staro Jugoslavijo, od tod pa v Avstrijo. Tam se je seznanil z avstrijskim delavskim gibanjem in že istega leta postal član Komunistične partije Avstrije.

Leta 1930 se je vrnil v Jugoslavijo in se v vrstah jugoslovanskih komunistov bojeval proti monarhofašistični diktaturi. Dve leti kasneje so ga zaprli in junija 1933 obsodili na 18 mesecev ječe. V Sremski Mitrovici je sodeloval v štirinajstdnevni gladovni stavki in v kasnejši veliki demonstraciji proti brezpravju političnih jetnikov. Ko so ga jeseni 1934 spustili iz zaporov, se je zaposlil kot gradbeni delavec pri regulaciji Ljubljane. Nekaj mesecev je skupno s tovariši Ganzitjem, Berdajsom in pokojnim herojem Kavčičem ustanovil Zvezo gradbenih delavcev Slovenije, ki se je kmalu uveljavila kot ena izmed najbolj revolucionarnih sindikalnih organizacij v stari Jugoslaviji.

Potlej je tovariš Brejc zbiral gradbene delavce in jih vključeval v sindikat, stavkal je in vodil stavke, med katerimi je zelo znana uspešna stavka gradbenih delavcev v Ljubljani, julija 1936. Jeseni istega leta ga je policija ponovno zaprla in izgnala iz države. Odšel je na Dunaj in potem v Pariz. Tam je bil tri leta urednik izseljenskega časopisa »Glas izseljencev«, leta 1939 pa se je ilegalno vrnil v Jugoslavijo. Nato je nekaj mesecev deloval na Gorenjskem, od pomladi do jeseni leta 1940 pa je delal s pokojnim Dušanom Kraigherjem v ilegalni partijski tiskarni v Tacnu pod Smarno goro. Ob koncu leta 1940 ga je Centralni komitej poslal v rudarske revirje: Trbovlje, Zagorje in Hrastnik.

Po okupaciji Jugoslavije je deloval kot član Poverjeništna CK KPS za Gorenjsko in skupaj s tovarišem Dermastio organiziral ljudsko ustajo v Kamniku in okolici. Aprila 1942 je odšel na Primorsko, toda kmalu so ga Italijani aretirali in ga najprej zaprli v Trstu, potem pa v mestu Forlì v Italiji. Po kapitulaciji Italije se je vrnil na Primorsko, kjer je bil član Pokrajinskega komiteja KPS. Poleti 1944 so ga poklicali v Izvršni odbor Osvobodilne fronte v Belo krajino, kjer je bil nekaj časa urednik Delavske enotnosti. Marca 1945 je ponovno odšel na Primorsko, po osvoboditvi pa v Trst, kjer je organiziral tamošnje sindikate.

Tovariš Tomo Brejc je po osvoboditvi opravljal številne važne dolžnosti. Bil je predsednik Federalnega zavoda za socialno zavarovanje Slovenije, minister za delo v vladi LRS, generalni direktor Državnega zavoda za socialno zavarovanje Jugoslavije, predsednik Komiteja za lokalno industrijo Slovenije, direktor Konzorcija in glavni urednik Ljudske pravice, glavni urednik revije za slovenske izseljence »Rodna gruda«, član CK ZKS in imel je še številne druge dolžnosti.

Do smrti je ostal zvest svojim idealom in še na bolniški postelji je skušal — po svojih močeh — s tovariškimi nasveti sodelovati v našem delu.

Tomo Brejc je umrl. Ostal pa bo kot svetel spomin v srcih ljudi, za katere se je bojeval in delal. Živel bo v ideji in praksi naše socialistične revolucije, ki ji je dal vse svoje življenje.

KAKO NAJ OBRAVNAVAJO OBČINSKI STATUTI ODNOS:
OBČINSKA SKUPŠČINA — DELOVNA ORGANIZACIJA

Zagotoviti samoupravne pravice delovnih organizacij

Organizacijsko-politični zbor Skupščine socialistične republike Slovenije je imel na dnevnem redu tokratnega zasedanja sicer med drugim obravnavo in sklepanje o posameznih zakonskih predlogih. Vendar je glede na število udeležencev v razpravi in njeno vsebinsko tehtnost zasenčila obravnavo občinskih statuten. V razpravi o tej točki dnevnega reda je namreč sodelovalo nad 20 ljudskih poslancev, ki so med dvema zasedanjema zbora posamično ali v skupinah proučevali občinske statute z najrazličnejših zornih kotov.

Obravnavo udeležencev je torej temeljila na konkretnih utemeljitvah in dejstvih, pa naj si so udeleženci razpravljali, kako obravnavajo občinski statute organizacij in metodo dela skupščin, dalje odnos: občinska skupščina — delovna organizacija, naloge občine na področju družbenih služb, usmerjanje družbenega in gospodarskega razvoja v občini itd. Čeprav je dober del osnutkov občinskih statuten že v razpravi, pomeni takšno vsestransko, kritično in hkrati ustvarjalno obravnavanje posameznih vprašanih tehten prispevek k dokončnemu oblikovanju statuten občin.

Kot rečeno, so poslanci razpravljali o občinskih statutih z najrazličnejših zornih kotov. Tokrat se zadržimo samo pri ugotovitvah in napotkih o tem, kako so in kako še, oziroma kako naj obravnavajo občinski statute odnos: občinska skupščina — delovna organizacija.

Izoblikovanje določil o odnosu občinska skupščina — delovna organizacija je povzročalo največ težav, tako sestavljalcem občinskih statuten, kot tudi sestavljalcem statuten delovnih organizacij, in sicer zaradi dveh skrajnosti. Eden izmed udeležencev je te skrajnosti takole opredelil:

— Ti problemi so se porajali predvsem zaradi prvič enostranskega pojmovanja neposrednega upravljanja v občini in drugič zaradi pojmovanja, da samostojno in samoupravno delovno organizacijo ne obvezujejo medsebojno usklajeni in širši družbeni interesi, oziroma bojazen, da se bodo delovne organizacije s svojim samoupravnim mehanizmom zapirale same vase. V delovnih organizacijah so obstajala tudi pojmovanja, da se bodo le-te ukvarjale samo s problemi proizvodnje in ožjem smislu, za vzgojo kadrov, za stanovanjsko izgradnjo, za napredek šolstva, zdravstva, socialnega skrbstva in ostalih družbenih služb pa naj skrbi občina s svojim dosedaj skromnim proračunom.

In posledice takšnih skrajnosti? Rečeno je bilo: občine so si že od vsega začetka želele v svojih statutih zagotoviti nasproti delovnim organizacijam

močnejši položaj, ki bi jim zagotavljal možnosti učinkovitejših intervencij, kot pa jih imajo po obstoječih predpisih. To je prišlo do izraza v tem, da so občinski statute predvidevali drugačne pravne sankcije nasproti delovnim organizacijam, kot pa bi jih sploh smeli. Torej, namesto, da bi se v odnosih med občinsko skupščino in delovnimi organizacijami uveljavljala občinska skupščina predvsem kot najvišji organ družbenega samoupravljanja na svojem območju, ki v izvrševanju družbenega nadzorstva obravnava problematiko delovnih organizacij in ob sodelovanju z organi družbenega samoupravljanja vpliva na večjo odgovornost in boljše gospodarjenje v delovnih organizacijah — pravne sankcije.

Iz razprave in predloženega gradiva je bilo mogoče razbrati, da je takšnih skrajnosti vse manj in da so določila o odnosih med občinsko skupščino in delovnimi organizacijami sedaj dokaj drugače izoblikovani. V glavnem so sedaj ta določila zožena na naštevaje dolžnosti in pravic občin, ki pa so le bolj nadzornega ali deklarativnega značaja, kot na primer — občinska skupščina bo skrbela, da bodo delovne organizacije dobro gospodarile. Le malo je takšnih osnutkov, ki navajajo, da ima delovna organizacija pravico delegirati svoje predstavnike v občinske organe, da daje le-ta predloge skupščini za reševanje skupnih vprašanih občine itd. Iz prakse je znano, je bilo rečeno, da obstoje v občinah različne oblike sodelovanja med delovnimi organizacijami ter občinsko skupščino in da jih bo v bodoče še več. Čeprav temelje oblike

sodelovanja na načelu prostovoljnosti, vendar povsod obstaja neki dogovor, neka moralna obveza. Zato, je bilo rečeno v razpravi, ne bi bilo napak, če bi tudi načela, po katerih že delamo, vendarle vnesli v statute.

Kljub temu, da so načela o odnosu občinska skupščina — delovna organizacija sedaj vsebinsko drugače izoblikovana kot v začetku nastajanja statuten, so posamezni udeleženci v razpravi opozorili, da to ne velja za odnose občinska skupščina in delovne organizacije komunalnega značaja, kot so na primer trgovina, uslužna obrt itd. V nekaterih občinskih statutih je namreč še mogoče razbrati določila, da bo občinska skupščina določala osnovne pogoje za poslovanje teh organizacij, kar je seveda v nasprotju z načeli samoupravljanja. Ob takšnih poslih tudi ni dana delovni organizaciji možnost, da bi poslovala po načelu ustvarjanja dohodka in v takšnih primerih lahko prihaja nedvomno do omejevanja pravic kolektiva in samoupravnih organov. Takšnim stališčem bi se morali občinski statute izogniti in v njih obravnavati le merila in pogoje za opravljanje njihovih dejavnosti po načelih samoupravljanja. (Občinski odbor sindikata delavcev stvornitvenih dejavnosti Celje je ob obravnavanju osnutka statuta občine opozoril na takšne skrajnosti. Osnutek statuta namreč vsebuje kot sankcijo do komunalne delovne organizacije ne le prisilo upravo, temveč tudi razpust organov upravljanja kot samostojni prisilni ukrep. Drugi prisilni ukrep, ki je prav tako v nasprotju z ustavo kot prvi, je zamenjava

direktorja. Nadalje je ta občinski odbor opozoril, da je v nasprotju z ustavo SRS predvidena ukinitve delovne organizacije, čeprav naj bi bilo le-to urejeno z zveznim zakonom itd.)

Iz gradiva, predloženega za tokratno obravnavo občinskih statuten, in razprave, je mogoče prevzeti tele zaključke in napotila, kako naj bodo oblikovani odnosi med občinsko skupščino in delovno organizacijo:

— Pri občinskih statutih, je potrebno izhajati iz načela, da si občina ne more lastiti nasproti delovnim organizacijam pravic do pravičnih ukrepov, ki niso utemeljeni z zakoni.

— Stvar statuta je predvsem, da določi postopke, kako obravnavajo organi občine problematiko v delovnih organizacijah, kako sodelujejo z organi samoupravljanja v teh organizacijah pri uresničevanju svojih priporočil in predlogov, kako sodelujejo z njimi pri organizaciji skupnih nalog, oziroma skupnih akcij v občinskem merilu itd.

— Glede delovnih organizacij je potrebno uveljaviti kot obveznost načelo, da so dolžne dati občinskemu organu podatke, ki so potrebni za sestavo občinskega družbenega plana in da so dolžne poročati o izpolnjevanju svojih planov, kar morajo spremljati tudi organi občine.

Torej, občinski statute morajo zagotoviti samoupravne pravice delovnih organizacij in popraviti tiste določbe, ki bi kakorkoli kršile te pravice, pa najsi gre za samoupravne pravice komunalnih ali drugih delovnih organizacij. D. P.

V črnomeljskem Beltu so uvedli »samopostrežbo«

OD DEKLARACIJ K ZAGOTOVITVI MATERIALNIH OSNOV SAMOUPRAVLJANJA

Zagreb je vsekakor področje z najbolj nakopičeno industrijo pri nas. Prav zaradi te svoje značilnosti je Zagreb mesto, kjer se jasno zrceli vse dogajanje v jugoslovanskem gospodarstvu. Zato tudi sklepi, ki jih narekuje praksa in ki so zasnovani na pregledu dejanskega stanja, niso zgolj lokalnega, marveč splošnega pomena. Nič čudnega torej, če so prav predstavniki tega mesta med nedavnimi razgovori o aktualnih gospodarskih in družbenih gibanjih sprožili razpravo o problemih, ki se — po vsem sodeč — zadnje čase zaradi svoje tehtnosti uvrščajo med najbolj aktualne teme v vsakdanji praksi. Gre predvsem za materialni položaj gospodarskih organizacij, s tem pa so povezani materialni pogoji za razvoj in izpolnjevanje samoupravljanja. — Prav to je dalo uredniku »Ekonomske politike« Draganu Stefanoviću povod za razgovor s tovarišem Miko Tripalom, sekretarjem mestnega komiteja ZKH Zagreb.

Ekonomska politika: Čeprav je zaznamovalo gospodarstvo

tako v Zagrebu kakor tudi drugod v letu 1963 vrsto uspehov, je zelo zanimivo, da smo prav iz ust zagrebskih gospodarstvenikov slišali oceno, da razvoj le ni bil v skladu z možnostmi, ki jih zagotavlja sedanja raven proizvodnih sil in naš družbeni sistem.

M. Tripalo: Zagreb je v jugoslovanskem merilu vsekakor največje industrijsko središče. Toda Zagreb je tudi v specifično težavnem položaju, kajti industrija kot temelj njegove gospodarske moči je v glavnem stara, saj ima nad 40 odstotkov odpisanih sredstev. Spričo tega dejstva, ki nikakor ni agreebška »posebnost«, razvojnih dosežkov gospodarstva v letu dni ali za daljše obdobje ne gre ocenjevati izključno, edinole po obsegu naraščanja proizvodnje. Uspehi, ki smo jih dosegli v letu 1963, so namreč sad ne le vzpona notranjih sil v delovnih organizacijah, marveč tudi — da tako rečem — določene splošne gospodarske politike: lažje je bilo dobiti reprodukcijski material, ni bilo težav pri zagotavljanju obratnih sredstev itd.

S tem hočem povedati, da je treba ocenjevati gospodarske rezultate tudi glede na sposobnost ekonomike za nadaljnji razvoj. Gledano s tega zornega kota: naj smo še tako upoštevati misel, da se morejo instrumenti gospodarskega sistema izpopolnjevati edinole postopno in da je treba posvetiti vso skrb odpravljanju subjektivnih činiteljev, ki povzročajo zastoj ali zavirajo vzpon (kakor je bilo v letih 1961-62), smo vendarle ugotavljali, da bi bilo treba iskati vzroke teh motenj tudi v instrumentalnih delitvah. Po mojem mnenju je gospodarski položaj zdaj že takšen, da je treba hitreje uveljavljati stališča, sprejeta na četrtem plenumu CK ZKJ. Gospodarske organizacije se namreč morajo usposabljanje za to, da bodo postale močnejši nosilci razširjene reprodukcije. Vsi podatki, ki jih imamo, pa žal pričajo o nasprotnem, o težnjah po centralizaciji sredstev.

Kot dokaz za to lahko vzamemo podatke iz treh najpomembnejših industrijskih panog v Zagrebu. Pri čistem proizvodnem kemične industrije je bila skupnost — s tem mislim daja-

tve vsem politično-teritorialnim enotam — v letu 1961 udeležena s 67,7 odstotka; leto dni kasneje z 71,2 odstotka, lani pa se je — tako kažejo prvi računi — ta delež nadalje povečal za več kot en odstotek. Se očitnejša je takšna težnja v živilski in v kovinski industriji, kjer so skoki iz leta v leto večji kot v kemični industriji. Če dodamo še to, da sestavljajo osebni dohodek do 80 odstotkov čistega dohodka, postane očitno, da se zbirajo v skladih podjetij zelo skromna sredstva, da se blagajni prazni, se pravi, iz leta v leto nazaduje sposobnost gospodarskih organizacij, da bi same skrbjele za svoj razvoj. Spričo tega je treba pozdraviti najnovije ukrepe, na primer ukinitve prispevka od izrednega dohodka gospodarskih organizacij ali spremembe glede amortizacije, ker to izboljšuje materialni položaj podjetij.

EP: Ne glede na to, da stanje, ki ga ponazarjajo ti podatki, ni posebno ugodno, kar praktično zmanjšuje vrednost uspehov, ki smo jih dosegli v letu 1963, pa nam vendarle bolj zanima odgovor na vprašanje,

zakaj se giblje delitev družbene akumulacije v smeri, nasprotni od načel, ki smo jih sprejeli in ki se zanje zavzemamo.

M. Tripalo: Vsekakor izvira jo te težnje delno iz materialnih okvirov, v katerih se moramo gibati, delno pa gre po mojem mnenju za določeno bojazen, da bi sleherna sprememba povzročila motnje, katerih posledice morda ne moremo dojeti v celoti. Ko govorim o spremembah v delitvi družbene akumulacije, ne bi želez načenjati razprave o potrebah federacije in prav tako ne nasprotujem sedanji akumulaciji v nacionalnih okvirih. Mislim pa, da je treba začeti — ne v absolutnih, marveč v relativnih številkah — temeljite spreminjati sedanje stanje, in sicer na račun raznih prispevkov politično-teritorialnim skupnostim, vključno s federacijo. Vendar se s tem ne spremenita značaj in skupna množina akumulacije. Vprašanje je le, kje se bo zbirala ta akumulacija — v politično-teritorialnih skupnostih raznih stopenj in obsega ali pa v gospodarskih organizacijah. Celotno vprašanje imamo za trditve, da so bila bolj vložena tista sredstva, ki so ostala gospodarskim organizacijam.

EP: Kadarkoli nanese beseda na potrebo po drugačni delitvi akumulacije, se poraja nevarnost, da bo ves problem razvojan v luči »določenih« potreb.

M. Tripalo: Nič ne skrivam, da je tu naznačeno mnenje zasnovano na položaju zagrebskega gospodarstva, vendar pa ne smemo pozabiti, da določene spremembe pri delitvi akumulacije in celo pri delitvi narodnega dohodka vplivajo na gospodarjenje mnogo bolj in lahko razgibljejo narodno gospodarstvo močnejše kakor vsako, pa čeprav najmodrejšje centralizirano razporejanje teh sredstev. Kakor je pred leti uvedba samoupravljanja — praktična osamosvojitve podjetij — dala gospodarstvu polet in razvila energijo pobude, prav tako je na sedanji stopnji nujno zagotoviti samoupravljanju novo materialno spodbudo.

Vzemimo en sam drobec iz družbeno-ekonomske vsakdanjosti: seveda je res, da je teorija uravnilovke rasla iz subjektivnih pojmovanj, vendar pa ta niso edina vplivala na mehanično zmanjševanje razpona osebnih dohodkov. Ko so morale gospodarske organizacije zvišati nizke zaslužke, sta jih pomanjkanje in močno zmanjšanje čisti dohodek prisilila, da so potrebna sredstva vzele tistim z višjimi osebnimi dohodki, in sicer ne glede na to, da so s tem — takšni so v večini — kršila delitev po delu. Morda ni bilo tako povsod in v vsakem primeru, vendar je res, da je bilo to pomanjkanje čistega dohodka eden izmed tistih činiteljev, ki

NEKAJ VIDIKOV NAGRAJEVANJA PO DELU

(Nadaljevanje s 1. strani)

jasnili, da ne nagrajujejo individualnih uspehov, ker skupina ni kriva, če bi rada akord pri betoniranju, nenadoma pa zmanjka cementa. Teh objektivnih težav je še več. V resnici pa so vsi ti izgovori potuha za slabo organizacijo, za premajhno odgovornost. V neki drugi delovni organizaciji sem zvedel, da morajo kovače-specialiste pogosto plačevati v režiji, ker ne dobijo dovolj polizdelkov, da bi jih odkovali. Hkrati pa se Tomos pritožuje, da ima velike težave, ker ne dobi teh odkovkov, oziroma jih dobiva z zamudo. In ista delovna organizacija, ki nima dovolj polizdelkov, se pritožuje, da jeseniška železarna ne izdeluje njihovih profilov, kadar bi jih potrebovali. Če bi verjeli vsem tem izgovorom, potem bi izgledalo »objektivno« nemogoče karkoli spreminiti.

Problem pa izgleda »objektivno« samo tako dolgo, dokler dohodek proizvajalcev krpamo, dokler bodo proizvajalci na takšne izgovore še pristali. V resnici, za boljše uspehe pa bi se morali razrešitve lotiti z ekonomskega in samo iz ekonomskega vidika.

Če zmanjka cementa, je za to nekdo kriv. Kajti, če ga pripelejo s tridnevno zamudo, se nujno vprašamo, zakaj ga niso pripeljali tri dni prej. Vprašujemo se, zakaj ga niso imeli na zalogi vsaj toliko, da bi ne predvidene težave, ki bodo še nastajale, ne presenetile toliko, da bi moralo delo zastati. Če bi preračunali, kaj se bolj splača, imeti zalogo in plačati obresti, ali pa prekiniti delovni proces, bi kmalu ugotovili, da so zaloge bolj ekonomične. In naprej, če bi tisti, ki skrbijo za nabavo in transport, občutili zastonj na svojih dohodkih, če bi za to plačal penale, bi zanesljivo skrbel, da vsaj po njegovi krivdi ne bi prišlo do zastoja.

Če zmanjka profilov za odkovke, potem ne kaže kriviti železarne, kajti tudi njej svetujemo, da naj dela v serijah, da naj čim manjkrat menja profile, ki niso tipični za njeno proizvodnjo. To pa pomeni, da je treba imeti redkejše profile na lastni zalogi. Izračun bi najbrž pokazal, da je to cenejše, kot pa prekinjati delovni proces in kovače plačevati v režiji. In naprej: v Tomosu približno vedo, koliko odkovkov bodo potrebovali vse leto, koliko jih potrebujejo za pol leta, tromesečje. Toda očitno bi radi kupovali sproti, bojijo se zaloge. Postavlja pa se zelo resno vprašanje, kaj je cenejše. Če pa hočemo zavestno podpirati serijsko proizvodnjo, potem moramo tudi zavestno računati na zaloge. Ni pa mogoče proizvajati velikih

serij, kupovali pa bi na tridnevno zalogo. V železarni Jesenice bi na primer enomesečna zaloga pomenila veliko vagonov jekla. In če v železarni lahko prodajo tipične profile, potem prav gotovo ne bodo zainteresirani, da bi sproti ustregli vsakemu drobnemu naročniku.

Iz teh primerov smo lahko razbrali, da je objektivno v bistvu subjektivno, da je veliko izgovorov na objektivne težave v resnici želja, da bi prikrili slabo delo, slabo organizacijo in tudi slabo gospodarjenje. Namesto odkrite besede in izračunov, obveznosti, pa raje razširjajo teorije o nujnosti in naperjenosti skupinskih oblik nagrajevanja.

KAKO OBLIKOVATI EKONOMSKO SPODBUDNA MERILA NAGRAJEVANJA

Prav gotovo bi v nagrajevanju po delu dosegli že večje uspehe, če bi ta merila lahko od nekdaj prepisali, če bi jih lahko naročili pri različnih zavodih. Žal pa jih je treba izoblikovati v lastni delovni organizaciji. Zato se marsikje vprašujejo, kako bi začeli.

Splošno načelo bi vsekakor bilo: Nagrajevati vse, kar prispeva k ekonomski rasti, k večji rentabilnosti delovne organizacije. Treba je ugotovljati in preverjati, koliko posameznik prispeva k uspehu, kdaj je uspeh odvisen od njegovega dela, kdaj ga nagrajevanje spodbuja k večjim prizadevanjem. Teh meril ne more izdelati niti delavski svet, niti sindikalna podružnica. Prispevata pa lahko pomembna načela, kako je treba oblikovati in proučevati merila nagrajevanja.

Oglejmo si ta načela skozi tri praktične primere. Neki član delavskega sveta mi je rekel: »Povej, kako naj oblikujemo merila za nagrajevanje uprave. Mi si razbijamo glave in ne najdemo prave poti in pravih meril.« Prav gotovo ni primerno, če celotno upravo nagrajujemo od uspehov proizvodnih ekonomskih enot. Ni prav, če celotna uprava dobiva del dohodka, ki ga ustvarjajo drugi, ne da bi kaj več storila. Če uprava samo participira, če je udeležena pri določenem odstotku uspeha ekonomskih enot, potem se v praksi dogaja, da ta odstotek nikoli ne spravlja dohodka zaposlenih v upravi v tako kritičen položaj, da bi padli pod dosedanje prejemke. Običajno je ključ vedno preračunan tako, da ostane precej za delitev. In potle se dogaja, da dobi snazilka, ali nova daktilografinja več gibljivega dohodka, kot vodja ekonomske enote, ki je dohodek ustvarila.

Delo v upravi, kot vsako delo, je poleg tega kar ustvarja,

predvsem strošek. Za delovno organizacijo je važno, da računovodstvo, splošna služba opravi potrebno delo. To skupno potrebno delo je treba plačati. Zato bi bilo zelo prav, če bi določili: računovodstvo mora opraviti te in te naloge v tem in tem roku. To je za nas vredno toliko denarja, zato bomo računovodstvu odmerili tolikšno skupno sumo. Kako pa potlej znotraj delijo, ali bo manj sobnih uslužbencev prejelo večji dohodek, ali jih bo treba več in bodo zato imeli manjši dohodek, to pa je njihova stvar. Oni sami naj polsčajo merila, sami naj odločajo ali bodo iz skupnih sredstev nabavili moderen računski stroj, ali pa bodo računali raje na pamet. Vsako dodatno delo, za katerega bomo imeli ekonomski interes, vsako tako delo pa bomo pogodbeno posebej nagradili. Tak sistem bi prav gotovo pobudil potrebo po odkrivanju notranjih rezerv.

V neki tekstilni tovarni so mi potožili, da imajo velike probleme z mojstri, ki so v bistvu mehaniki, ker imajo večje dohodke od tkalk, čeprav ne delajo niti polovico delovnega časa. Problema so se lotili s socialnega vidika, z željo, da bi nagrajevali čim bolj pravično. Žal pa ne tudi najbolj ekonomsko.

Razvil se je naslednji razgovor: Kaj ustvarja vrednost vaši proizvodnji? Opredmeteno delo! Torej delo na strojih. Če stroj stoji, ne ustvarjate vrednosti. Točno! Torej ste zainteresirani, da stroji teko in da mehanik popravila čim manj. Njegovo delo je nujno, ne ustvarja pa neposredne vrednosti. Z ekonomskega gledišča ste torej zainteresirani, da »dela mehanik čim manj«. Točneje povedano, delati mora čim manj časa na stroju. Zato je treba njegovo nagrajevanje oblikovati tako, da bo prejel toliko več, kolikor bodo stroji manj stali. Tako bo zainteresiran, da bo hitro popravil, dobro popravil, da bo tudi tkalke poučil, kako morajo paziti na stroj, kdaj ga morajo opozoriti na motnje in katere manjše motnje lahko same odpravijo. V nekem smislu bi lahko rekli, da smo ekonomsko zainteresirani, da nagrajujemo nedelo. V resnici pa nagrajujemo samo višjo, multiplicitarno obliko dela, zaradi katere bo končni rezultat dela višji.

Podoben razgovor sem imel v mehanični delavnici voznega parka. Tudi tu so tožili, da imajo dnevno po tri do pet kamionov v popravilu in da imajo zaradi tega velike težave v transportu in proizvodnji. Ko pa smo začeli razmišljati, da bi pravzaprav morali skleniti z mehanično delavnico dogovor, koliko ur na mesec jim priznamo, da lahko kamioni stojijo, se je izoblikovalo sledeče načelo: Po dosedanjih izkušnjah in dogovoru je potrebno ugotoviti, koliko izpadlih ur je bilo v preteklih letih, koliko od teh jih sprejememo za startno osnovo nagrajevanja. Nagrajevanje pa

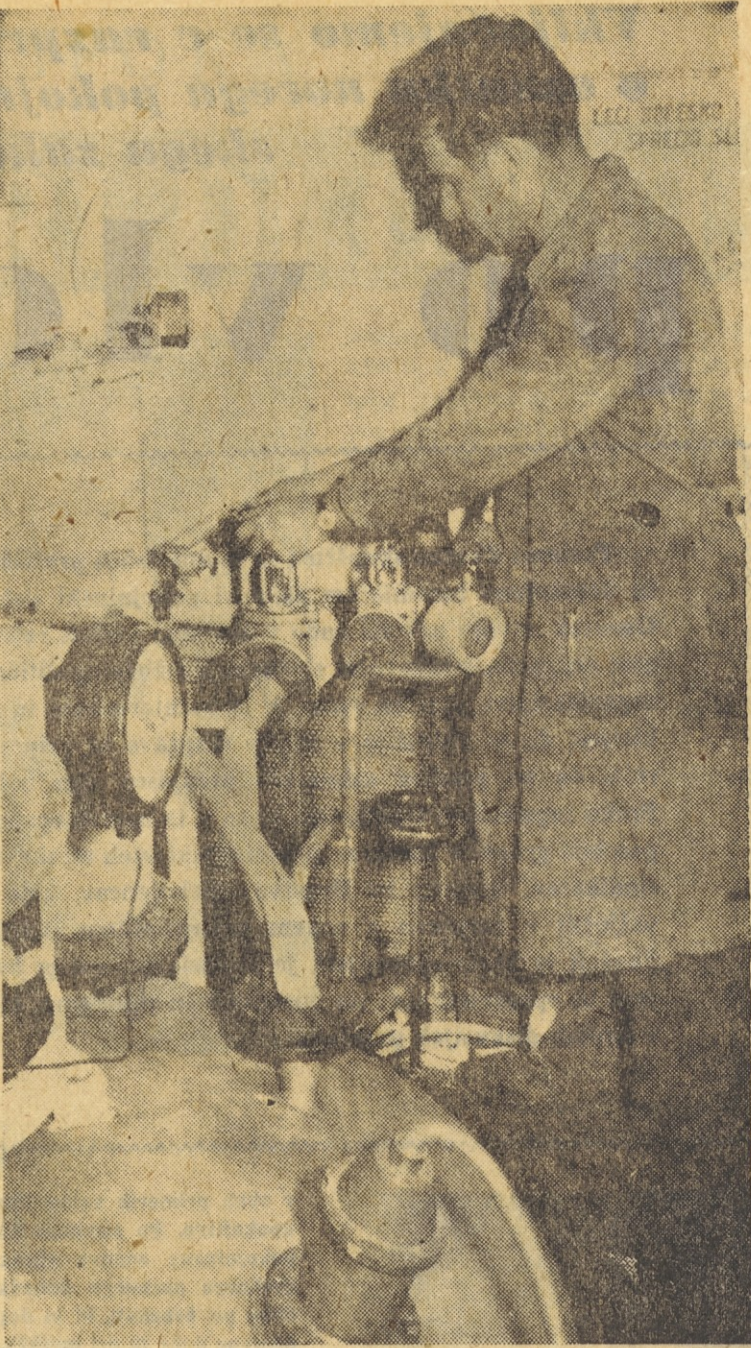
začne za vsako zmanjšano uro zastoja. Nič več ne bo važno, koliko ur so mehaniki porabili za popravilo, odločilno bo, koliko ur bo stal kamion. Vsak zmanjšan zastoj pomeni nagrado, kajti vsaka več prevožena ura s kamionom pomeni dohodek.

KRATEK POVZETEK O TEM, KAJ STORITI?

Iz vsega zapisanega lahko povzamemo, da je od razpravljanj potrebno preiti k delu. Natančno — kako, to bo pokazala konkretna situacija, če bomo imeli ves čas pred očmi, da je potrebno nagrajevati po delu, da je to koristno, nujno, da je treba težiti za čim večjim ekonomskim rezultatom. Kolikor kdo v delovnem procesu, ali za boljši delovni proces in ekonomski rezultat prispeva, toliko naj tudi prejema. Merila nagrajevanja po delu pa niso nekaj, kar lahko postavimo in pustimo pri miru. Kot se spreminja delovni proces, proizvodnja, tako se morajo spreminjati tudi merila nagrajevanja. To pa ni več stvar načel, ampak vsakodnevnega, študijskega, znanstvenega proučevanja. Za študij, proučevanje, izračunavanje je potrebno organizirati stalno službo, sestavljeno iz strokovnjakov, ki bodo edini lahko pomagali oblikovati normative, ki bodo temeljili na tehničnih in ekonomskih izračunih.

Vsem političnim, subjektivnim silam v delovni organizaciji pa še zmerom ostane naloga, da z vsemi silami pritiskajo na oblikovanje in uveljavljanje takih meril nagrajevanja, kjer bi slednji delal po svojih sposobnostih in prejemal po rezultatih svojega dela.

VINKO TRINKAUS

Je zamotano? Za marsikoga bi bilo, toda če človek svoje delo pozna do potankosti, mu tudi to ne bo delalo prevelikih težav. Se zavrtljaj v levo in kazalec na občutljivih aparatih bodo pokazali, če je to res.

ANALIZE SO BILE UGODNE

(Nadaljevanje s 1. strani)

To je že ena pot, ki vodi kljub skrajšanemu delovnemu času k večji proizvodnji.

II.

Organizacija dela predstavlja eno izmed osnov za povečanje delovnega učinka in za doseganje boljših poslovnih uspehov.

S tem so si v TAM edini. Zato so pri odkrivanju notranjih rezerv ob prehodu na skrajšani delovni čas posvečali največjo pozornost prav organizaciji dela, ki bi morala zagotoviti smotno delovanje vseh elementov, ki vplivajo na učinek dela. Največjo pozornost so v TAM posvetili organizaciji posameznega delovnega mesta, kar pa hkrati zahteva podvzemanje ukrepov za izboljšanje delovanja vseh funkcij v podjetju (pripravo de-

la, kontrolo kakovosti, da jih naštejemo samo nekaj).

Morda je res, da jim vse to ne bi uspelo, če bi že same delovne enote za skrajšanje delovnega časa ne predvidele vrsto ukrepov, ki pomenijo izboljšanje organizacije dela in hkrati zagotavljanje povečanje delovnega učinka.

Rezultati takega dela se že kažejo.

III.

Tretje, pravi predsednik komisije za skrajšanje delovnega časa v TAM, je kar najboljša izbira delovnega časa vsakega zaposlenega.

Kolikšne so tu »skrite« rezerve, tega do podrobnosti komisija ni mogla ugotoviti, toda veliko je že to, da je ugotovila, da obstajajo tu še velike možnosti, ki jih je sedaj treba izkoristiti.

Dovolj je, da si zapomnimo samo besede Draga Izlakarja, ki pravi, da bodo doslej izgubljen ure, ki so nastale zaradi izrednih dopustov, predčasnih odhodov iz podjetja, službenih in privatnih propustnic, sestankov izven podjetja, neopravičenih izostankov in zamud ter podobno, skušali spremeniti v efektivni delovni čas in ga tako zvišati za 2,8 %, kar znaša 300.000 doslej izgubljenih ur. Izgube, ki nastajajo med delovnim časom, seveda ni možno z gotovostjo prikazati, po mnenju komisije pa znašajo te izgube celo 10 do 15 % efektivnega časa ter predstavljajo izredno rezervo, ki bo z boljšo organizacijo dela, pred-

vsem v večjo disciplino, omogočila nadaljnji dvig produktivnosti dela.

Kakšni bodo ukrepi, ki bodo pripeljali do tega, da bo zgoraj napisano tudi uresničeno, bo moral najti kolektiv TAM sam. In lahko jim verjamemo, da so take poti že našli, predvsem pa bo šlo to na rovaš boljših prevozov za delo, tako da bodo za poslenim omogočili pravočasen prihod na delo, nadalje z zaostritvijo discipline (tudi materialnimi obditki), vsi organi upravljanja in njihove komisije bodo opravljale svoje delo izven rednega delovnega časa in tako naprej.

IV.

Pri prehodu na 42-urni teden je bilo potrebno ponovno preveriti izkoristek delovnega časa na posameznih delovnih mestih, ali bolje, za posamezne delovne operacije. Ugotovitev pravzaprav ne preseneca, ampak samo potrjuje domnevo, da so časovne delovne norme v mnogih primerih bile preohlapne, kar potrjuje po mnenju tamovcev že doslej uveljavljena množica pojavov znižanja potrebne delovnega časa na posameznih delovnih mestih ali skupinskih obdelavah.

Tudi tu so skrite rezerve.

Dosedanji rezultati preseganja normiranega časa, ki je v večini primerov v stalnem porastu, bi že v bližnji bodočnosti tudi v primeru nespremenjene dolžine delovnega tedna bilo treba urediti.

Naj nam služi za potrditev te ugotovitve le obrazložena misel komisije za skrajšanje delovnega časa v TAM: sedanje normative delovnih časov lahko znižamo za približno 13 %.

V.

Kaj pa strokovnjaki?

Tudi v TAM jih ni toliko kot bi jih potrebovali. Letos pa pričakujejo precej ljudi s šol, zato pričakuje, da se bo tudi to čutilo v proizvodnji.

Žal je malo kolektivov pri nas, ki so se tako načrtno pripravili za skrajšanje delavnika. Če o uspehih v TAM še ne govorimo, je to zgolj previdnost. Ob četrletju bodo o tem lahko povedali kaj več določnega. Uspeh pa bi samo potrdil načelo, da je za take korake potrebna natančna analiza.

JANEZ GOVC

so vplivali na takšno politiko. To potrjujejo tudi naslednji podatki iz zadnjih dni leta 1963:

V zagrebški industriji — Zagreb je prav gotovo v ugodnejšem položaju kot marsikdo drug — je bilo 45,3 odstotka zaposlenih z osebnim dohodkom nad 30.000 din, 14,6 odstotka zaposlenih pa je prejemalo manj kot 20.000 din. To pomeni, da je malone polovica vseh zaposlenih nekje med 20 in 30 tisoč dinarji. Vse to v letu, ko smo odstranili mnoge ovire, s katerimi smo prej obdali osebnih dohodke, vključno s tisto vsakodnevno, najbolj neposredno »skrbjo« vseh, začeni pri zvezni administraciji pa do vseh organizacij v podjetjih, da ne bi nobena tarifa postavka preskočila začrtanih okvirov. Nadaljnji argument: ti podatki se nanašajo na Zagreb, ki ima po vsej verjetnosti najugodnejšo kvalifikacijsko strukturo zaposlenih. (Visoko kvalificiranih delavcev 5 odstotkov, vsa Jugoslavija 4,6 odstotka; kvalificiranih delavcev 24,8 odstotka, vsa Jugoslavija 23,9 odstotka; nekvalificiranih 24, Jugoslavija pa 28,9 odstotka. Nameščenci: visoka strokovna izobrazba 8,1 odstotka, vsa Jugoslavija 5,6 odstotka; srednja strokovna izobrazba 11,1, Jugoslavija 10,6; nižja strokovna izobrazba 13, Jugoslavija 13,9 odstotka.) Po mojem mnenju je to dokaz, da

gospodarske organizacije v vsem lanskem letu niso imele dovolj sredstev, da bi se rešile iz tega položaja; čisti dohodek, ki jim je ostal potem, ko so poravnale vse obveznosti do skupnosti, je bil mnogo premajhen, da bi mogle znatneje povečati osebne dohodke taktat, ko je bilo že nujno zvišati najnižje prejemke.

EP: Bojim se, da utegne omejitve problema, ki o njem razpravlja, samo na vprašanje osebnih dohodkov v določenem smislu kompromitirati misel, da je treba spremeniti sedanjo delitev akumulacije.

M. Tripalo: O osebnih dohodkih ne govorim iz socialnih razlogov, nasprotno, pojmem jih izključno kot ekonomsko kategorijo, samo kot faktor proizvodnje. Čisti osebni dohodek so zavzemali v 1962, letu 26,8 odstotka narodnega dohodka, ustvarjenega v industriji. Milo rečeno: veliko vprašanje je, ali to zadostuje za prožno politiko delitve dohodka po delu, za politiko, ki naj bi odigrala svojo vlogo in izpolnila naloge kot resnična pospeševalka proizvodnje. Po mojem mnenju je nujno, da zagotovimo gospodarskim organizacijam možnost za izvajanje takšne politike.

Če se bo pokazala potreba, res ne vem, čemu ne bi začeli razmišljati tudi o drugačni delitvi narodnega dohodka. Primer: zdaj govorimo o vzpored-

nem naraščanju proizvodnosti in zaslužkov. Naj je to še tako pravilno z načelnega stališča, vendar nisem popolnoma prepričan, da je tudi upravičeno v vsakem konkretnem primeru. Gre za start, za to, na kakšni ravni proizvodnosti začnemo Tovarni obutve, v katerih so zdaj zaslužki enaki kot v »Borovu«, lahko najdete kolikor hočete, takšnih tovarn, ki bi mogle z majhnim trudom zvišati proizvodnost celo za 10 odstotkov, vendar bi glede proizvodnosti kljub vsemu še vedno zaostajale za »Borovom«. Ali naj te tovarne tudi osebne dohodke zvišajo za 10 odstotkov? In drug primer: proizvodnost lahko zvišamo za 5 odstotkov. Za tisto večino zaposlenih, katerih mesečni prejemki ne dosegajo 30.000 din, pomeni to približno poldrugi tisočak več. Mar je to zadostna spodbuda? Ali je to tisto, kar bo pomaknilo stvari naprej?

Hočem reči: kakor je nujno zagotoviti pogoje, da bodo gospodarske organizacije prevzele skrb za širjenje reprodukcije, in kakor je — se mi zdi — nujno v tem smislu spremenjati gospodarske instrumente hitreje kot doslej, tako je treba zagotoviti gospodarskim organizacijam možnosti za izvajanje svobodnejše politike nagrajevanja.

Prvo in drugo, oboje spada med materialne sestavine samoupravljanja. Mislim, da smo zdaj že na tisti stopnji, ko lahko brez strahu pred slabimi posledicami preidemo od deklaracij k učinkovitejšemu materialnemu izpolnjevanju samoupravljanja. Kajti če smo uvrstili samoupravljanje med temelje našega razvoja, tako družbenega kakor gospodarskega, potem moramo najti tudi pot in možnost, da samoupravljanju zagotovimo materialno osnovo. Razumljivo je, da takšne politike ni mogoče uveljaviti čez noč, ker je tesno povezana z zvišanjem proizvodnosti kakor tudi z reševanjem problemov v kmetijski proizvodnji ter v komunalno-stanovanjski graditvi in politiki.

Stefanovič: Večji delež osebnih dohodkov v narodnem dohodku — ne kot stvar, ki jo je treba v hipu preusmeriti, marveč kot proces, ki bi ga bilo dobro začeti in pospešiti — je vsekakor ekonomska in družbena nujnost. To je izvedljivo na račun investicijske potrošnje, pa tudi na račun posrednih socialnih dajatev in drugih oblik skupne potrošnje. Mislim, da dajajo vaše izjave — v imenu uredništva se vam zahvaljujem — pobudo za gibanje prav v to drugo smer, za katero se tudi mi odločno zavzemamo.

(PO EKONOMSKI POLITIKI)

DELAJSKA ENOTNOST

Glasilo Republiškega sveta ZSJ za Slovenijo. Izdaja CJP Ljudska pravica v Ljubljani. Lisi le ustanovljen 20. novembra 1942. Urejuje uredniški odbor Glavni in odgovorni urednik:

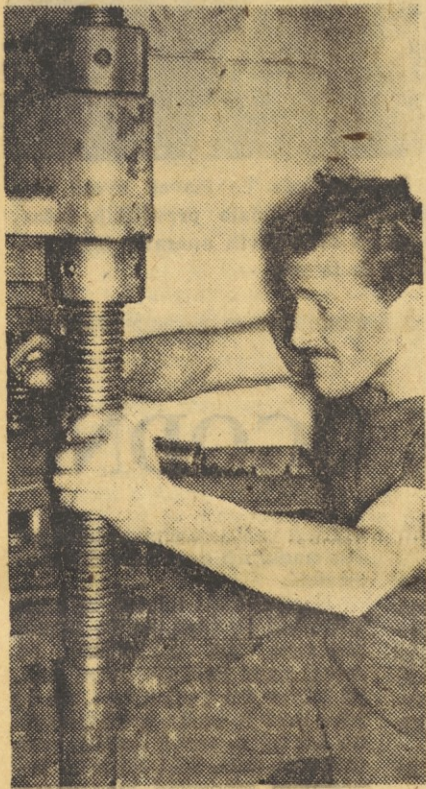
VINKO TRINKAUS

Nastav uredništva in uprave Ljubljana, Kopitarjeva ul. 2 poštini predal 313-VI. telefon uredništva 33-722 in 36-672. uprave 33-722 in 37-501. Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 600-11/1-365 — Posamezna številka stane 20 din — Narodna je: četrtna 250, polletna 500 in letna 1000 din — Rokopisov ne vračamo — Poštnina plačana v gotovini — Tisk in kileš CJP »Ljudska pravica« Ljubljana

Vključujemo se v razpravo o osnutku novega pokojninskega zakona

Pokojnina po vložnem delu

Poslanci Zvezne skupščine so te dni dobili prečiščeno in dopolnjeno besedilo tez za novi pokojninski sistem. Osnutek novega zakona bodo v kratkem poslali pristojnim organom, strokovnim službam, družbeno-političnim organizacijam, skratka vsem, ki so zainteresirani in poklicani, da se vključijo v široko razpravo in pripomorejo, da bo predlog zakonskih predpisov čim boljši. Preko republiških sindikatov, ki so v ta namen sestavili posebno grupo, v kateri so predstavniki vseh strokovnih sindikatov, komisij in Društva upokojencev, smo se vključili v razpravo o novem pokojninskem sistemu. Skušali jo bomo spremljati, jo posredovati našim bralcem in opozarjati tudi na vprašanja in probleme, ki se v širokih diskusijah porajajo.

Ce najprej na splošno ocenimo teze novega pokojninskega sistema, ki pa je le osnutek, o katerem naj bi čimveč razpravljali in tako pripomogli k čimboljši formulaciji predloga novega zakona, moramo ugotoviti, da je veliko boljši in popolnejši kot prvi osnutek zakona, ki bil predložen odboru zvezne skupščine lanske pomladi in tedaj zavrnjen. Sedanjemu osnutku je priložena dokumentacija z ekonomskimi analizami in izračuni ob vsaki predlagani varianti novega sistema. V posebnih tabelah so obdelani sedanji upokojenci in njihove pokojnine, starostna struktura po letih upokojitve, struktura aktivnih zavarovancev, invalidske in družinske pokojnine itd. Če smo prejšnjemu osnutku očitali, da mu manjkajo ekonomski izračuni, koliko bomo po predvidenih spremembah, ob upoštevanju valorizacije pokojnin, potrebovali sredstev, tega za ta osnutek ne moremo reči. Tako za redne upokojitve, kot za vse ostale (invalidske, družinske, posebne) so narajeni izračuni od leta 1958 do danes in »predračuni« za fonde vnaprej.

Za starost in invalidnost bi bili po novih predlogih zavarovani domala vsi državljani. Zavarovanje naj bi v glavnem namreč zajelo tudi tiste državljane, ki doslej niso bili zavarovani, predvsem privatne obrtnike. Nove kategorije pokojninskega in invalidskega zavarovanja bi urejal zvezni zakon, medtem ko bi za nekatere druge (med njimi morda tudi za zasebne kmečke proizvajalce), urejale konkretne pogoje republike.

Osnutek novega pokojninskega zakona sloni na načelih, da je višina pokojnine odvisna od višine in dobe plačevanja v sklad pokojninskega zavarovanja. Merilo za pokojnino bodo torej leta in povprečni osebni dohodek zadnjih petih let. Na željo zavarovancev pa tudi povprečni osebni dohodek kateregakoli kontinuiranega desetletnega obdobja —

v obeh primerih valoriziranega na dan upokojitve. Po osnutku naj bi znašala pokojninska osnova okrog 85 % povprečnega osebnega dohodka, za polno dobo pri ženskah, ki bi dopolnile 35 let delovne dobe in pri moških, ki bi dopolnili 40 let delovnega staža.

Prva novost je torej v tem, da na višino pokojnin ne bi več vplivali šolska in strokovna izobrazba, kvalifikacija, položaj itd. Če naj bo novi pokojninski sistem odraz naše stvarnosti, potem je nujno, da upošteva načelo delitve po delu. Ob teh načelih pa je tudi vloženo delo in od tega obračunan osebni dohodek najboljši merilo za višino pokojnine. Tako naj bi odpadle vse formalne kvalifikacije, potrdila, umetno razvrščanje v »višje« razrede ali »držanje« na položajih, kar je ustvarjalo neenakost pri zavarovancih, ko so odhajali v pokoj. Dosledno izpeljano nagrajevanje po delu, tako da na primer strokovnjak ne bo nagrajevan za svojo diplomu, temveč za delo, ki ga strokovno in v redu opravi, bo tudi najboljši merilo za višino prejemkov na starost, ob istočasnem upoštevanju delovnega staža.

Druga novost v tezah je za pet let podaljšana delovna doba kot pravica do polne pokojnine, oziroma do 100 % pokojninske osnove. Tako bi za polni pokojninski staž za moške bilo potrebnih 40 delovnih let, za ženske pa 35 delovnih let, ne glede na starost.

Podaljšanje delovnega staža je pogojeno z zvišanjem pokojninske osnove, ki znaša 85 % od povprečnih osebnih

dohodkov, medtem ko so po sedanjem sistemu pokojnine le okrog 73 % povprečnega osebnega dohodka. Razen tega pa so analize pokazale, da so že doslej ljudje delali dlje, saj je povprečna dosežena delovna doba ob upokojitvi okrog 38 let. Na predlog o podaljšanju delovne dobe je vplivalo tudi dejstvo, da se povprečna starost aktivnih zavarovancev (tistih, ki še delajo), giblje okrog 35 let pri moških in 32 let pri ženskah. Po večini so zavarovanci torej mlajši. Začeli so delati po vojni, saj znaša njihova povprečna doba 12 let in imajo perspektivo, da potrebujejo delovno dobo za pokojnino v mnogo boljših pogojih kot pa delavci, za katere je bila postavljena meja delovnih let leta 1946 in ki še danes velja.

Ob polno dopolnjenem delovnem stažu starostna leta ne bi bila potrebna za doseg polne pokojnine. Zavarovane bi lahko uveljavili pokojnino takoj, ko ima dovolj delovnih let (moški 40, ženska 35). Vendar pa naj bi bila dopolnjena delovna doba za pokojnino po 100 % pokojninski osnovi, razlog za prenehanje delovnega razmerja. Če bo zavarovane (v tem primeru upokojence) še naprej delali, bo dobival polno pokojnino. V tem primeru bo njegovo delovno razmerje pogodbeno, brez omejitve v delovnem času in ne bo vplivalo na povišanje ali spreminjanje pokojninske osnove. Praksa, da upokojenece dela v rednem delovnem razmerju in dobiva še 50 % pokojnine, bo po novem osnutku odpravljena.

V razpravah nekateri predlagajo, naj bi obveljalo določilo, da zavarovane lahko po dopolnjenih 40 oziroma 35 delovnih letih dela še naprej v rednem delovnem razmerju, če je to v korist delovne organizacije. Po teh predlogih naj bi se mu vsako leto dvigala pokojninska osnova. Vprašanje je, če bi bilo umestno na tak način podaljševati delovno dobo. Upokojenec, ki bi dosegel polni delovni staž za pokojnino, bi itak lahko delal še naprej, če bi delovna organizacija sklenila z njim pogodbo. Tako bi prejemal celo pokojnino in pogojeni honorar. Predvsem bi to prišlo v poštev za strokovno usposobljene ljudi, ki bi jih delovne organizacije potrebovale za določena dela.

Tako kot sedanji, tudi novi sistem predvideva možnost uveljavitve nepolne starostne pokojnine. V tezah sta predvideni dve varianti.

Po prvi varianti si nepolno starostno pokojnino pridobi moški, ki izpolni 60, ženska pa 55 let, če imata najmanj dvajset let delovne dobe. V takem pri-

meru bi znašala pokojnina 50 % pokojninske osnove. Starostna meja in dvajset let delovne dobe pa ne bi bila razlog za upokojitev, temveč le pravica do uveljavitve pokojnine. Če bi se zavarovane znova zaposlil, oziroma bi delal še naprej, bi mu pokojnine ne izplačevali, pač pa bi dobival osebni dohodek iz rednega delovnega razmerja, za vsako nadaljnje leto pa bi se mu pokojninska osnova zviševala po 2,5 % osnove za moške in po 3,33 % za ženske. Tako bi pri 40 oziroma 35 delovnih letih dosegla pokojnina 100 % pokojninsko osnovo. Po tem predlogu bi se starostna meja za nepolno pokojnino moškim znižala od dosedanjih 65 na 60 let, pri ženskah pa bi ostala nespremenjena — 55 let. S tem bi uskladili proporce let — ženske pet manj kot moški.

Ista varianta predvideva, tudi, da dobijo moški pri dopolnitvi 65 let in ženske 60 let starosti, nepolno pokojnino za 15 delovnih let. Ta bi prišla v poštev predvsem za tiste, ki so se zaposlili iz kakršnihkoli vzrokov zelo pozno. Tako pridobljena pokojnina bi znašala le 40 % pokojninske osnove, za vsako leto pa bi se do dopolnjenih 19 let zvišala po 2 % od pokojninske osnove. To slednjo možnost bi najbrž izkoristilo zelo malo ljudi in še ti zaradi prehodnega obdobja. Po statistiki je bilo namreč v letu 1962 le 0,55 % od skupno upokojenih moških, ki so odšli v pokoj z minimalnimi 15 delovnimi leti in v istem letu je bilo vsega skupaj 2,64 % žensk, ki so imele ob upokojitvi od 15 do 20 delovnih let.

Druga varianta v osnutku pokojninskega sistema ohranja sedanje norme nepolne starostne pokojnine. Ko dopolnijo moški 65 let starosti in ženske 55 let ter imajo 15 let delovne dobe, dobe 40 % pokojnine od pokojninske osnove. Za vsako dopolnjeno leto preko 15 pa do 19 let se poveča pokojninska osnova za 2 %, tako da ob dopolnjenih 20 letih delovne dobe znaša 50 %. Za vsako dopolnjeno leto čez 20 let delovne dobe, bi se pokojnina povečala za 2,5 % od pokojninske osnove za moškega in po 3,33 % za ženske, tako kot po prvi varianti.

Za tiste, ki bi hoteli dobiti pokojnino po kriterijih, ki so veljavni sedaj, to je za moške 55 let starosti in 35 delovnih let, za ženske pa 50 let starosti in 30 let delovne dobe, bi znašala pokojnina po novem 80 % od pokojninske osnove. (Po sedanjem sistemu so za polna leta dobili približno 73 % od pokojninske osnove.) Za vsako nadaljnje dopolnjeno leto bi se pokojnina zviševala za 4 % od pokojninske osnove — do 100 % za polna leta.

Sorazmerno znižanje pokojnin za nepolno delovno dobo je pogojeno z načelom, naj bo višina pokojnine odvisna razen od osebnega dohodka tudi od tega, koliko časa je zavarovane v pokojninski sklad. Obenem pa naj spodbuja ljudi, da začno čimprej delati, oziroma da stremijo za tem, da se jim bo delovna doba do normalne starosti skladala s polnim pokojninskim stažem.

Prigovore, da zaradi podaljševanja delovne dobe kot pravice do pokojnine, mladi ne bodo mogli dobiti zaposlitve, naj ovržemo s podatki, ki jih je zbral zvezni sekretariat za delo. V gospodarstvu je moških, ki so stari 55 in več let, zaposlenih le 110.400 ali 5,5 % od vseh moških, ki delajo v gospodarstvu. Žensk, ki so stare 50 in več let je zaposlenih 48.500 ali 6,7 % od skupnega števila zaposlenih žensk v gospodarstvu. Največ delavcev (moških in žensk) v gospodarstvu je starih od 20 do 34 let, skupaj 1.525.000 ali okrog 56 % od vseh zaposlenih v gospodarstvu. V negospodarskih dejavnostih je zaposlenih le za približno 1 % več starejših delavcev kot v gospodarstvu.

Ti podatki in pa dejstvo, da so v zadnjih letih odhajali v pokoj zavarovanci, ki so že imeli preokračeno starostno in delovno dobo, potrebno za upokojitev, oziroma, da jih je največ delalo naprej, tudi ko so že dopolnili dosedanje pogoje za pokoj, odražajo vsako bojazen, da se bo struktura zaposlenih po novem osnutku kaj bistveno spremenila. Predvsem pa je nepotrebna skepsa, da bi bilo podaljšanje delovne dobe za kogarkoli slabo. Z dosedanjim nizkim delovnim stažem, ki je bil potreben za doseg polne pokojnine, so bili tudi odstotki od pokojninskih osnov nizki (povprečno 73 %) in po večini so si jih zavarovanci povečali z dodatnimi leti, kar po sedanjem osnutku ne bo treba.

N. LUZAR

ZADEVA SE PRIČNE PRI DELITVI

Naš novinar je skušal ugotoviti, zakaj so se ekonomske enote Iplasa v Podgradu sprle z vodstvom gospodarske organizacije, ki je v Kopru. Pri tem so mu pomagali ing. Veljko Vranac, predsednik delavskega sveta, Ivan Horjak, predsednik sindikalnega odbora, Miranda Pobega, namestnik predsednika ekonomske enote brizgalne in še drugi.

Že nekaj tednov je v Iplasu — industriji plastičnih mas in umetnih snovi — izredno živahno. Menda še nikoli ni bilo toliko razprav, odkar so leta 1959 združili Partizanko iz Kopra in Plamo iz Podgrada v skupno podjetje. Zdi se, kot da bi izbruhnila na dan nekatera stara nasprotja — ki jih v petih letih skupnega dela niso odpravili — in se jim pridružila še nova.

Dva obraza »slučaja Podgrad«

V podgradu trdijo, da ima vodstvo gospodarske organizacije do njih milo rečeno, mačehovski odnos.

Navajajo številne primere, zlasti pa se razhudijo, ko govorijo, da jim vodstvo hoče vzeti enoto penastih mas, ki je njihov najdonosnejši obrat, in jo preseliti v Koper. Menda jih zastopajo tudi pri investicijah, stanovanja grade le v Kopru, ukinili so njihov obratni delavski svet, čeprav delavci zahtevajo, da bi bili obrat s samostojnim obračunom in še veliko je tega. O vsem tem so v zadnjem času razpravljali, toda razprave so se sprevrgle v izbruhe jeze, osebne napade, grožnje in demonstrativne odhode.

Povsem drugače gledajo na zadevo v upravi podjetja.

Pravijo, da bo čez dve leti zgrajena pri Beogradu nova tovarna za proizvodnjo penastih mas z desetkrat večjo zmogljivostjo kot je podgrajska. Ker bo proizvajala peno po najodobnejših tehničnih postopkih, bo le-ta cenejša in Iplas ji ne bo mogel konkurirati. Zato so lani ustavili rekonstrukcijo obrata penastih mas. Ko so problem podrobno analizirali, so ugotovili, da bi bilo zanje najboljše, če bi zgradili v Kopru novo tovarno penastih mas z enako zmogljivostjo, kot jo bo imela tista pri Beogradu. V Kopru pa jo bodo gradili zato, ker bo tamkaj železnica, v Podgradu pa ne (kraj je kakih 50 km oddaljen od Kopra) od Kozine pa skoraj 20 km), v Koper bodo lažje pritegnili strokovnjake, pa tudi klimatski pogoji za izdelovanje pene so ob morju boljši. V Podgradu pa nameravajo močno razširiti obrat ekstruzije (proizvodnjo polivinilastih vrečk, razen folij itd.), ki ne zahtevajo veliko kvalificiranih strokovnjakov. Nadalje trde, da obratnih delavskih svetov ne potrebujejo, ker so majhno podjetje (350 zaposlenih) in so njihove pristojnosti prenesli na ekonomske enote. Stanovanja pa so gradili v Kopru predvsem z sredstvi republiškega in občinskega sklada za potrebe tovarne terilena, ki rabi veliko strokovnjakov.

Takšna so torej — v nekaj besedah — mnenja obeh sptih strani. Če se ustavimo zgolj pri teh trditvah, ugotovimo, da je prišlo do spora samo zato, ker delavci v Podgradu niso bili pravilno in pravočasno seznanjeni z razvojem podjetja, kakršnega si zamišljajo v upravi. Toda ali je to res začetek in konec problema? Ali gre morda za širšo zadevo, za določeno prakso v odnosih med upravo in samoupravnimi organi ter enotami? (Značilno je, da vsi govorijo o sporu med upravo in bivšim podgrajskim obratom, ne pa med delavskim svetom in enotami.) Morda pa samoupravljanje nima dovolj veljave ali pa je način delitve tak, da različne materialne interese še povečuje, namesto, da bi omogočal demokratično iskanje najboljših skupnih rešitev.

S temi vprašanji sem ondan prišel v Iplas.

Ali je res vsemu kriva neosveščenost?

Pogovarjal sem se s predsednikom delavskega sveta in zvedel, da imajo v gospodarski organizaciji pet proizvodnih

enot (v Podgradu 3; penaste mase, ekstruzija, investicijska oprema; v Kopru 2: brizgalnica, emulzija) in 3 neproizvodne enote.

»Res je, da se enote bolj ukvarjajo z lastnimi, največkrat drobnimi proizvodnimi problemi, pa z delitvijo osebnih dohodkov po skupnem pravilniku, manj pa z gospodarjenjem vsega podjetja. Delavski svet se trudi, da bi organizirali tudi takšne razprave, zato vsak mesec izdajamo bilten, v katerem so objavljeni mesečni obračuni enot in podjetja. Razen tega v posebnih biltenih objavljamo trimesečne obračune, letne plane in zaključne račune, pa tudi prispevke o najpomembnejših gospodarskih problemih. Dogaja se, da o tem gradivu ne razpravljajo v enotah dovolj široko ali pa za takšne razprave ni zanimanja.«

(Pokazal mi je bilten. So pravcate knjige, polne podatkov, tako da bi na sestankih enot lahko temeljito razpravljali o svojem delu in delu drugih enot ter podjetja, seveda, če bi vsaj nekaj ljudi te biltenne prej preštudiralo.)

Površen človek bi torej dejal: delavce obveščajo, svojo dolžnost izpolnjujejo. Jaz pa bi rad zvedel še nekaj podrobnosti. In sem vprašal:

»Kako ste na primer napravili sedemletni perspektivni plan?«

»Imamo šele osnutek plana, ki pa ni dokončen. Občini se je zelo mudilo, pa smo morali tudi mi pohiteti.«

Pobasal sem predsednika sindikata:

»Je o njem razpravljaj sindikat?«

»Se ni, zdaj bo. Marsikdo med nami je zvedel za predvidevanja perspektivnega plana, ki so ga sestavili naši strokovnjaki — iz časopisov.«

Potem sem vprašal predsednika delavskega sveta:

»Kako ste se dogovorili za graditev novega obrata penastih mas v Kopru?«

»Razumljivo je, da morajo o takšnih zadevah najprej reči svojo besedo strokovnjaki. O tem so šele razpravljali, v Podgradu pa so zvedeli za to razpravo, bili so enostransko obveščeni in takó je prišlo do nepotrebne jeze.«

Predsednik sindikata je povedal, da sindikalni odbor o teh načrtih sploh ni razpravjal.

»Kaj pa potlej dela vaša organizacija?«

»Predvsem delamo individualno. Sindikalni odborniki sodelujejo v razpravah svojih enot kot vsi drugi delavci.«

(Takih primerov bi lahko zapisal še več. Ne gre namreč samo za informiranost, gre za javnost vsega našega dela. Menda je jasno, da njih ne zadovoljen, če ga informiraš, kaj je bilo sklenjenega, sam pa pri sklepanju ni sodeloval, ali pa mu pošlješ dokončno izdelan načrt v nekajdnevno razpravo in potlej lahko popravlja le malenkosti, bistvenih stvari pa ne, ker bi tako ves plan obrnil na glavo; za to pa ni časa, ker občina čaka nanj. Ker razprave že od vsega začetka niso javne, ker sindikalna organizacija že tedaj, ko se razprava začne, ne zavzame svojega stališča, se dogaja, da ljudje po ovinkih zvedo nekaj podrobnosti, celote pa ne, prihaja do šepetov, sindikat pa »deluje individualno«. V takih razmerah ni čudno, če navadno vso odgovornost za spor naprtijo nekaterim ljudem, ki največ govore in jih okvalificirajo kot »nezadovoljneže«.)

Kljub temu pa se mi je še vedno zdelo, da do tako hudih nasprotij ne bi prišlo samo zaradi pomanjkljivosti pri obveščanju ali zato, ker razprava ne bi bila javna.

Morda pa je nekoliko kriv tudi način delitve čistega dohodka?

Predsednik delavskega sveta je dejal: »Smo podjetje, ki je šele v razvoju. Naša dejavnost je zelo raznolika, stroji so zastareli in šele sedaj nabavljamo nove. Vsa naša proizvodnja je odvisna od uvoza surovin. Doslej je bil Iplas zbir improvizacij, zdaj pa že imamo koncept nadaljnjega razvoja. Zato imamo vsa sredstva, vse sklade, centralizirane.

(V praksi je to takole: v Iplasu je 350 zaposlenih — v Podgradu 180, v Kopru 150. Enote v Podgradu bodo letos ustvarile za 1.300 milijonov din prodajnega plana, enote v Kopru pa za 1.170 milijonov. Večina delavcev je torej v Podgradu, le-ti ustvarjajo večino dohodka. Sedemletni plan pa predvideva, da bo Iplas ustvaril 1970. leta 35 milijard dinarjev skupnega dohodka, od tega Podgrad nekaj manj kot 4 milijarde. Odtod nezadovoljnost v Podgradu. Pravijo: »Denar nam poberete, naša vas ostaja zaostala, kot je bila, v Kopru pa se razvijate.« Očitno je, da sta tu dva različna materialna interesa, ki je suveda ni moč odpraviti čez noč, vsekakor pa ju je treba usklajevati na tak način, da bodo odločitve kar najbolj demokratične. In prav tega je manjkalo.)

»Če je nujno, da so skladi centralizirani, potem bi bilo tudi nujno, da delavci v enoti sodočajo, kako te sklade uporabljate.«

Predsednik sindikata je pojasnil: »Kako naj sodočajo? Enota ve, kolikšen odstotek v njej ustvarjenih sredstev je namenjen za sklade, ne ve pa, koliko denarja bodo porabili za določene namene, na primer za investicije, stanovanja itd. Zato seveda ne more sodočati pri uporabi teh sredstev.«

(V tem grmu najbrž tiči zajec. V Podgradu na primer zahtevajo obrat s samostojnim obračunom, pa ne samo zaradi nekakšnih lokalističnih teženj — gotovo so tudi te tamkaj doma — pač pa predvsem zato, ker hočejo sodočati pri delitvi in porabi dohodka. Tega pa jim sedanji način delitve ne dopušča.)

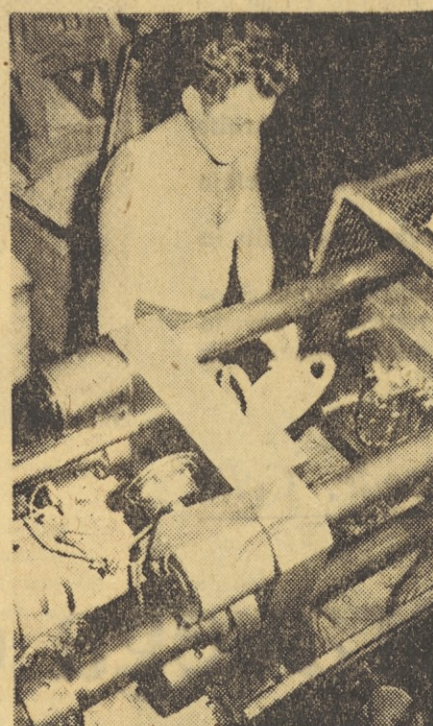
»Kakšne so torej pristojnosti enot?«

Odgovorila mi je namestnica predsednika sveta enote brizgalne.

»Lahko sprejemamo in odpuščamo delavce, govorimo o planih, pred časom smo razpravljali o analitični oceni delovnih mest, sedaj pa o statutu. Svoje pripombe pošiljamo delavskemu svetu.«

»O čem pa lahko sami odločate?«

»Samo o sprejemu in odpustu.« (Pa tudi pri tej njihovi pristojnosti so težave. V brizgalni so na primer sprejeli na delo 8 tovarišic in ščetkarne, ki so jo razformirali, ker je bila nerenabilna. Uprava jim je obljubila, da bo zanje našla delo, ker je bilo v brizgalni že tedaj preveč delavcev. To pa se ni zgodilo. Zaradi tega je enota močno presešla porabo sklada osebnih dohodkov, in zdaj ne ve, kje bo dobila skoraj 600.000 dinarjev.)

Ali je morda tudi način osebnih dohodkov botroval nezadovoljstvu?

Januarja letos so v Iplasu nekoliko spremenili svoj način delitve osebnih dohodkov. Prej so bila delovna mesta ocenjena z večjim številom točk (minimalna vrednost točke je bila 2 dinarja, maksimalna pa 2,80 dinarja); ko pa so lani izvedli analitično oceno, so zmanjšali število točk in povečali njih vrednost (minimalna je zdaj 6,20 din, maksimalna pa 8,50 din). Druga določila so v glavnem ostala, kot so bila. Osnova za oblikovanje sklada osebnih dohodkov v enoti je proizvodni uspeh. V lastni ceni slehernega izdelka je določen delež, ki gre v ta sklad, in kolikor več narediš, toliko več tudi dobiš.

Ko zračunajo, koliko so ustvarili za delitev, odštejejo 6%. To je rezervni sklad, ki ga lahko delijo le ob koncu leta. Potem ugotovijo, koliko je vredna točka. Če je več, kot je določena maksimalna vrednost točke, potem višek delijo vsake tri mesece. Ostanek razdelijo po individualnem učinku.

V čem je torej razlika med prejšnjim in sedanjim načinom delitve?

Primer: delovno mesto delavke, ki izdeluje torbice, je bilo prej ocenjeno s 35 točkami. Če so v enoti naredili toliko, da so lahko določili maksimalno

vrednost točke, je dobila 98 din (35 x 2,80) za efektivno uro, ki je rezultat njene proizvodnega učinka. (Večji učinek, več efektivnih ur.) Zdaj je njeno delovno mesto ocenjeno s 16 točkami, katerih maksimalna vrednost je 8,50. Dobi 136 dinarjev za efektivno uro — za enak delovni učinek. Norme so ostale iste. Slo je torej samo za povečanje osebnih dohodkov, ki jih nekaj let niso spreminjali. Zanimivo je, da mi nihče ni vedel povedati, za koliko so v teh letih povečali proizvodnost dela, trdili pa so, da so jo.

»Odkod pa boste dobili sredstva za tolikšno povečanje zaslužkov?«

Predsednik sindikata:

»Povečali smo tudi letni plan. Skoraj za 700 milijonov dinarjev. Vse te milijone moramo ustvariti tako, da bomo boljše izkoristili stroje in nabavili nekaj novih. Januarski obračun kaže, da bo slo.«

In še zadnje vprašanje:

»Po kakšnem ključu se nagrajujejo uslužbenci v upravi in v drugih proizvodnih enotah?«

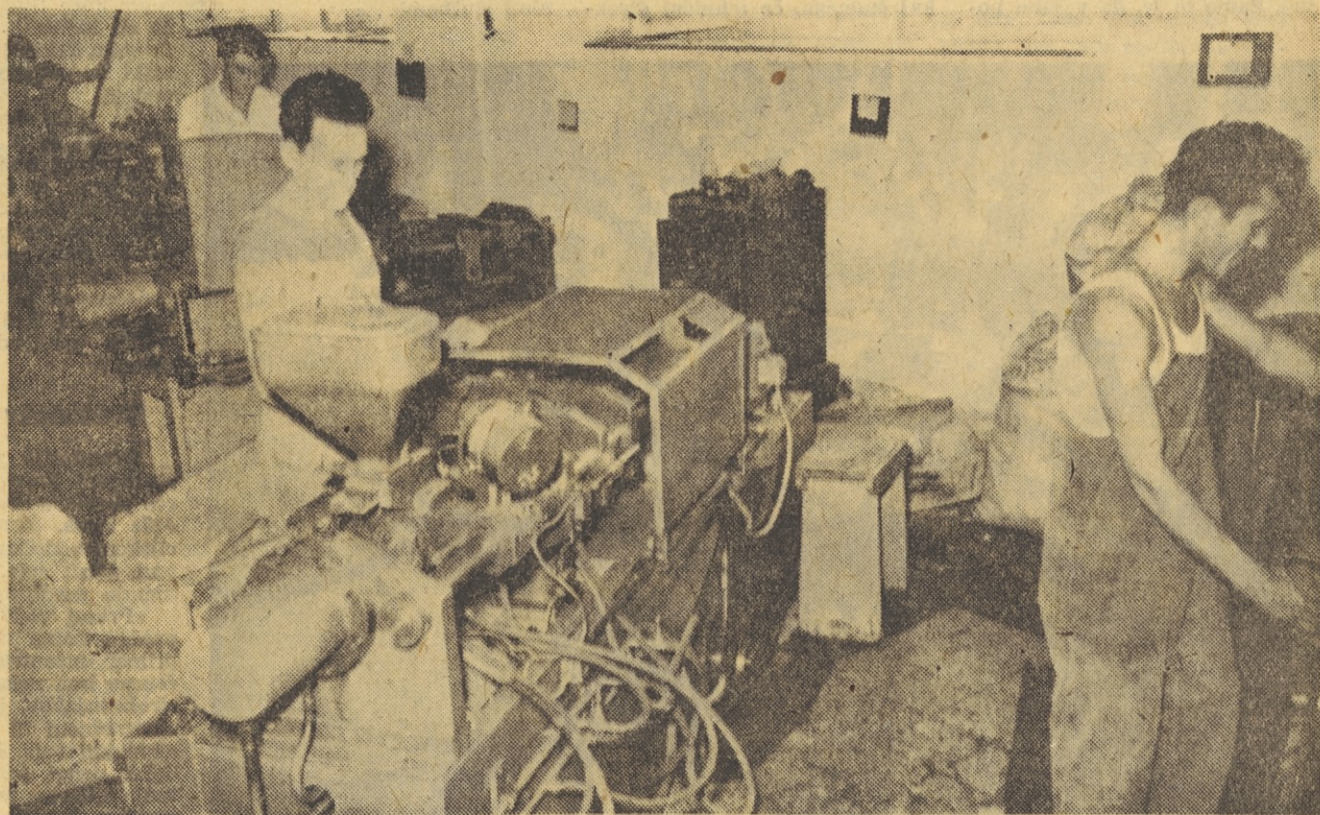
»Sleheri naš dinar iz sklada osebnih dohodkov je »obdavčen« z določenim odstotkom. Letos na primer odvajamo 236,42% za neproizvodne enote, se pravi od vsakega dinarja 2,36 dinarja. Tako so tudi uslužbenci zainteresirani za večji proizvodni učinek.

(Medalja pa ima še drugo stran. Pripovedali so mi, da so v enoti pene predvidevali lani 600 milijonov dinarjev dohodka, ustvarili pa so ga skoraj milijardo, ker so za to enoto porabili precej investicij, prodali pa so vse, kar so naredili. Enota je ustvarila tolikšne dohodke, da so vsake tri mesece delili še po en mesečni zaslužek. Zaradi tega je tudi uprava dobila veliko denarja in tudi tamkaj so ob vsakem tromesečju delili višek in še jim je ostalo. Nekateri so nosili domov tudi po 100.000 in več. Rekli so mi, da je dobila čistilka iz uprave za dva meseca dela 17.000 dinarjev viška, administratorica, ki je komaj prišla, pa 30.000, medtem ko so na primer v brizgalni vse leto delili višek le ob enem tromesečju in tedaj je dobil vodja enote 11.000 dinarjev. Če pa se zgodi, da v proizvodni enoti stroji stojijo, ker ni surovin, ali pa zato, ker prodaja zaostaja — to se je lani večkrat dogajalo — uprava dobi svoje, breme pa nosi enota. Zaradi tega se se njihov način delitve, ki je tako lepo zasnovan, sprevrže v instrument nezadovoljstva; prepirajo se enote med seboj in le-te z upravo.)

»Končno smo torej vendarle — vsaj upam — zadeli žebelj na glavo,« sem dejal ob slovesu.

»Smo,« je rekel predsednik sindikata. »To so po mojem resnični vzroki nesoglasij, in od tega, kako jih bomo rešili, so odvisni bodoči odnosi v Iplasu.«

JANEZ VOLJC

VSE BO ŠE DOBRO, VENDAR - KDAJ?

V delovnih organizacijah, kjer smo se tokrat pomenkovali o problematiki strokovnih kadrov — v Tovarni emajlirane posode v Celju, Industriji motornih vozil Novo mesto in ljubljanskem »Saturnusu« — so povsod prepričani, da se stvari obračajo na bolje in da ob vseh težavah, ki jih imajo, razmere vseeno niso zaskrbljujoče. Skratka, po njihovem mnenju bo še vse dobro, čeprav ne vedo povedati, kdaj in kako naj bi se uresničile njihove napovedi.

Vpraševali pa pravzaprav nismo nič posebnega:

● s kakšnimi kadri razpolagate in kako skrbite zanje?

● kako so zaposleni tisti strokovnjaki, ki že delajo v podjetju?

● kaj lahko poveste o stimuliranju strokovnih in vodstvenih kadrov?

Tako zastavljena vprašanja dopuščajo veliko možnosti za odgovor in tudi odgovori — resnično — povedo presenetljivo dosti. Tudi tisto, česar vsaj v omenjenih podjetjih ne bi pričakovali.

Tovarna emajlirane posode, Celje

Želja: pravega človeka na pravo mesto — uresničena

Ko sem odhajal v Tovarno emajlirane posode v Celju — njen 2000-članski kolektiv je lani dosegel 11,5 milijarde dinarjev realizacije in nekaj več kot milijon dolarjev izvoza — sem o njej vedel, da na vodstvenih in strokovnih delovnih mestih zaposlujejo skupaj 291 delavcev. Približno sto izmed njih ima tisto strokovno, oziroma šolsko izobrazbo, kot naj bi jo vsi imeli glede na zahteve pravilnika o sistemizaciji delovnih mest. Tako so sami zapisali v odgovoru na anketo o problematiki strokovnih kadrov, ki sta jo skupaj razpisala Zavod za produktivnost dela SR Slovenije in Sociološki inštitut v Ljubljani.

Se preden sem stopil čez prag tovarne sem vedel za celjsko »skrivnost«: glavni inženir »Emajlirke« naj bi osebno prešteval posode, ki je bila namenjena za izvoz. Neki drugi inženir kemik naj bi tudi osebno spremljal proizvodnjo dvajsetih skodel (!) iz oddelka do oddelka, da se ne bi kje izgubile in da bi z njimi kompletirali izvozno pošiljko. V tovarni so povedali, da je oboje in še kaj podobnega točno, čeprav o tem ne bi želeli govoriti.

Ob teh informacijah, recimo jim »podatki«, ki zbuja vrsto vprašanj, se je začel in razvejal naš pomenek o skrbi za kadre v Tovarni emajlirane posode Celje.

ŠAH V TOVARNI

Mlad inženir, ki z odprtimi očmi hodi po tovarni (ostane pa naj anonimno kakor je prosil), je povedal:

»Polna usta so nas, ko načelno govorimo o kadrih. Opazil pa sem, da vodilni ljudje, mislim tiste na višjih položajih, menijo, da je stoodstotno vse v redu. Nekako so prepričani, da novih kadrov ne potrebujejo, ker vse zmorejo sami. Ne vedo pa, ali res vse naredijo in kako tisto naredijo. Da boste bolje razumeli, bi navedel primer iz šaha. Nekdo se nauči eno ali več otvoritev, kar potem zares zna. Samo to je, da v šahu po-

znajo strašansko dosti otvoritev. Podobno pa je tudi z gospodarstvom, kjer je tudi treba veliko vedeti, da česa ne spregledaš«

Ko čakam na Toneta Ivaniča, analitika osebnih dohodkov in delovnih mest, premišlujem o resnici, ki sem jo pravkar slišal, izrečeno na resnično izviran način. Vprašujem se, mar se kaj takega res lahko dogodi, oziroma preraste v prakso v tolikšni tovarni kot je celjski TEP?

Tone Ivanič niti ne poskuša razjasniti mojih dvomov, čeprav vprašam za njegovo mnenje. Pravi pa:

»Če bi pri nas imeli tako organizacijo dela, da bi vsaj strokovni in vodstveni kader natančno poznal svoje ožje delovno področje, svoj delokrog, bi po mojem lahko dosegli za 50% večje uspehe... Zdaj to sicer pripravljamo, ampak predolgo vse skupaj traja. Zato se mnogi izgubljamo pri podrobnostih, namesto da bi začeli pri glavnem; mislim pri tistem, za kar bi bil nekdo zadolžen in bi za tisto tudi odgovarjal.

Nikar ne mislite, da si izmišljam, kar pripovedujem. Omenil bi kar sebe: deset ljudi vprašajte, kaj delam in zakaj dobivam plačo, pa boste dobili 11 odgovorov...«

Cez čas sem si res privoščil tak poskus. Inženirja Jožeta Stojša sem vprašal, če pozna tovariša Ivaniča in če ve, kakšno je njegovo delovno področje. »Slišal sem že zanj,« pravi, »več pa ne vem. Sem šele 7 mesecev tukaj v tovarni.«

Je pa tako, da imajo zdaj v Tovarni emajlirane posode v Celju 38 inženirjev, 2 pravnik in dva ekonomista. Tone Ivanič je eden izmed njih. Razen treh inženirjev je ves visokošolski kader vključen v osmo ekonomsko enoto (uprava in pomožne službe). Če se še ti ljudje med seboj vsaj toliko ne poznajo, da bi — razen za direktorja in ostale vodilne — vedeli, kaj kdo dela, ali potem sploh lahko govorimo o informiranosti kolektiva? In naposled: je kaj čudnega, če tehnični direk-

tor podjetja pri taki organizaciji izgublja čas za preštevanje posode, kot da ne bi bilo važnejših opravil?

»NIHČE JIH NE GNJAVI, ČE...«

Stane Dvoršak, skupinovodja v prvi ekonomski enoti (kovinsko predelovalni obrat) misli da z organizacijo podjetja ni vse prav in zato strokovnjaki niso tako zaposleni ter nagrade, kakor delavci v neposredni proizvodnji pričakujejo.

»Vzemite samo naš analitično planski oddelk. Za podjetje je, tako pravijo, najbolje, če je centralen. Nimamo nič proti. Ampak, mi v proizvodnji tudi rabimo ljudi, ki bi vrtali in iskali rezerve. Zdaj so pa vsi »zgoraj« na upravi. Res je, da pridno delajo in da so prihranki v proizvodnji večji, odkar se jih je nabralo za cel štab. Težko pa razumeš, čeprav so nekateri med njimi zadolženi z nalogami, s katerimi se srečuje čisto določen obrat ali oddelk, da svoj osebni dohodek dobivajo na upravi, oziroma v osmi ekonomski enoti, da njihov predpostavljeni ni tisti, ki zanj delajo, pač pa nekdo drug. Mi v proizvodnji imamo plan in norme. Če jih ne izpolnjujemo, smo tepeni pri osebnem dohodku in vsi nas »gnjavijo«, zakaj nismo izpolnili obveznosti. Za kader, ki dela v osmi ekonomski enoti, pa je čisto vseeno, s kakšnimi težavami se mi srečujemo. Njihov osebni dohodek, mislim na sklad, se oblikuje na osnovi 4,5% sredstev od ustvarjene prodaje. S prodajo naših izdelkov pa na srečo nimamo nobenih težav. Ali je treba, da povem še kaj več? Da toliko govorimo o nas v proizvodnji in v njih na upravi?«

Bo kar dovolj, zlasti še, če zapišem tisto, kar je povedal ekonomist Tone Ivanič:

»Do zdaj, kar sem tukaj, to je pol leta, ne vem, da bi prišla kakšna spodbuda vsaj za izboljšano sodelovanje med strokovnimi službami...«

Slednje pa menda so dobro urejene, kadrovske solidno zasledene in sploh je bolje, odkar jih imajo organizirane na sedanj način. Tako pravi tovariš Stane Pavlič, vodja kadrovskega socialnega sektorja v celjski emajlirki, ko pripoveduje:

»Se pred dvema letoma smo imeli le 3 inženirje. Odtlej smo pridobili precej kadrov za vodstvena in strokovna delovna mesta. Tako imamo trenutno do maksimuma specializirane službe, saj samo na ta način lahko obvladujemo zahtevno in mnogotero proizvodnjo (več kot 2000 artiklov) in skrbimo za njen napredek. Tako smo med drugim organizirali plansko analitski oddelk, okrepili tehnični oddelk, poskrbeli za razvoj... Kolikor je bilo mogoče, smo v te službe »potegnili« ljudi, ki so delali v proizvodnji, ker podjetje pač poznajo. Če naj bi se bolj podrobno spremljali ves proizvodni postopek od začetka do konca, da bi na študijski osnovi poskrbeli za sinhronizirano proizvodnjo, bi službe potrebovale še več kadra, ki pa bi bil na razpolago v neposredni proizvodnji, kjer zdaj glede na nesodoben način dela ni ustrezno zaposlen... Seveda pa bo treba poskrbeti za ustreznejšo stimulacijo in za dopolnilno izobraževanje.«

Ob tem pojasnilu se vsiljuje vprašanje, kdo bo sploh še ostal v proizvodnji? Ekonomistov že zdaj nimajo; sposoben tehniški kader so že, oziroma še bodo »potegnili« iz proizvodnje v centralne službe. Tako bi v neposredni proizvodnji ostali le še 3 inženirji (1 obratovodja in dva asistenta obratovodje), nekaj tehnikov, sicer pa mojstri in drugi delavci s prakso in izkušnjami. Že zdaj pa imajo v proizvodnji v povprečju manj šolanega kadra, kot pred rekonstrukcijo.

Tega ne razumem, vendar me prepričujejo, da ne bo nič hudega, ker imajo dober kader, ljudi, ki poznajo svoje delo. Inženir Jože Stojš celo misli, da že ob sedanjih kadrih z znanstvenim delom izpodrivajo obratniški in mojstrski način proizvodnje.

To je namreč še manj verjetno. Če se niti strokovni kader, kar ga imajo v tovarni, ni upri temu, da bi izdelovali tudi manj kot 100 izdelkov iste vrste (bili so primeri, ko so za izvoz delali samo po 20 komadov emajliranih posod, oziroma česa podobnega), ali to lahko pričakujemo od tistih, ki so takega načina proizvodnje od nekdaj vajeni?

ŠE ENKRAT O DINARJU

Stimulacija za vodstveni in strokovni kader pa je seveda res problematična. Tudi inženir Jože Stojš, tehnolog v investicijskem oddelku je prepričan o tem. Misli celo, da pred seboj nimajo gordijskega voza:

»Precej vode bo še poteklo, preden bomo znali oceniti na primer inženirjevo delo. Toda čeprav ima neko podjetje malo strokovnjakov, ki so zato preobremenjeni in se zato morajo ukvarjati tudi s tistem, kar bi delali drugi, je mogoče oceniti vsaj njihovo prizadevanje. Za tovarno, kot je naša, kjer smo

v zadnjih dveh letih dobili dosti kadra, dan že začnemo z delom na znanstvenih osnovah, bi to bilo celo lažje. Kajti če se človek spusti v neko delo, vsaj vodilni v podjetju vedo, ali je zagrizel v globino ali pa je ostal na površju.«

Podobno meni tudi Tone Ivanič ko pravi:

»Nikogar nočem obtoževati, ampak če pogledam druge, kaj delajo in s čim se na primer sam ukvarjam, me včasih spre-

vprašujemo, kako je s stimulacijo strokovnih in vodstvenih kadrov, saj pravi:

»V podjetju je mnogo mladih strokovnjakov. Nihče ne more zahtevati, da bi čez noč s svojim delom vplival na uspešnejšo proizvodnjo. Enkrat bodo seveda vprašali, koliko so do prinesli in kolikšen naj bo njihov delež. Ampak — zdaj še ni tisti čas. Zato sindikat po teh vprašanjih ni delal. Imamo pa kadrovske socialni sektor, ki je

leti misel, da bi tudi sam začel lenariti; vsaj včasih bi se prileglo. To pa samo zato, ker imam taka merila (osnovno postavko plus uspeh), da se nikjer ne pozna, če človek ne da vsega od sebe. Pri tem je vodilni in strokovni kader na istem. Nič čudnega, če so nagrade za izredne delovne uspehe (razen za racionalizacije) tako redke. V načelu sicer vsi delamo iz občutka odgovornosti in zavesti, da moramo delati, kolikor moremo, ampak ta idealno postavljena zahteva se praktično ne uresničuje. Rešitev pa po mojem ni težka, čeprav je odvisna od celotne reorganizacije podjetja. Mislim, da bi morali čim več strokovnega in vodstvenega kadra vezati na uspeh enot, za katere delajo oziroma odgovarjajo. Naša delitev kadra je namreč umetna: če si slučajno zaposlen na upravi dobivaš osebni dohodek tam, ker delaš zanj pa amen. Poleg tega bi morali uveljaviti kolektivno ocenjevanje tudi pri strokovnem kadru. Ne mislim na osebno oceno, ki smo je bili navajeni. Če bi na primer strokovni kader vodil dnevnik svojega dela, bi že to vsakega posameznika »spomnilo«, kako vestno je opravljal svoje delo. In če bi imeli, kot sem že enkrat omenil, še natančno razmejene delovne obveznosti, bi lahko povedali, koliko je kdo vreden na svojem delovnem mestu... Kajti zdaj ni nobene stimulacije, če odštejem učinek, oziroma ekonomski uspeh, ki zanj nihče ne ve, zakaj ga je dobil.«

Temu nasprotno pa predsednik sindikalne podružnice Jože Podlimšek misli, da pregodaj

zadolžen za ves splet kadrovskih vprašanj.

Nedvomno, čuden odgovor, ki ga nisem pričakoval od predsednika sindikalne podružnice. Sindikati so se doslej zavzemali za nagradjevanje po delu, predsednik Dolinšek pa...

JUTRI V »EMAJLIRKI«

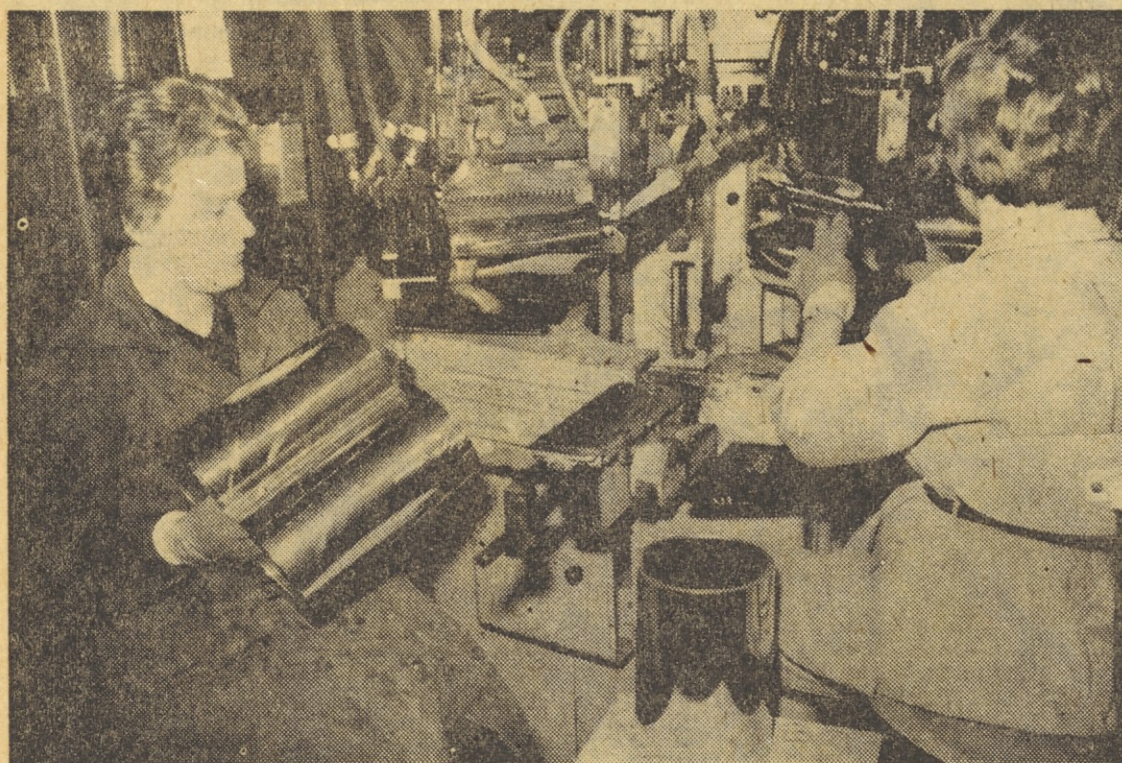
Kakorkoli že je, dosednji odgovori so razkrili, da so mnega o potrebah po strokovnih kadrih, o ustreznosti zaposlitvi in stimulaciji precej deljena; vse-kakor pa bolj, kot bi kdorkoli lahko pričakoval v tolikšnem podjetju kot je celjska Tovarna emajlirane posode.

Vendar naj bi bilo kmalu bolje, saj tovariš Stane Pavlič napoveduje:

● Podjetje štipendira skupaj 50 študentov na visokih, višjih in srednjih šolah. Izredno študira 31 članov kolektiva na višjih in srednjih šolah. Iz njihovih vrst naj bi podjetje med drugim pridobilo 29 strojnih inženirjev in tehnikov ter 27 ekonomistov, ki jih najbolj pri-manjkuje. Večina izmed njih pa bo zaključila študij do konca 1967. leta. Ob tem podjetje ne-guje in financira vse ostale oblike strokovnega izobraževanja, oziroma izpopolnjevanja.

● Znotraj podjetja bodo pri kadrovanju analizirali znanje, nagnjenje in sposobnosti slehernega člana kolektiva, da bi pravi človek prišel na pravo delovno mesto. Za novodošle kadre, oziroma za štipendiste je predvideno, da bodo vnaprej seznanjeni z delovnim mestom, ki naj bi ga zasedli.

Program torej ni slab, le izpeljati ga bo treba.

Industrija motornih vozil Novo mesto

Deset, trideset ali več odstotkov rezerv

Tisti dan, ko sem obiskal INDUSTRIJO MOTORNH VOZIL v Novem mestu so imeli sejo* upravnega odbora. Po dnevnem redu sodeč so razpravljali predvsem o možnostih boljše stimulacije za strokovni kader. Kaj so sklenili, ne vem. Toda zgolj to, da so to vprašanje postavili na dnevni red pomeni, da jim sedanji način nagrajevanja (osnovna postavka plus ekonomski uspeh) ne daje tistih rezultatov, kot bi jih želeli.

Direktor Jurij Levičnik, je bil tisti dan tudi zadržan. Tako nisem mogel poizvedeti, kaj je mislil, ko je pred časom rekel, da bi podjetje rabilo več takega kadra, ki bi znal dobro organizirati proizvodnjo in da bi samo na osnovi tega in ob sedanjih pogojih lahko dosegali vsaj za trideset odstotkov večje uspehe. Toda če direktor nekaj takega trdi v razgovoru s predsednikom občinske skupščine, odkrito priznava, da jim zelo manjka šolanih strokovnjakov. Takih, ki bi znali organizirati industrijski način proizvodnje.

Kakor mi je povedal delavec iz karoserije, pa bodo kmalu čisto zares »postali industrija«. Še pred letom sta dva delavca v osmih urah komaj poravnala steno avtomobila; zdaj je dovolj en sam delavec. Drugod spet so uspeli zmanjšati delovni čas skoraj na polovico. Vsak čas pa bodo tako daleč, da bodo manjši sestavni deli, oziroma sklopi (na primer vrata) tako natančno izdelani, da bodo pristojali k vsakemu avtomobilu, ne da bi jih morali »popravljati«. Zdaj je namreč še tako, pač nujna posledica pretežno ročnega dela, s katerim zamenjujejo stiskalnice in druga orodja, ki bi jih potrebovali.

Ta, malce karikirana primerjava, kako si sodobno industrijsko proizvodnjo v podjetju predstavljata direktor in neposredni proizvajalec tudi pomeni svojevrstno ilustracijo prepričanj, ki glede strokovnega kadra prevladujejo v tovarni: na eni strani je želja, pridobiti čim več šolanih kadrov, na drugi strani pa mnenje, da je vse dobro, ker se proizvodnja povečuje, čeprav se struktura kadra v proizvodnji v zadnjih letih bistveno ni spremenila.

SAMO NESTRPNOST ALI SE KAJ DRUGEGA?

Na malce zlobno vprašanje, kako to, da je podjetje že pred dvema ali tremi leti imelo več šolane kadra (inženirjev in ekonomistov), kot pa ga imajo zdaj ob precej večjem obsegu proizvodnje, je sekretar IMV Novo mesto tovariš Selan odgovoril:

»Ne vem natančno, kako je bilo takrat, sem šele dobro leto dni v podjetju. Toda tako je, da strokovnjak, ki šele pride v podjetje, sprva malo pomeni, dokler se ne spozna s delom. Naši ljudje pa so zrasli s proizvodnjo, navadili so se hitrega tempa, pogostih menjav in izboljšav v proizvodnji. Za tistega, ki šele pride v podjetje, pa čeprav je inženir z najboljšimi nameni, pa to dostikrat pomeni prehud napor. Tak strokovnjak si seveda želi lastno in

zanj primerno delovno področje, pa mu zaradi omenjenega ni mogoče takoj ustreči, saj bi lahko trpelo delo, ki je zanj dotlej odgovarjal človek s prakso. Tako marsikdo prezgodaj opupa in odide. Za takega izobraženega strokovnjaka je odločitev toliko lažja tudi zaradi tega, ker imamo velike težave s stanovanji in — Novo mesto ni tolikšen center, da bi lahko nudili vse tiste ugodnosti, kot jih imajo drugod, na primer v Ljubljani. Vsega tega tudi bistveno večji osebni dohodki, kot jih sicer dobiva že zaposlen kader, ne odtehtajo. Prav zato, da bi se vsaj nekaterim teh težav izognili, naš projektivni razvojni oddelek posluje v Ljubljani. Zdaj sta tam 2 inženirja in še deset drugih delavcev, ki bodo v kratkem diplomirali na visokih šolah.«

»Najbrž je res vseeno, kje dela ozko specializiran kader, če dobro dela. Toda kako je s strokovnjaki v proizvodnji?«

»Imamo 4 inženirje, eden še pride. Potrebovali pa bi jih vsaj še šest. Od kod jih bomo dobili, še ne vemo. Sicer večino delovnih mest v proizvodnji, ki bi jih morali zasedati inženirji in tehniki, zasedajo kvalificirani in visokokvalificirani delavci z bogato prakso in izkušnjami. Samoupravni organi pa so sklenili, da morajo študirati vsi, ki zasedajo vodilna mesta, pa jim manjka šolska izobrazba. Tako bo osem izmed njih še letos zaključilo študij na srednji tehnični šoli, šest naslednje leto, čez dve leti pa še 18 tistih, ki so se šele vpisali.«

»Stvari se očitno obračajo na bolje. Težko pa razumem, da so strokovnjaki odhajali iz podjet-

bivali izkušnje in so danes strokovnjaki za svoje delo — pri sedanjem obrtniškem, čeprav serijskem značaju proizvodnje. Pomanjkanje strojne opreme namreč še zdaj nadomeščajo z voljo in prizadevanjem, na sploh pa z ročnim delom. Tako zdaj doleajo povprečno šest avtomobilov dnevno. Ko bo dograjena nova proizvodna hala, bodo imeli dovolj prostora, da jih bodo dokončali po deset na dan.

Toda o tem, kako se razvija proizvodnja, v glavnem vseeno odločajo ljudje s prakso; mojstri in drugi, ki so navajeni sedanjega obrtniškega načina dela. Tovariš Milan Kukovec iz prve ekonomske enote (ta vključuje proizvodni postopek od sestave surovih karoserij do montaže) namreč pravi:

»Za vsak sestavni del izdelamo natančno tehnologijo in vse normative. Zgodi se, da predvidevanj na papirju ni mogoče uresničiti v praksi, pa naj gre za postopek, za material ali za izdelavne čase. Takrat se o stvari pogovorimo. V osnovni proizvodnji imamo namreč dovolj takega kadra, ki ve, kaj lahko naredimo in kaj ne.«

»Se pravi, da v razvoju, pripravi dela ali kjerkoli drugje v službah, ne morejo pogrešiti, oz. predlagati nekaj takega, kar bi vplivalo na izboljšave in poenitve v proizvodnji, če se s tem ne strinjata vodstveni in strokovni kader v obratih?«

»Tako bi povedal: takih stvari ni treba obežati na veliki zvon, ker so nekaj običajnega povsod, ne samo v naši tovarni. Ampak tako je: da o nečem prepričaš delavca z dolgoletno

jo strokovnih in vodstvenih kadrov.

Preddelavec v karoseriji, ki sem ga zmotil prav tedaj, ko je pregledoval, zakaj karoserija »noče skupaj« je povedal:

»Naš zaslužek se oblikuje na osnovi dosežene proizvodnje, razdeljuje pa na osnovi tarifnih postavk (v 15 skupinah od 19 do 99.000 din, op. pisca), na katere vpliva izpolnjevanje skupinskih, oziroma individualnih norm, odvisno pač od oddelka, kje delaš. Dodatno vpliva še prihranek, mislim na zmanjšan škart, pa uspeh podjetja. Vsake tri mesece imamo še ocenjevanje, kjer se osnovna postavka lahko spremeni največ za 20 % navzgor ali navzdol.«

»Mislite najbrž na kader v proizvodnji?«

»Seveda. Strokovni in vodstveni kader v službah dobi razen osnovne postavke samo še dobiček, hočem reči ekonomski uspeh podjetja.«

»In če se kdo ne trudi preveč, je kaj prikrajšan? Ali dobi kaj več, če se s čimerkoli posebej izkaže?«

»Veste, tako bi povedal: tovarna napreduje, zato mislim, da tudi vodilni dobro delajo. Bolje bi bilo, če bi tudi zanje imeli več kriterijev, ampak tudi tako, kot je zdaj, ni slabo. Saj sami vidite, da tovarna iz leta v leto povečuje proizvodnjo. Pri škartu smo se navzlic pomanjkanju strojne opreme že približali normativom, ki veljalo v sorodnih podjetjih. Izdelavni časi se skrajšujejo. Če bomo imeli še več šolane kadra, po mojem ne more nič škoditi, ker praktiki vedo svoje, tisti iz šol pa naj prispevajo svoje. Ni

»Saturnus« - Ljubljana

»Tako potrebujemo 50 novih strokovnih sodelavcev«

Po predvidevanjih sedemletnega perspektivnega načrta naj bi ljubljanska tovarna »SATURNUS« podvojila vrednost proizvodnje in na zaposlovala le 20 % več delavcev kot zdaj. Po... teh predstavljajo strokovni in tehnični kader, ki ga bo treba šele vzgojiti. Če zdaj pa, ko ima »Saturnus« 5 inženirjev in okoli 60 tehnikov, bi takoj potrebovali vsaj še 50 novih strokovnih sodelavcev, tako inženirjev kot tehnikov in še zlasti ekonomistov.

»Mislim, da je tovarna v zadnjih dveh letih naredila v tehnologiji in proizvodnji tak razvoj, da mu nikakor nismo mogli slediti s kadrovanjem in usposabljanjem lastnega kadra, čeprav smo veliko štipendirali in čeprav smo se posluževali vseh oblik izobraževanja in strokovnega izpopolnjevanja.« meni direktor Zdravko Rakušek. »Dejal pa bi, da pomanjkanja visokih in srednjih kadrov ne bi tolikanj občutili, če zanje ne bi ukinili vsaj tiste stimulacije, kot smo jo recimo pred dvema letoma še imeli.«

»Mar sta se sindikalna organizacija in OZK s tem strinjali, ne da bi imeli pripombe?« vprašujem naprej. Tovariš Slavko Vrzel predsednik sindikata in tovariš Jože Einspiseler, sekretar osnovne organizacije ZK mislita povsem enako, ko pravi:

»Pred leti, ko smo še imeli premije, je bil sistem delitve tudi za strokovni kader stimulativen v tem smislu, da je več dobil tisti, ki je več delal, oziroma bolj skrbel za organizirano delo v proizvodnji. Ugotavljali pa smo, da tedanje premije le niso temeljile na dovolj natančnih merilih. Tako je prišlo do govorice o nezasluženi premijah, o previsokih dohodkih

in tako naprej. Premije smo ukinili, ne da bi prej polskali druga, natančnejša in vseeno dovolj spodbudna merila za stimulacijo. Posledica tega je, da so vodilni delavci, od predmojstrov naprej, postali precej indolentni do dolžnosti, ki so jim zaupane. Tako se je zmanjšal tudi giblivi dež dohodka v ekonomskih enotah. Res pa je, da tudi osnovnih postavk za vodstveni in strokovni kader v zadnjih dveh letih nismo popravljali, tako da imajo ti člani kolektiva, v primerjavi s ostalimi, kjer je prišlo do popravkov, praktično precej znižane osnove v sistemu delitve. Zato zlasti v zadnjem času ne dobijo tistega, kar glede na delo zaslužijo.

Pojasnilo na vaše vprašanje je torej samo eno: napak smo storili, ker smo enostavno ukinili neustrezna merila, preden smo jih nadomestili z boljšimi. Zdaj naše službe spet študirajo, kaj bi bilo mogoče storiti, da bi tudi strokovni kader čutil večjo stimulacijo. Nemara pa smo s tem predolgo odlašali...«

To pa, ne samo verjetno, ampak gotovo drži. V tovarni »Saturnus« namreč opozarjajo tudi na zunanje vplive, češ da splošna družbena politika pogosto preveč kampanjsko obravnava posamezne probleme: enkrat gre za zvišanje minimalnih dohodkov, potem sledi kritika previsokih osebnih dohodkov, pa spet nekaj tretjega. Vendar ob tem pozabljajo, da pri nas še nihče ni kritiziral tistih kolektivov, kjer posamezniki ali v povprečju dobivajo višje osebne dohodke kot drugod, če so ti dohodki resnično razdeljeni na osnovi rezultatov dela; torej na podlagi preverjenih meril. V tem je torej osnovni problem.

M. GOVEKAR

ja samo zato, ker niso takoj prišli na tisto delovno mesto, kjer bi — po njihovem mnenju — največ odlegli. Ni temu botrovala tudi prevelika zavezanost v lastne sile znotraj podjetja?«

»Ko se je to dogajalo, še nisem bil v podjetju. Tako, na splošno, pa imam tudi jaz tak občutek.«

INTERMEZZO ZA SEDANJOST

Krivicco bi jim storili, če bi zanikali njihovo dosedanje delo in uspehe. Tisočstotlanki kolektiv IMV Novo mesto vključuje prizadevne delavce, ki so zvečine rasli s podjetjem, prido-

prakso, moraš biti dober strokovnjak, z znanjem in s prakso...«

Zares, jasen in pošten odgovor. Zdaj tudi razumem, kaj je mislil njihov direktor, ko je govoril o pomanjkanju sposobnih strokovnih kadrov.

NIČ BOLJE KOT DRUGOD

Podjetju očitno zares manjka šolanih strokovnjakov s prakso, da bodo ob vsakdanjem delu v tovarni zlagoma lahko »prepričali« nejeverneže, da je mogoče delati tudi bolje, kot v IMV poslujejo zdaj. Najbrž pa to pričakovanje pomeni golo parolo, če ne bodo poskrbeli za drugačno, to je večjo stimulaci-

vrag, da iz strojev in orodij, ki jih imamo in ki naj bi jih v kratkem dobili, ne bi iztisnili še več.«

Tako meni preddelavec, ki zasluži na mesec po 40 tisočakov in včasih še kaj zraven. Bolj ali manj je prepričan, da je kar dobro jako, kot je zdaj. Da pa bi zahteval kaj več, se mu že ne zdi potrebno, čeprav ne bi »škodilo«.

Kaže pa, da so vsaj centralni samoupravni organi v načelu prepričani, da je večja stimulacija za strokovni in vodstveni kader ne le »neškodljiva« ampak nujna. Kakšna naj bodo merila in kako naj bi jih uresničili, po besedah sekretarja Selana, še ne vedo.

SLOVESNOSTI OB SLOVENSKEM KULTURNEM PRAZNIKU

Ob vsakoletni obletnici Prešernove smrti in slovenskem kulturnem prazniku se vsaj z mislijo pomudimo v mestu Kranju, kjer je pesnik preživel zadnja leta svojega življenja in kjer je tudi pokopan. Letošnja počastitev velikega umetnika pa je potekala v Kranju še v posebnem vzdušju. In 8. februar 1964 bo prišel v našo kulturno zgodovino, zakaj ta dan so se odprla vrata novo ustanovljenega Prešernovega muzeja, na katerega smo dolgo čakali in ki bo naposled le nazorno pripovedoval o pesniku nam vsem in našim potomcem.

Na predvečer otvoritve je bil v Kranju uspel literarni večer članov Društva slovenskih književnikov. Nato je predsednik občinske skupščine Martin Košir podelil Prešernove nagrade in pohvale najbolj zaslužnim občanom na področju kulture kranjske komunice. Nagrado so prejeli pesnik in vodja Centra za estetsko vzgojo pri Pionirski knjižnici Bojan Pisk, desetletna predsednica Sveta Svobod in prosvetnih društev v Kranju Danila Grilova ter prevajalec Viktor Jesenik, ki si je pridobil posebne zasluge s prevodi slovenske literature v francoščino.

Otvoritev Prešernovega muzeja se je udeležila vrsta slovenskih družbeno političnih in kulturnih delavcev (Boris Zihel, Joža Vilfan, Beno Župančič, Mira Mihelič, Stane Sever, Božidar Jakac...), ki so se oddolžili pesnikovemu spominu z govori in recitacijami, nakar so se poklonili Prešernu na njegovem grobu in ob njegovem spomeniku pred vhom v Prešernovo gledališče v Kranju.

Medtem ko so potekale proslave v Kranju malodane intimno, ko bi Kranjčani in njihovi obiskovalci čutili prisotnost velikega umetnika in misleca, je v Ljubljani razdelil predsednik Prešernovega sklada tovariš Lev Modic letošnje Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada.

Letošnji osrednji slavnostni govor je imel predsednik Kulturno-prosvetnega zbora Skupščine SRS, najvišjega slovenskega kulturnega parlamenta. Ivo Tavčar. Isti večer je predsednik Skupščine SRS tovariš Matija Maček s soprogo priredil v skupščinskih prostorih sprejem za nagrajence in širok krog slovenskih kulturnih in javnih delavcev.

KOMISIJA ZA LITERATURO, ki so jo sestavljali Mitja Mejak, Anton Ingolič, Jaro Dolar, Cene Vipotnik, Ciril Zlobec, se je zedinila, da podeli Prešernovo nagrado EDVARDU KOCBEKU za pesniško zbirko »Groza« ter MIŠKU KRANJCU za roman »Mladost v močvirju«; nagrado Prešernovega sklada pa IVANU MINATTIJU za pesniško zbirko »Nekoga moraš imeti rad«; GREGORJU STRNIŠI za pesniško zbirko »Odisej« in MILANU ŠEGI za zbirko novel »Deček s piščalko«.

KOMISIJA ZA GLEDALIŠČE IN FILM (Lojze Filipič, Ernest Adamič,

Miloš Mikeln, Toni Tršar, Taras Kermauner) je izbrala za Prešernovo nagrado ŠTEFKO DROLČEVO za gledališke stvaritve v letu 1963 dr. Zahndove, Plesalke in Kesonije; za nagrado Prešernovega sklada MILETA KORUNA za režijo tragikomedije »Talec«, ANDREJA KURENTA za vlogo Einsteina v Dürrenmattovih »Fizikih« in za vlogo Kaligule v istoimenski drami Alberta Camusa, NACETA SIMONČIČA za odigrane vloge v ciklu iger gledališča ročnih lutk, lutk s palčicami in marionet ter za režijo »Dveh potepuhov« in »Navadne pravljice« v marionetnem gledališču.

KOMISIJA ZA LIKOVNO UMETNOST (Zoran Didek, France Mihelič, Marko Šušteršič, France Zupan, Gojmir Anton Kos) je dodala Prešernovo nagrado MARIJU PREGLUJU za slikarske stvaritve, razstavljene v Moderni galeriji v Ljubljani marca 1963; nagrado Prešernovega sklada STANETU JARMU za plastiko »Talec«, ki je bila razstavljena na razstavi Društva slovenskih likovnih umetnikov decembra 1963 v Moderni galeriji v Ljubljani; FRANCETU SLANI za ciklus umetniških stvaritev z motivike po potrepu porušene Skopja ter KARLU ZELENKU za grafične ustvaritve, razstavljene marca 1963 v Mali galeriji v Ljubljani.

KOMISIJA ZA GLASBO (dr. Dragotin Cvetko, Janko Ravnik, Marjan Lipovšek, Primož Ramovž, Hilda Horak, Ciril Cvetko). Prešernovo nagrado je dobil SLOVENSKI OKTET; nagrado Prešernovega sklada BORIS ČAMPA za solistično reprodukcijo v l. 1963, JOŽE FALOUT prav tako za solistično reprodukcijo v letu 1963.

KOMISIJA ZA ARHITEKTURO (ki so jo sestavljali dipl. ing. arhitekture Savin Sever, Marjan Mušič, Ivan Strukelj, Janez Lajovic, Marko Slajmer) Prešernove nagrade letos ni podelila, pač pa je priznala nagrado Prešernovega sklada ing. arh. STANKU KRISTLU za realizacijo poslovno-stanovanjskega objekta v Velenju.

KOMISIJA ZA INDUSTRIJSKO OBlikovanje (dipl. ing. arhitekture Fr. Ivanšek, Gregor Košak, Majda Dobravec, Stanko Kristl, Svetozar Križaj) pa je nagradila za nagrado Prešernovega sklada TEAM RAZVOJNEGA ODDELKA TOVARNE DEKORATIVNIH TKANIN V LJUBLJANI za kvalitetno oblikovanje kolekcije sodobnega tapetniškega volnenega blaga, in sicer Meto Tomšič Vrščič, Srečka Lenarda, Tija Okršlaja, Marijo Novak in Marjanco Žigon. Vsem nagrajencem — čestitamo!

Na osrednji proslavi ob Prešernovem dnevu, kjer so podelili letošnje Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada, je sodeloval tudi orkester Slovenske filharmonije

Ob letošnjem repertoarju Drame SNG v Ljubljani:

KONČNO — PRIZNANJE BREZ PRIDRŽKA

Dramska umetnost iz Novega sveta nas pravzaprav neprestano preseneča. Toda to presenečenje je preko O'Neill, Williamsa, Millerja doseglo zdaj svoj vrh predvsem z novim tekstom Edwarda Albeea. Ne zato, ker bi lahko priknili vsem izpovednim in izraznim prvinam njegove umetnosti same superlative, ga povzdignili nad avtorje avtorjev, marveč ker gleda in podaja življenje na tako svojstven način, pri katerem se spajata grotesknost s tragičnostjo v na prvi pogled strahotno zanimivi vsakdanjosti. Ta mladi ameriški dramatik, ki je komaj namočil pero, nam ima mnogo povedati. In čeprav poudarjajo kritiki, da gre v njegovem odskem tekstu »Kdo se boji Virginije

Wolf« konča v hipu, ko pade zastor. Zakonca Martha in George povabita po nekem praznovanju mlajši zakonski par, da bi se doma še malce poveselili. Neizkušena žena Honey in njen preračunljivi soprog, zabredeta tako v nadvse mučno, napeto in sovražno vzdušje Marthinega in Georgeovega sveta, ki se jima ob kozarčku viskija in ob želji po zabavi za vsako ceno, pokaže do vseh nadrobnosti. Se več, potegne ju za seboj, razkrinka in na koncu stoji pred gostiteljema prav tako gola, kot sta gostitelja sama.

Martha, ženska srednjih let, temperamentna, nepomirljiva, prostaška, vse življenja zasmehuje Georgea, ki kot univerzitetni profesor ni prišel do slave in vendar je edini možki, ki jo je kdaj osrečil. Ta pa ji odgovarja z mirnim, jedkim humorjem, z zavestjo, da ne moreta drug brez drugega, s promicljivim razumevanjem ljudi in življenja, vendar nemočan, da bi sam karkoli ukenil. Njun zakon je strašna praznina, izdaja, ki ga ohranja sila vztrajnosti, rojena iz iluzij.

Iluzija je njun sin. Ves večer čakamo, kdaj se bo zdanilo, da bo pozvonil na vrata. Medtem mladi mož Nick iz koristoljubja leže z Martho v posteljo, njegova žena Honey se počasi opija in se pokaže v pravi luči: ni tako naivna kot je videti. Iz strahu pred poročniimi bolečinami prekriža in preprečuje svoje nosečnosti. In morda ni tako naključje, da George, ko jo spregleda, stopi v akcijo. Georgeov končni nastop povzroči, da se delo »Kdo se boji Virginije Woolf« konča z upanjem na boljšo prihodnost za Georgeov in Marthin zakon ter za mladi par.

George in Martha nista imela nikoli otrok in predvsem Martha je zaradi tega vse življenje močno trpela. Zdaj se George odloči in ubije njunega umišljenega sina, o katerem je Martha ves večer pripovedovala s tako globoko ljubeznijo, in da jo s tem prisili, da se porne v stvarnost. Honey, ki je priča ljubezni do tega otroka, ki ga nikoli ni bilo, in priča Marthinemu trpljenju ob njegovi smrti, se v sebi odloči, da bo rodila.

Uprizoritev Albeeeve »Kdo se boji Virginije Woolf«, je v Drami SNG v Ljubljani pripravil režiser Mile Korun. In svojo težko nalogo izluščiti iz dolgega teksta, s strahotno dolgovoznimi dialogi vso tragiko, zatajevano ljubezen, zasmeh in pravi humor, je opravil kot si je le lahko še želeli. Vsaka nadrobnost je našla v njegovem konceptu pravičen odmev in prišla do polnega izraza, hkrati pa se zila v silovito in celovito podobo življenja neke družine in njenega okolja. Interpretacije Marthe in Georgea (Duša Počkajeva in Jurij Souček) pa ne le, da so bile verne zamisli režiserja. Igralca sta ju požlahtila z osebno izpovedno in igralsko močjo in tako smo dobili dve, skoraj enkratni, resnično veliki odsko-življenjski figuri. Njuna soigralca Marija Benkova in Danilo Benedičič, jima nista bila kos. Ostala sta žal blede in nujna partnerja, brez katerih bi pač domače zabave ne moglo biti. Scenograf Uroš Vagaja se je odločil za nekoliko natrpano sceno, ki pa je odgovarjala Albeeevemu natrpanemu tekstu in režiserjevi zasnovi.

ALA PEČE

Prizor iz nove uprizoritve Drame SNG v Ljubljani, Albee »Kdo se boji Virginije Woolf«

Woolf«, ki ga je pravkar uprizorila Drama Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani, za prikaz tipične ameriške družinske atmosfere, ni to čisto res. Da delo so pobudile ameriške razmere, delo tudi konkretno govori o njih, vendar življenje, ki ga žive ljudje preko luže, še zdaleč ni tako specifično-enkratno, da bi ga smeli gledati samo z očmi tujca-opazovalca in bi ne našli v njem tudi vsaj kanček svoje resnice.

Naslov Albeeeve drame bi pravzaprav težko razumeli, če bi poleg popevke, ki jo tu in tam pričanja peti osrednja ženska figura v drami Kdo se boji Virginije Woolf, ne brali v gledališkem listu zelo skromnega pojasnila. Virginija Woolf, agleska pisateljica, je v začetku tega stoletja postala s svojim kritičnim pisanjem o umetnosti in umetnikih neka strah vzbujajoča osebnost. Naslov je tako bolj naperjen na samega avtorja, kot pa na vsebino njegovega teksta. Zakaj, niti ni tako težko uganiti. Albee se poslužuje vsakega sredstva, še tako grobežga, vulgarnega, da bi prikazal svoje ljudi do zadnjega kotička duše. Zanj ni nobenih skrivnosti in zaprek. Prav ta njegova želja po celovitosti podobe in resnice pa je tako pristna, da v nas nikoli ne prebudi odpora, marveč le razumevanje, sočutje, strah, smeh in nas tudi pretrese.

Drama »Kdo se boji Virginije Woolf« vzbuja v gledalcu vtis, kot da nehoti prisostvuje domači zabavi, ki se tudi

OCENE KRITIKE INFORMACIJE

Izpopolnjeno delo

MUZIČKA ENCIKLOPEDIJA
2. ZVEZEK

Pravkar smo dobili v roke drugi in žal tudi zadnji zvezek Muzičke enciklopedije, ki je izšla v okviru edicij Jugoslavenskega leksikografskega zbora — seveda z lanske letnico, kot je pri nas že navada. Tako imamo končno prvo jugoslovansko glasbeno enciklopedijo! Po eni strani pomeni to dokaz, da smo tudi v muzikologiji že precej odrasli, po drugi pa znamenje, da je delo vendarle šele prav zastavljeno in bo potrebnih še mnogo pripravljalnih študij, preden bomo lahko iz sedanjih skromnih zapisov o glasbenem življenju in ustvarjanju Jugoslavije sestavili jugoslovansko glasbeno enciklopedijo.

To kajpada ni kritika — zakaj pri stanju stvari, kakršno je zdaj, potrebujemo najprej splošno delo, orientacijo, najnujnejše podatke. Manj razumljivo pa je, da je menda izmed vseh edicij Jugoslovanskega leksikografskega zbora edino Muzička enciklopedija ostala pri v začetku programiranih dveh zvezkih — drugo pa so zaradi gradiva svoj obseg medtem močno razširile... Posledice je lahko opaziti: drugi zvezek je močno zgoščen — seveda na škodo tiska, ki je mnogokrat predruben; kljub temu, da pričevanja že s črko K ter doseže

konec alfabeta, je z dodatkom vred komaj za nekaj deset strani obsežnejši od prvega. In človek bi si želel marsikaj obširneje in še marsikaj podatek!

Sicer pa je Muzička enciklopedija (tudi topot) skrbno pripravljena in — kolikor je mogoče presoditi po bežnem listanju in »kontrolnem« branju, brez grobih napak. Slikovno gradivo je izbrano okusno, tisk in faksimili so jasni. Veljalo pa bi nemara nekoliko premisliti število vrstic, ki je namenjeno posameznim osebam.

BORUT LOPARNIK

ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene

Ob izdelavi statutow v prosvetnih, kulturnih in znanstveno-raziskovalnih zavodih in ustanovah:

Namesto čakanja – podpora zakonodajalcu

Mnoge delovne organizacije ustanov in zavodov s področja prosvete, kulture in znanosti, ki kot delovne organizacije v gospodarstvu pripravljajo svoje statute, si zastavljajo vprašanje, ALI NAJ STATUTE SESTAVIMO NA TEMELJU VELJAVNIH ZAKONOV, ALI NAJ ČAKAJO NOVIH ZAKONOV, KI BODO SPREJETI ZA IZVAJANJE USTAVE. Le-to in še nekaj osnovnih vprašanj, na primer, kje in kako zagotoviti sodelovanje javnosti pri upravljanju določenih zadev v teh delovnih organizacijah, kakšne so pravice raznih organov upravljanja in pri upravljanju katerih zadev naj bi sodelovali predstavniki javnosti, kako je z ustanoviteljstvom in soustanoviteljstvom ter kakšen naj bi bil odnos med dejavnostjo, delovnim programom in financiranjem — to so tista vprašanja, na katera mnoge delovne organizacije še niso našle zadovoljivega odgovora. To pa je tudi marsikje vzrok, kot so ugotovili na zadnjem zasedanju Prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SRS, da nam sestavljanje statutow v tovrstnih organizacijah MOČNO ZAOSTAJA za izdelavo statutow v delovnih organizacijah gospodarstva. Zlasti izrazit je zaostanek v tem pogledu v prosvetnih ustanovah. PRAVOČASNO POSREDOVANJE ODGOVOROV na vsa ta vprašanja je potemtakem povezano s pravočasno izdelavo teh statutow, saj nam do določenega roka, devetega aprila, ostane tako rekoč bore malo časa.

Morda je prav, da tokratni sestavek namenimo zato v prvi vrsti razpravi v Prosvetno-kulturnem zboru o vprašanju, ali čakati novih zakonov ali sestaviti statute na temelju veljavnih zakonov, ter dosedanj razpravi v nekaterih republiških skupščinskih organiziranih O TEZAH ZAKONA O ORGANIH UPRAVLJANJA V USTANOVAH IN ZAVODIH DRUŽBENIH SLUŽB, zakona, ki bo predvidoma sprejet ta mesec.

Delovne organizacije s področja prosvete, kulture in znanosti so se morda zdaj ob sestavljanju statutow znašle prvič resno v položaju, ko morajo res temeljito proučiti svoje odnose z družbo in odnose znotraj svojih kolektivov ter le-te tudi uzakoniti v svojih statutih. Ustava je v pogledu teh odnosov mnogo širša od dosedanj zakonodaje. Glede položaja v družbi delovne organizacije družbenih služb izenačuje z ostalimi delovnimi organizacijami in le izjemoma dopušča, da to izenačevanje ni popolno.

V celoti na tem področju uveljavlja samoupravljanje delovnih kolektivov. Le v smislu 78. člena ustave sodelujejo pri opravljanju določenih zadev v onih delovnih organizacijah, ki opravljajo dejavnost posebnega družbenega pomena, tudi predstavniki javnosti. Na tej osnovi se torej položaj teh delovnih organizacij bistveno krepi v smeri večjih samoupravnih pravic napram dosedanjim, a to ne le glede položaja v odnosu do skupnosti, temveč prav tako glede položaja člana delovnega kolektiva v teh ustanovah in zavodih. Tako tudi 79. člen slovenske ustave, ki govori o tem, da o organizaciji delovnega procesa in delitvi dohodka lahko odloča izključno le organ upravljanja, ki ga voli delovna organizacija sama, bistveno krepi samoupravne pravice in dolžnosti delovne organizacije in njenih članov. Če so torej doslej veljavni pravilniki teh ustanov in zavodov temeljili na v zakonu prepisanih zelo podrobnih določilih o družbenem upravljanju, o pravicah posameznih organov, zdaj po novi ustavi to seveda ni mogoče in delovni kolektivi bodo morali samostojno iskati izvirne in najboljše rešitve. To pomeni — kot je tudi priporočil Prosvetno-kulturni zbor — naj bi podprli vse pozitivne napore in iskanja delovnih organizacij pri urejanju njihovih odnosov z družbo in znotraj delovnega kolektiva, ki bodo temeljila na splošno veljavnih ustavnih načelih. Veljavnost teh statutarnih določil pa naj bi nastopila, ko bodo na osnovi ustave sprejeti novi zakoni oziroma ustrezne spremembe obstoječih zakonov.

Mnoge delovne organizacije pa se ob tem danes že sprašujejo, zakaj bi sami nekaj iskali, ko bodo to kasneje tako in tako uredili ti novi zakoni. Povedati je treba, da bodo prav tiste rešitve, ki jih bodo delovne organizacije na osnovi nove ustave iskale in našle, lahko najbolj poslužile zakonodajalca pri sestavljanju predvidenih zakonov. Tako bi ti zakoni lahko bili v pravem pomenu besede napisani »od spodaj«, iz prakse, življenja.

Kakšno je novo pravno stanje teh delovnih organizacij po sprejetju ustave? S sprejetjem ustave so prenehale veljati z ustavo nasprotno določbe do takrat veljavnih zakonov — splošnega zakona o šolstvu, splošnega zakona o fakultetah in univerzah, zveznega splošnega zakona o organizaciji upravljanja v šolah, na fakultetah in univerzah, določbe splošnega zakona o kulturnih spomenikih, splošni zakon o gledališčih, pa tudi temeljna uredba o finčno samostojnih zavodih. In kako je zdaj? Splošni zakon o šolstvu in splošni zakon o fakultetah in univerzah sta bila v začetku leta že usklajena z novo ustavo. Predpis o samoupravljanju na šolah, fakultetah in univerzah lahko izdajo republike in kot vemo, bomo tak predpis tudi dobili, kajti tu je določena enotnejša orientacija potrebna, saj imamo v

organizacijah tudi uspešno regulirati s pogodbenimi odnosi med ustanoviteljem in ustanovo, ki naj temeljijo na delovnem programu. Poleg delavskega sveta (ali sveta kolektiva, če je kolektiv maloštevilen), njegovega upravnega odbora kot izključno izvršilnega organa ter direktorja kot organa upravljanja, je sodelovanje javnosti pri upravljanju določenih zadev družbenega pomena v teh delovnih organih možno še na več načinov. Ali preko pogodbenih odnosov (to sem navedla že zgoraj), ali v mešanem delavskem svetu (sestavljenem iz voljenih članov kolektiva in predstavnikov javnosti, ki pa ne bi mogli odločati v tem organu o zadevah, ki so izključno pravica kolektiva), ali v družbenem organu, svetu (v katerem so lahko samo predstavniki javnosti ali pa oboji, voljeni člani kolektiva in predstavniki javnosti), nikakor pa ne bi mogli uzakoniti mešani upravni odbor, ker je to le izvršilni organ DS.

Edini zavodi oziroma ustanove, ki naj bi svoj odnos s skupnostjo regulirali tako, kot bo to predpisal zvezni zakon, pa so ustanove radiotelevizije (mimogrede — prvotni osnutek tega zakona ni bil naklonjen načelom samoupravljanja in je doživel odpor!), tiska in filma (na področju filma bo novi zakon vsekakor moral predvideti možnost sodelovanja pri upravljanju zadev družbenega in širše kulturnega pomena s strani filmskih delavcev, ki so v statusu svobodnih umetnikov, seveda ob odgovarjajoči materialni soodgovornosti).

Ne glede na nekatere nove zakone, pa bodo morale seveda vse ustanove in zavodi že zdaj upoštevati neposredna določila iz ustave, tako glede organov upravljanja kakor tudi glede delovnega področja teh organov. In dalje. Ustava sicer ne predpisuje oblik sodelovanja predstavnikov javnosti, zato bo pač najboljšo obliko sodelovanja treba najti in to povsod tam, kjer so že doslej bili organi družbenega upravljanja. V tem pogledu samovolje v statutih seveda ne more biti. 13. člen naše ustave pravi, da morajo statuti predvideti udeležbo predstavnikov javnosti, če tako določa zakon ali akt o ustanovitvi.

SONJA GAŠPERŠIČ

Na Prešernov dan so k spomeniku velikega pesnika in njegove muze otroci prinašali cvetje, največ mačic, ki so jih sami nabrali

K živahnim razpravam o štipendiranju visokošolcev:

Materialni položaj študentov 1

Ko bomo skušali napisati v pričujočem članku nekaj besed o štipendiranju naših visokošolcev, je prav, da imamo pred očmi dva vidika. Prvi je družbeno-ekonomska potreba po visokokvalificiranih kadrih, drugi pa materialno stanje študentov. Tudi razprave o štipendiranju, ki so trenutno zelo živahne, sta povzročila oba omenjena momenta.

Znatno ugodnejše življenske pogoje od ostalih imajo študentje, ki so doma v Ljubljani. Podatek, da je od vseh vpisanih študentov tretjina Ljubljančanov, kar je z ozirom na preostale slovenske kraje dokaj visok odstotek, nam pove, kako težko se je prebiti skozi študij. Organizacija Zveze študentov ljubljanskih univerz je izračunala, da znašajo osnovni življenjski stroški enega študenta za stanovanje, prehrano in učne pripomočke, seveda brez obleke, 18.000 dinarjev na mesec (v študentskem domu tri tisočake manj), da pa je povprečna višina štipendij 12.390 dinarjev, odstotek tistih, ki jo dobivajo pa le 31,5%. Odstotek štipendirancev se tudi iz leta v leto manjša.

Vse te številke bi težko zagovarjali. Se zlasti je v ljubljanskem visokošolskem centru mnogo premalo ležišč. V zadnjih letih so se zato pogoji za sprejem v študentske domove zelo zaostrili, tako glede na učni uspeh kot socialno stanje prosilcev, vendar še vedno ne morejo v domove vsi, ki bi si to zaslužili. Gradi se stolpnica s kapaciteto 250 ležišč, ki pa še zdaleč ne bo rešila problema stanovanj študentov. Se posebej ne, če imamo pred očmi velike populacijske letnike po osvoboditvi, pravkaršnji prihod študentov iz Skopja, iz leta v leto naraščajoči dotok visokošolcev iz sosednjih republik in zamejstva.

Tako pač študentom ne preostaja nič drugega, kot da si najemajo sobe pri privatnikih za drage denarje, pa še morda inštruirajo otroke stanodajalcev ali opravljajo kaké druge posle. 1400 študentov pa se dnevno vozi na predavanja iz bližnjih in tudi zelo oddaljenih krajev.

Materialni položaj študentov se je zaostрил tudi s porastom splošnih življenjskih stroškov v državi in z novo študijsko reformo. Prej so lahko visokošolci zavlačevali študij malodane v nedogled. Če jih starši niso bili kos vzdrževati, ali niso dobili štipendije, so se poleg študija še honorarno zaposlili. Eden izmed povodov zdajšnje zaostrene študijske reforme, ko mora študent opravljati izpite v predpisanem roku in v štirih ali petih letih diplomirati, je bila prav želja, da bi se preprečilo to zavlačevanje. Posledica pa: večja materialna stiska, še več, mnogi so se študiju morali celo odreči.

In vendar, zaposlovanje študentov ni prenehalo, saj prenehati zaradi slabih materialnih pogojev ni moglo, rodilo je le nove in drugačne posledice.

Občasno delo študentov je v svetu znan pojav in načeloma do gotovih meja zdrav in pravilen. Če pa so v lanskem šolskem letu napravili ljubljanski visokošolci 130 milijonov bruto prometa in podatek še zdaleč ni popoln (tu gre le za zaslužke, ki jih je posredovala ZŠJ), je le nekoliko preveč. V Ljubljani študira vendar 8617 študentov. Pripomniti je sicer treba, da ne gre ta porast samo na račun potreb študentov, marveč tudi na račun novih organizacijskih oblik, ki so omogočile tako razširitev zaslužka.

Če neki študent more poleg občasne ali honorarne zaposlitve tudi v redu študirati — vsa čast mu! Toda tak vreden študent je prav gotovo preobremenjen, predvsem fizično, ker delo, ki ga opravlja, večinoma nima ničesar ali le malo skupnega z njegovo stroko. Zraven se pridruži še nezadovoljiva prehrana.

Saj vemo, da so obroki v študentskih menzah mnogokrat premalo kalorični celo za tiste, ki samo študirajo.

Visokošolec, ki preživlja svoj univerzitetni študij po pravkar omenjenem primeru, bo skoraj nujno imel v poznejših letih zdravstvene posledice. In kaj to pomeni za družbo?

Dogaja pa se tudi, da študenti, ki se sprva iz materialne stiske zaposlijo, »okusijo« denar in ne poznajo več nobenih meja. Mnogi se kar odločijo za denar in opustijo študij. Z vzgojnega vidika je treba ta pojav na vsak način preprečiti. Preprečimo pa ga lahko seveda le z boljšim in širšim štipendijskim sistemom ali kreditiranjem študija.

V slovenski industriji je od vseh zaposlenih samo 0,9% kadrov z visokošolsko izobrazbo. In vendar, planiranje teh kadrov kot njihovo štipendiranje je od povojnih let komaj storilo kak korak naprej. Podatki celo govorijo, da je število štipendij kljub tako poraznemu odstotku visokokvalificiranih strokovnjakov v industriji in kljub tarnanju gospodarskih organizacij, da jim primanjkuje kadra, upadlo. Prav te iste gospodarske organizacije pa so v letu 1963 porabile za vse oblike izobraževanja za lastne potrebe le 0,22% sredstev od 1% na bruto izplačane osebne dohodka. To se pravi, da samo pomanjkanju finančnih sredstev upada števila štipendij ne moremo naprtili.

Tako se seveda na univerzi razumljivo čuti, da si mladina prizadeva študirati stroko, ki ji bo omogočila štipendijo, ne pa da bi študirala iz veselja do poklica in nadarjenosti zanj. Zato tudi v njenih vrstah srečamo najbolj pogosto zagovor centralizacije štipendiranja, saj ne zaupa štipenditorji kot štipendiranci niso izdelali trdne, tudi pravno veljavne pogodbe in ker ni poznal štipendiranec niti štipendista, niti ta podjetja. Vse je temeljilo na ohlapnih slučajnostnih dogovorih, nenačrtnosti, dobri ali slabi volji. Kot bi, tako eni kot drugi, trošili neka privatna sredstva. In naprej. Ni redek primer, ko se gospodarske organizacije, v katerih prevladuje srednjekvalificiran kader, branijo visokokvalificiranih strokovnjakov, pa čeprav bi jih potrebovale, boje se za svoja delovna mesta, zaslužek... Ne pomislijo pa, da bi prav ta kader izboljšal tehnološke procese in bi bilo torej v kolektivu več kot dovolj prostora tako za ene kot za druge, verjetno ob boljši storilnosti in boljših zaslužkih.

Toda naj so bili pogodbeni odnosi in njih nekatere posledice med gospodarskimi organizacijami in štipendiranci še tako polne deformacij, verjetno je to tista pot, na kateri si moramo prizadevati za boljše, trajnejše in trdnije odnose tudi vnaprej.

(Konec prihodnjici)

ALA PEČE

RECEPT

Razprave, na kakšen način najprikladneje porazdeliti sredstva za šport in rekreacijo, so vse bolj živahne. No, recept, kako se sestavi športno-finančni proračun trenutno morda ni najbolj aktualen, vendar, zaradi vrednosti dobrih izkušenj, ne bo odveč, če tudi o tem nekaj povem.

Znano je, da se daje športnim organizacijam denar za telesno vzgojo ljudskih množic, skratka, za razvoj vseh koristnih športov. Torej, če v prošnji zapišemo »potrebujemo 14 milijonov za nakup enega forata ter enega halja« — stvar sigurno pade v vodo. No, in prav zato smo izumili obliko, ali formo.

Če smo dovolj zgodaj pričeli premišljevali o tem

problem, napišemo v predračun namesto gornjih besed, nekako takole:

»Vprašanje telesne vzgoje najširših ljudskih množic, posebno delavske mladine naše občine, je iz dneva v dan bolj kritično, zato je nujno potrebno, da se poslužimo najbolj rigoroznih ukrepov. Glede na to, da je naša komuna revna, prostimo za 14 dotiranih milijonov, ki jih nujno potrebujemo:

1. Za napredek splošno-smučarskega športa — 5 milijonov dinarjev.
2. Za napredek splošno-planinsko-alpinističnega športa — 4 milijone dinarjev.
3. Za napredek splošno-podvodnega športa — 4 milijone 998 tisoč dinarjev.
4. In za razvoj nogometa — 2 tisoč dinarjev.

Forma je, kot sami vidite, brez napake: aktualna, v ospredje postavlja potrebe najširših ljudskih množic in nogomet uvršča na konec, ker je že tako ali tako pogotil dovolj državnega denarja. Torej lahko pričakujemo, da bo prošnja uslišana!

Toda potem, ko denar dobimo, potem je seveda vsakomur jasno, da takoj na-

ročimo zaželenega forata, halja in morda celo polutko in da bo še nekaj ostalo za goldiferenco. Stiranast milijonov je končno tudi nekaj, posebno, če gre za občinsko nogometno podvezo.

Razumljivo, potem lahko pričakujemo natočevanje: kako ste si upali potrošiti splošno-smučarsko, splošno-planinsko-alpinistično ter splošno-podvodno dotacijo samo za nogomet?!

Vljudo prosimo, bomo odgovorili, pogledajte geografski priročnik in se sami prepričajte: Naša komuna nima nobenega hriba, še manj potoka, jezera, ali celo morja. Zato mi nismo krivi, če ne moremo skrbeti za smučanje in vodne športe. Krive so seveda objektivne okoliščine, odnosno neenakomerna porazdelitev jezerskega, morskega in gorskega fonda po občinah.

SILO

PROBLEMATIKA PROSTEGA ČASA IN REKREACIJE V SAMSKIH DOMOVH NA JESENICAH

DRUŠTVA ZANIMAJO LE REPREZENTANTI

Stanovalci samskih domov sodijo v eno izmed tistih kategorij delavcev v železnici, za katere se že vsa leta po vojni postavlja vprašanje smiselnega, zdravega in koristnega opravljanja v prostem času. Po podatkih za leto 1963 je stanovalo o samskih domovih 779 članov jese-niške železarne, od tega 638 samskih.

Sestav stanovalcev je zelo raznovrsten tako po narodnosti, starosti, izobrazbi in navadah. Večina stanovalcev se ravna po ustaljeni formuli dneva: osem ur spanja, osem ur dela, osem ur prostega časa. Vsak človek, posebno pa še novinec, je z vstopom v dom nena-doma pred vprašanjem: kako preživeti osem ur prostega časa. Več ali manj je to prepuščeno iznajdljivosti vsakega posameznika. Toda, ker so tako na Jesenicah kot v samskem domu zelo pomanjkljive možnosti za oddih in kolikor toliko koristno rekreacijo, je razumljivo, da so si delavci prisiljeni izbrati tisto, kar je dosegljivo.

Zanimalo nas je, kaj o tej problematiki mislijo stanovalci sami, zato smo jih obiskali in prisluhnili njihove-mu mnenju.

SAMSKI DOM NA PLAVŽU

Prav gotovo je vprašanje prostega časa zelo pomembno. Robert Benko, ki je v železnici zaposlen kot kurjač in že devet let stanuje v samskem domu na Plavžu (ter dobro pozna običaje svojih tovarišev), pravi o tem takole:

»Vse je odvisno od letnega časa. Kot vidite, imamo sedaj v zimskem času dovolj možnosti za spanje ter zadrževanje v domu. Ljudje največ prebirajo časopise, se pogovarjajo, poslušajo radio, gledajo televizijo, igrajo šah in namizni tenis ter obiskujejo kino in druge kulturne prireditve. Poleti pa je drugače. Naši fantje se najraje peljejo z Jesenic v okolico, ki je bolj bogata po prirodnih lepotah. Zato ni čudno da ima trenutno od 164 stanovalcev že 30 motorje in mopede ter 30 do 40 stanovalcev svoja kolesa. Veliko fantov se je pri vojakih navadilo na šport. Zato zelo pogrešamo ob domu igrišče za odbojko in balinišče, še bolj pa garaže in kolesarnice. Zdi se mi prav, da fantje zbirajo denar za motorje in kolesa, tako zapravljajo manj denarja po gostilnah, pa tudi število pobegov čez mejo, se je močno zmanjšalo. Sedaj je naš največji problem garaža, ker je dom še nima, na hodnikih pa vozil po požarnovarnostnih predpisih ne smemo shranjevati.«

Zanimalo nas je, koliko stanovalcev samskih domov je vključenih v različna športna in kulturna društva ter ljudsko tehniko. Povedali so nam, da je prav malo ljudi, ki bi bili vključeni v dejavnost katerega društva. Med vzroki, ki ovirajo delovanje v društvih, so predvsem delo v treh izmenah, oddaljenost in tudi odnos društev do množičnosti.

O tem je Ostoja Radonjić, čistilec iz livarne, ki je že tri leta v domu na Plavžu, povedal:

»Nismo vključeni v delo raznih društev, ker se društva zanimajo le za reprezentante. In tako slabši odpadejo. Zato bi nam bolj odgovarjalo, če bi mi ki si v domu želimo športa in drugih dejavnosti, v glavnem le za zdravo razvedrilo, imeli svojo organizacijo. Zelo rad

imam nogomet in odbojko. Doma v Prijedoru sem v mladih letih dobro obvladal žogo, toda odkar sem v tovarni na Jesenicah, sem samo enkrat nastopil na medobratnih igrah. Žal so te igre le enkrat na leto, jaz in moji tovariši pa si želimo več razvedrila.«

Radovedni smo bili, kdo naj bi po njihovem mnenju organiziral rekreacijo v domu.

Jelko Kranjc, izdelovalec bodeče žice v žebeljarni je menil:

»Če bi se omejil samo na možnosti, ki jih imamo v domu za rekreacijo v prostem času in se ne bi znašel tudi sam, bi zbolel ali pa odšel iz doma. Za razvedrilo je v domu veliko slabše poskrbljeno kot pri vojakih. Pri vojakih je bil nekdo zadolžen, da je organiziral vsak teden športno popoldne ali kulturno prireditev. Veliko naših fantov se je ravno pri vojakih navadilo na različne športne in druge aktivnosti. Koliko lepih ur bi lahko preživeli v domu, če bi imeli odbojkarstvo igrišče, balinišče in druge podobne naprave! Sedaj gre veliko časa v nič. Vprašam se, ali je to res potrebno? Pred nekaj dnevi sta mi dva moja prijatelja iz doma povedala, da ga zapuščata prav zato, ker na Jesenicah in v domu ni pravega družabnega življenja. Vemo, da je to težava vseh manjših mest, vendar se mi zdi, da bi vseeno lahko v tem pogledu več napravili. Eden takih ukrepov bi bila ustanovitev posebne organizacije, ki bi skrbela za rekreacijo stanovalcev v samskih domovih. Sedaj skrbita za to upravnik in abonentski odbor, ki lahko sklepa-ta o programu dela, narediti pa ne moreta nič brez izdatne podpore železarne in nas stanovalcev.«

Kaj novinec na Jesenicah najbolj pogreša? Na to vprašanje je odgovoril Miodrag Rad-jelović, ki je v domu šele drugi mesec in je na delo v železarno prišel iz Niša, tole:

»Novinec, ki pride v železarno, dolgo ne pride z izdatki na čisto. Plača je nizka, hranarina in stanovanje draga, tako da je za novince najboljše, da čimveč spi. Žal pa so tudi sobe precej hladne. Čudno se mi zdi, da me v obratu še nihče ni vprašal, če

se želim vključiti v družbeno-politično delo. V Nišu sem igral nogomet v podvezi. Do sedaj mi še nihče ni povedal, kje bi se lahko vključil v društvo, ali kak nogometni klub na Jesenicah in splot, kakšne so možnosti za vključanje v športno dejavnost.«

KADROVSKI DOM

Tudi v Kadrovskem domu imajo podobne probleme kot v Samskem domu na Plavžu, samo na svoj specifičen način, kar je seveda odvisno od drugim od lokacije doma in sestave stanovalcev.

Ethema Mominovića, ki je prišel na delo v železarno pred štirimi meseci iz Bugojna v Bosni, pravi o svojem prostem času naslednje:

»Proste urice porabim največ za delo v službi, za odmor v postelji, večkrat pa grem v kino, gledam televizijo v domu ter poslušam radio in berem časopise. Rad gledam hokej in nogomet. V tem času, kar sem na Jesenicah, sem bil trikrat v gledališču. V športno dejavnost nisem vključen in to zato, ker nisem seznanjen z možnostmi na Jesenicah. Sicer je res, da so nam na »uvajalnem« seminarju ob sprejemu omenili, da se lahko vključimo v športno in kulturno življenje na Jesenicah, toda kar nas je v samskem domu, te možnosti do danes še nismo videli.«

Franc Gramc, ki je v kadrovskem domu že peto leto, pa je dejal:

»Prostega časa imam prav toliko kot drugi, to je šestnajst ur dnevno. Seveda največ tega časa čez teden prespim. V nedeljah pa mi časa zmanjka. Delati moram vse nedelje, ne zaradi finančnih potreb, saj sem sam in zaslužim 45.000 dinarjev na mesec, toda zaradi potreb proizvodnje. Delovodja zahteva, da pridem v nedeljo na delo. V prostem času najraje kartam, hodim v kino in na gasilske vaje. Nisem včlanjen v nobeno društvo, razen v gasilsko. Pred nekaj leti sem bil mladinski funkcionar, sedaj pa sem član DS. Posebne organizacije v domu nima smisla organizirati, ker ima vsak, ki se zato zanima, tega dovolj v mestu.«

V. KREVEL

Pobočja nad reko Inn bodo odslej še bolj živahna. Olimpiada v Innsbucku pomeni namreč za avstrijski turizem naslednji velik korak naprej

OBIČAJI IN POTREBE

Za aktivni počitek delavca daje že mnogo delovnih organizacij v naši socialistični skupnosti del ustvarjenih dohodkov. V nekaterih podjetjih dajejo več, v drugih manj, nekaj pa je še vedno takih, ki teh potreb ne čutijo. Zanimanje za rekreacijo delavca v delovni organizaciji raste vzporedno z razvojem produktivnosti dela. Čim večja je produktivnost, tem večje je zanimanje za vsebino in obliko rekreiranja delavcev. Z večjo produktivnostjo se večajo osebni dohodki, krajša delovni čas, hkrati pa tudi večja želja in potreba po aktivnem počitku.

S tem, da so pri nas neposredni proizvajalci hkrati tudi upravljalci, raste zanimanje za rekreacijo delavcev v dveh smereh. Kot neposredni proizvajalci so zainteresirani, da je vsebina in oblika rekreiranja skladna z željo posameznika, kot upravljalci pa, da je vsebina in oblika rekreiranja skladna s potrebami, ki so usmerjene k večji produktivnosti dela.

S kakšnimi rekreacijskimi aktivnostmi in v kakšni obliki si žele naši delovni ljudje rekreirati, je predmet raziskav v nekaterih delovnih organizacijah. Seznam aktivnosti in oblik je seveda vse daljši, čim pestrejši je personalni sestav in čim več ima delovna organizacija zaposlenih. Tam, kjer je na primer zaposlenih več mladih ljudi, ali več žensk, so želje posebej druge kot tam, kjer je več starejših ali moških. Na izbiro vpliva tudi narava dela, stopnja izobrazbe, krajevni običaji itd. Zaradi tega so vse te raziskave praviloma uporabne le trenutno in samo za delovno organizacijo, v kateri so bile opravljene. Kljub temu lahko s primerjanjem podatkov iz več delovnih organizacij ugotovimo, da so nekatere rekreacijske aktivnosti izžete od vplivov, ki jih naštevamo. Tako na primer hodijo v naravo, se kopajo, poslušajo glasbo in petje, plešejo in podobno, deloma vsi delovni ljudje, ne glede na starost, spol, izobrazbo, naravo dela in tako naprej.

S sistematičnim zbiranjem takih podatkov bi prišli do najrazličnejših seznamov, ki so za razvoj in programiranje rekreacije v dani situaciji nepogrešljivi. Zaradi tako pomembne praktične vrednosti se je tega dela lotila tudi Zveza sindikatov Jugoslavije.

To spoznanje daje delovnim organizacijam vse večje zanimanje za rekreacijo in nove pobude za premik. Nove pobude in akcije izhajajo v večini primerov od delovne skupine, ki jo pri dobri organiziranosti usmerja animator, ki hkrati sodeluje z organizatorjem rekreacije obrata in delovne organizacije. Razumljivo je, da se pobude in akcije rode pri delovni skupini, saj je znano, da se posameznik redko opredeli za mišljenje ali akcijo, ki je v nasprotju z mišljenjem ali akcijo njegove skupine, ker bi ji moral v tem primeru nasprotovati. V skupinskih situacijah obstaja in odloča o posamezniku skupna sila, ki gre večini proti njegovim običajnim oblikam obnašanja. Idealne norme skupine imajo velike možnosti, da odrede smer gibanja posameznika v pozitivno smer, slabe norme pa v negativno. Te sile se več delovnih organizacij še ne zaveda v zadostni meri, zato je zavestna družbena akcija še sorazmerno slaba in se ne razvija v vseh smereh.

Zavestna družbena akcija bi se morala za razvoj rekreacije razvijati v treh smereh ali fazah:

- v prvi fazi bi morala prebujati zanimanje in animirati ljudi za rekreacijo;
- v drugi fazi bi morala prebujeno zanimanje za rekreacijo razvijati do skupinskega rekreiranja, ki bi počasi prešel v samostojno rekreiranje in ustvarjanje navad;
- v tretji fazi pa bi morala posredovati strokovno pomoč s posameznega področja, za katero ima posameznik ali skupina posebno zanimanje.

V zadnjem času se pri nas intenzivneje razvija le prva in tretja faza, dočim je druga v zastoju. To je razumljivo, ker je proces oblikovanja navad časovno daljši.

L. JOVAN

GRADITELJ

nenavadnega omrežja življenjskega standarda

Vodovodno omrežje z zajetji je nedvomna osnova za življenje sossek in bržkone ni prav nič prenegljena trditev, da je »voda vir zdravja« ter oskrba z njo temelj kakršnegakoli razvoja. V tem stavku je prepomembnost vloge **KRANJSKEGA PODJETJA »VODOVOD«**, ki je v zadnjih letih uvrstil v svoj spisek opravljenih del številne gradnje na območju kranjske in sosednjih komun. Pročelje njegovega posloplja, — kjer je sedež podjetja in so primerne urejene delavnice — ostane v

izgradnji vodovodnega omrežja na območju treh komun.

Letošnji plan podjetja pa odmerja 465 milijonov izvršenih del samo na območju kranjske komune. V Škofji Loki začetek izgradnje novega zajetja v Hotavljah, v Poljanski dolini, ki predstavlja potrošnjo 266 milijonov dinarjev za potrebno ojačitev zajetja. Od tu se bo raztezalo približno 14 km vodovodnih cevi. Zdajšnji vodovodni sistem bazira namreč na črpalkah, kar pa lahko privede do pomanjkanja vode na dobrišem področju Poljanske doline v primeru kakršnekoli okvare. Novo zajetje bo črpalni sistem zamenjalo s sodobnejšim. Tudi Medvode so zaupale vrsto novih vodovodnih gradenj kranjskemu »Vodovodu«. Njihova vrednost bo dosegla v sedmih letih 235 milijonov dinarjev.

Največ dela pa seveda obeta v prihodnjih letih nadaljnja izgradnja razvejanega vodovodnega omrežja v Kranju. Mesto naglo raste in razširja svoje meje. Tako rekonstrukcijski program vodovodnega omrežja ne predvideva samo obnovitev in izgradnjo omrežja v samem mestu, pač pa tudi v njegovi neposredni okolici. Program je razdeljen na 11 gradbenih faz: osnovna je v pridobitvi novih količin vode iz zajetja v Cerkljah, zatem je na vrsti izgradnja vodovoda Kovor—Naklo, razne manjše rekonstrukcije lokalnih vodovodov in ne naposled dolg cevovod, ki bo povezoval Brnik s knetijskim obratom v Lahovčah.

Obširen delovni program kranjskega »Vodovoda« — naša informacija seveda ni najpopolnejša — nas potemtakem seznaja s predvidenim proizvodnim programom gospodarske organizacije, katere dejavnost je v tesni zvezi z rastjo malce nenavadnega omrežja življenjskega standarda. Njegova vloga v tej rasti je vsekakor očitna!

spomenu, saj z domiselno, malce nenavadno arhitekturo spreminja nekdanje staro poslopje v svetlo in prostorno stavbo. Leto 1961 pomeni za delovni kolektiv začetek naglega razvoja njegove proizvodnje, ki so mu ga omogočile prve investicije v strojno opremo, v izboljšavo delovnih pogojev, v mehanizacijo.

Danes lahko naštevamo:

- rezervoar v Smledniku, Dupljah, vodovod Planina—Cirče do obrata Kmetijskega gospodarstva v Hrastju, vodovod za Kmetijsko gospodarstvo z obratom v Cerkljah, vodovod za Kmetijsko gospodarstvo Kranj z obratom vrtnarije na Zlatem polju, vodovod za naselje Bašelj, pa za naselje Spodnja Besnica ter ob vseh teh vodovodih številni odcepi na dograjenem vodovodnem omrežju. V končni izmeri nas seznajajo na teh območjih opravljenih dela z 8 kilometrov dolgim cevovodom.

- Podjetje oskrbuje z vodo 33.000 prebivalcev Kranja, obenem pa ima v oskrbi prav tako vodovodno omrežje v Škofji Loki in v Medvodah, kjer v prvem primeru oskrbuje 6000, v drugem pa 12.000 prebivalcev z vodo.

- V sosednjih komunah podjetje »Vodovod« beleži številna opravila, ki sodijo v njegovo proizvodnjo v zadnjih letih. Konec leta 1962 je podjetje ravno zaradi precejšnjih naročil začelo z gradnjo rajonske delavnice, ki je lani začela z delom. Delavnica je storitvenega in remontnega značaja, saj je opravila na področju Medvod mnoga popravila, hkrati pa je vgradila lani 771 vodomero, kar je prav toliko kot sicer v poslednjih petih letih.

- Epako kot v Medvodah je podjetje uredilo in opremilo še delavnico v Škofji Loki. Z delavnicami — v Kranju torej, v Medvodah in v Škofji Loki — si je podjetje ustvarilo primerna izhodišča za svojo dejavnost, ki je terenskega značaja. Dopolnjuje pa jih seveda s skrbjo za strojni park, ki je osnova uspešne proizvodnje. Ne samo avtomobili, brez katerih si ni moč zamisliti dela na terenu, pač pa še aparati za iskanje napak, stroji za rezanje navojev, razni brusilni mehanizmi — so desna roka prizadevnemu delovnemu kolektivu, so ključ za realizacijo sedemletnega plana, ki seznaja z milijardo in 30 milijoni vrednim opravljenim delom pri

KULTURNO IN PROSVETNO SREDIŠČE MESTA

Ob muzeju, živi podobi Prešernovega časa, lika velikega poeta, spominja ime Franceta Prešerna gorenjska metropola z **Delavskim domom**, z lepim poslopjem v središču Kranja. Ne sicer dobesedno, vsekakor pa s svojo, za Kranjčane nepogrešljivo vlogo, ki jo ima dom za domačine različnih starosti in raznih interesov. Zgradba stoji na Trgu revolucije, na križpotju gorenjskih magistral in bržkone ga ni v Sloveniji, ki je ne pozna, saj je prav tamkaj avtobusno postajališče, dan za dnem prepolno potnikov iz raznih krajev naše domovine.

Kratka kronika doma pripoveduje o nekdanjem »narodnem domu«, v katerem se je pred vojno zbirala napredna mladina, ki se je v takrat organiziranih kroških upirala tujemu vplivu. Vsekakor napre-

den, je vendar nosil v sebi pečat tedanje družbene koncepcije: sokoli so si ga lastili kot svojo hišo.

Med vojno je poslopje propadalo. Obnavljati niti vzdrževal ga ni nihče. Sele po vojni je postala za sindikalne organizacije kranjskih podjetij in ustanov umevna naloga: takojšnja obnova doma. Nabiralne akcije, tombole, prostovoljno delo, sredstva gospodarskih organizacij — podrobneje: 167 milijonov so prispevale gospodarske organizacije, takratni občinski ljudski odbor Kranj, je bilo vsebovanih v prostovoljnih prispevkih ter v udarniškem delu — je bil v letu 1948 izvedljiv program, katerega rezultat je bilo obnovljeno in preurejeno poslopje.

Danes je v domu velika kino dvorana, tri večje sejne sobe, večje število pisarn, in upravnih prostoro-

rov. V domu imata svoj prostor **ljudska in pionirska knjižnica**, prepotrebni kulturni instituciji. Hkrati pa ima v domu svoje poslovne prostore njegov nekdanji ustanovitelj — občinski sindikalni svet, v poznejšem času pa tudi občinski svet »Svobod« s svojimi sekcijami. Zato ima v krilu doma svoje prostore trgovsko podjetje »Sipad«.

Značilnost doma so njegove možnosti, da lahko omogoča v svoji tako imenovani koncertni dvorani razna gostovanja in nastope različnim kulturno umetniškim skupinam.

Posebno pozornost vzbuja v Delavskem domu **Ljudska knjižnica**, ki predstavlja zbirko 30.000 knjig solidno bazo za nadaljnjo rast te, kulturni javnosti prepotrebne ustanove. Knjižnica je odprta ves dan, kar ugodno vpliva na velik odstotek obiskovalcev, zlasti delavcev.

Mladini in pionirjem pa je namenjena **Pionirska knjižnica**, primeren prostor z bogato knjižno zbirko mladinske literature, s čitalnico, s prostorom, kjer se mladi rod zbira ob televizijskem sprejemniku, radijskem aparatu in magnetofonu. Pionirska knjižnica je središče raznih krožkov — za tuje jezike, literarni, lutkovni, likovni, za vzgojo mladih bralcev — ki so vsi dobro obiskovani in beležijo vsako leto nove člane. Pomembnost Pionirske knjižnice z njeno dejavnostjo označuje dejstvo, da se v njenih prostorih zbira mladina z obsežnejšega področja komune, vse od Cerklj do Smlednika.

Med privlačnimi organizacijami je v Kranju **Plesna in baletna šola**, ki je nastala iz nekdanjih sekcij kulturno prosvetnega društva »Svoboda Center«. Z uspešno sezono 1961/62 je postala ta edinstvena šola prepotrebna s svojo dejavnostjo, ne zgolj za mladino Kranja, ampak tudi za mladino ostalih gorenjskih krajev, saj jo obiskujejo tudi gojenici z Bleda, Radovljice, iz Škofje Loke. Nedvomno, urejeni ter primerni prostori za delo plesne in baletne šole v Delavskem domu so odlična osnova za njen nadaljnji razvoj. Trenutno obiskuje baletno šolo, ki ima pouk dvakrat tedensko po pet ur, okoli 100 gojenk in nekaj gojencev, ki so razdeljeni na več skupin. Prve skupine se seznajajo z osnovami baletnih veščin, višje skupine pa že s študijem raznih, tudi zahtevnejših plesov.

Drugo je organizacija družabnih nedeljskih popoldnevov, ki se jih malone redno udeležuje do 400 mladink in mladincev. Osrednji program je ples, dopolnjujejo ga razne prireditve, kot npr. »mikrofon je vaš«, »mala modna revija«, »recitacijski nastopi«. Za ilustracijo nekaj števil: lani in predlanskim je šola organizirala 11 plesnih tečajev, ki jih je obiskovalo 715 ljubiteljev plesa, med njimi 113 iz okoliških krajev. Marca lani pa je šola ustanovila še plesno-sportni klub.

To je torej nekaj bežnih informacij o **Delavskem domu** v Kranju, kulturnem, prosvetnem in vzgojnem središču gorenjske metropole, ki je s svojo razgibano, mnogostransko dejavnostjo veren naslednik kulturne dediščine kraja in njegovih ljudi.

DIAGRAM KULTURNO- PROSVETNE TRADICIJE

»Svobode« niso formirane samo zaradi kulturnega udejstvovanja delavcev in delovnih kolektivov na terenu, ampak so formirane tudi zato, da na ta način ustvarimo pogoje, da se bo kulturno udejstvovanje razširilo v prihodnosti na vse naše ljudi.

Stane Kavčič na II. kongresu »Svobod«

Misel Staneta Kavčiča najde svoje zrcalo v delu in življenju sekcij »Svobod« v Kranju. Leta 1954 je Kranj lahko predstavil v svojem kulturno-prosvetnem društvu vrsto sekcij, ki so s svojo dejavnostjo presrle okvire mesta in so se dokaj hitro uveljavile tudi drugod:

- gledališče je s svojimi operetami zadovoljevalo gledalce širom po Primorskem, kjer je gostovalo,

- godba na pihala je na tekmovanju godb v Kopru dosegla prvo mesto,

- pevski zbor je že takrat predstavljal odlični temelj za nadaljnjo uveljavitev pod imenom velikega pesnika — Franceta Prešerna.

»Svoboda center« v Kranju je že tedaj zbirala v svojih sekcijah številne ljubitelje plesa, gledališča, pesmi, folklorne... Takrat so bili pravzaprav izoblikovani temelji današnje plesne in baletne šole, Prešernovega gledališča v Kranju, pevskega zbora, godbe na pihala. Od takrat ip do danes in četudi je že minilo dobro desetletje, še zmerom najdemo v vrstah članov »Svobode« neutrudljive delavce, ki so začeli v letih po 1950 in še danes nadaljujejo s kulturno-prosvetno tradicijo.

Danes ima »Svoboda« ob enaki vsebini dela drugačno organizacijsko obliko. Njeno delo in sploh njen razvojni program združuje **občinski svet Svobod**, ki je organizator in hkrati koordinator raznih kulturno-prosvetnih dejavnosti posameznih sekcij. V njih ne združuje

samo delovne ljudi z ožjega mestnega področja, pač pa tudi ljudi iz okoliških krajev. Osnova za to združevanje je nedvomno v gostoljubnosti Delavskega doma, ki s svojimi sodobno opremljenimi prostori omogoča redne vaje posameznim sekcijam in sploh izvedbo zamišljenih delovnih programov.

Tako je danes znana **godba na pihala**, ki s svojo prisotnostjo ne zakasni nobene pomembnejše kulturne prireditve v Kranju in v bližnjih krajih; **gledališče** je sestavni del Prešernovega gledališča; **plesna in baletna sekcija** že ima oboležje premišljenega šolskega pouka ter njeno dejavnost že izpopolnjuje nova panoga — športni ples. **Pevski zbor** Franceta Prešerna je pojem za zborovsko pesem. Obenem pa združuje Občinski svet Svobod malone nepregledno vrsto raznih krožkov — od pionirskih do mladinskih — ki imajo nesporen pomen pri prosvetljevanju domačinov.

1944—1964 20-letnica SNOS in praznik občine Črnomelj

PROGRAM PROSLAV IN PRIREDITEV:

Predvajanje filmov s tematiko iz NOB:

● V ČRNOMLJU:

15. februarja ob 14.30, 16.30 in 20.30
16. februarja ob 10, 16.30 in 19.30
18. februarja ob 15. uri

● V DRAGATUŠU

15. februarja ob 16. in 19. uri
17. februarja ob 16. in 19. uri

● V ADLEŠIČIH

15. februarja ob 19. uri

● V SEMIČU

16. februarja ob 16. in 19. uri
17. februarja ob 16. in 19. uri

● V STAREM TRGU

16. februarja ob 15. uri

● NA VINICI

16. februarja ob 19. uri

● 17. februarja ob 19. uri

SVEČANA AKADEMIJA V DLP V ČRNOMLJU

● 18. februarja ob 11. uri

OTVORITEV AVTOMATSKE TELEFONSKE CENTRALE V POSLOPJU NOVE OBČINE V ČRNOMLJU

● 19. februarja ob 10.30

SVEČANA SEJA SKUPŠČINE OBČINE ČRNO-MELJ V DLP V ČRNOMLJU, KI SE JE BODO UDELEŽILI TUDI ČLANI SNOS TER DELEGA-CIJI GO SZDLS IN SKUPŠČINE SRS

ob 11. uri

POLOŽITEV VENCA K SPOMENIKU NA GRICKU

ob 20. uri

PREDSTAVA SNG Z DRAMO »TALEC« V DLP V ČRNOMLJU

● Od 16. do 20. februarja

RAZSTAVA DOMAČE OBRTI V DIJAŠKEM DO-MU V ČRNOMLJU

● Od 9. do 18. februarja

SPORTNA TEKMOVANJA

ODBOR ZA PROSLAVO

Prodajni servis

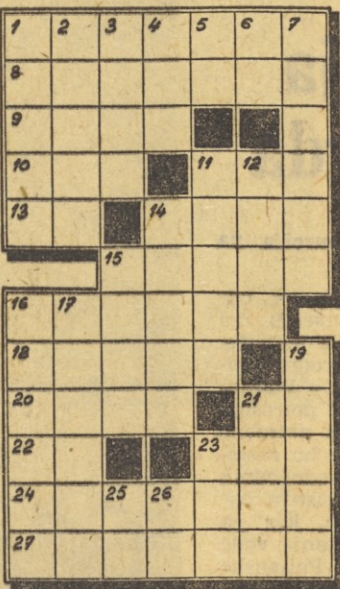
Posezonska prodaja moške in ženske konfekcije
s popustom 30 do 50 %

LJUBLJANA — MARIBOR

Križanka

Vodoravno: 1. svinčev sijaj-nik, najvažnejša svinčeva ruda, 8. otožna, mila pesem, 9. neke določene barve, 10. jezero na Kitajskem v bližini Shangaia, 11. šahovski izraz, 13. igralna karta, 14. mejna reka med Ju-goslavijo in Avstrijo, 15. vodni jašek, prekop, 16. vetrovka, 18. tropski veter, 20. samostanski predstojnik, 21. začetnici imena in priimka slov. pesnika in mla-dinskega pisatelja (Bratovščina sinjega galeba), 22. solmizacijska nota, 23. bivša portugalska kolo-nija na zahodni obali Indije, 24. glinasta piščal, 27. merjasec.

Navpično: 1. gib, poteza, 2. drugače, po domače, 3. priimek italijanskega književnika in sli-karja (Carlo), 4. jaz, 5. znak za kemično prvino, 6. zaporedni črki abecede, 7. težka kovina srebrno bele barve, 11. kraj na otoku Krku, 12. riževo žganje, 14. priimek francoskega revolucio-narja, 15. poljedelsko orodje, 16. grški bog sonca, 17. nepravilno-sti, 19. ime angl. fizika in mate-matika (Newton), 21. okrajšano moško ime, 23. zvišana glasbena

nota, 25. površinska mera, 26. izraz pri kartah.

REŠITEV PREJŠNJE KRIZANKE

Vodoravno: 1. mirakel, 7. ideal, i, 8. Vis, 9. mak, 11. koka, 13. st, 14. Am (američij), 15. moto, 17. fakir, 18. Kreta, 20. reše, 21. te, 23. il, 24. rman, 26. kes, 28. era, 29. ponor, 31. tra-buke.

Navpično: 18. kriket.

Člani samoupravnih organov ste v delovni organizaciji in delujete v občinski skupščini, v njenih organih, to je v komisijah in svetih. Pri svojem družbenem delu se pogostokrat srečujete z različnimi vprašanji samouprav-ljanja komun. Kje boste našli odgovor na vprašanja, po-jasnila in napotke za svoje delo? Berite list

OBČAN

Ki izhaja štirinajstredno in obravnava vprašanja samo-upravljanja v komuni. List izdaja Pogodbena skupnost slovenskih občin, okrajev, nekaterih organizacij in usta-nov. — Naslov uredništva in uprave: »OBČAN«, Ljub-ljana, Cankarjeva 5.

ZALOŽBA

»BOREC«

vam nudi veliko izbiro knjig s tematiko NOB, zlasti pa še knjige za mladino, ki izhajajo po izredno nizki ceni »BOREC« izdaja knjige naslednjih zbirk in knjižic:

VIHARNI ČASI

DOKAZI

PARTIZANSKA KNJIŽNICA

KAJUHOVA KNJIŽNICA

LIKOVNA KNJIŽNICA

KURIRČKOVA KNJIŽNICA

BORČEVA KNJIŽNICA

ter revijo »BOREC« in »KURIRČEK«

(Založba izdaja tudi knjige izven zbirke)

Knjige, ki izhajajo v zbirkah ali izven njih, ter revije lahko naročite na naslov: Založba Borec, Beethovnova 10, Ljubljana. Dobite jih tudi v vseh knjigarnah, mladinske knjige in Kurirčka pa še posebej tudi pri poverjenikih na šoli.

Za razvedrilo in kratek čas

KRČMA

veselje miru

— Veš, draga, hik, to je od žalosti, ker se je podražilo mleko!

— Ansambel boste morali zreducirati na duo. Še na-prej velja omejitev potrošnje električne energije!

— Ali ti lahko rečem, Franjo, da ti je mali v zad-njem času porastel kakor cene...

Spored RTV Ljubljana za teden od 13. do 19. februarja 1964

ČETRTEK

13. februarja

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20—6.35 Tečaj ruskega jezika — 8.05 S koncertnih in opernih odrov — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Iz jugoslovanske zabavne produkcije — 10.15 Pihalni orkester JLA — 10.30 Pet minut za novo pesmi-co in Pozdravi mladim risar-jem — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Radijska kmeč-ka univerza — 12.25 Zvočni spektrum — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30—14.45 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in po-zdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Literarni spre-hod — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Igra ansambel Fausto Papetti — 17.15 Turistična od-daja — 18.00 Poročila — ak-tualnosti doma in v svetu — 18.10 Majhen koncert doma-če glasbe — 18.45 Ta teden v skupščinskih odborih — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Četrtkov ve-čer domačih pesmi in nape-rov — 20.45 Lahka glasba — 21.00 Lirika skozi čas — 21.40 Bela Bartok: Dve sliki — 22.10 Glasbena medigra — 22.15 Skupni program JRT — stu-dio Zagreb — 23.05 Godala v ritmu — 23.20 Skupni pro-gram JRT — studio Ljubljana

PETEK

14. februarja

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20—6.35 Tečaj ruskega jezika — 8.05 S koncertnih in opernih odrov — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Iz jugoslovanske zabavne produkcije — 10.15 Pihalni orkester JLA — 10.30 Pet minut za novo pesmi-co in Pozdravi mladim risar-jem — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Radijska kmeč-ka univerza — 12.25 Zvočni spektrum — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30—14.45 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in po-zdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Literarni spre-hod — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Igra ansambel Fausto Papetti — 17.15 Turistična od-daja — 18.00 Poročila — ak-tualnosti doma in v svetu — 18.10 Majhen koncert doma-če glasbe — 18.45 Ta teden v skupščinskih odborih — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Četrtkov ve-čer domačih pesmi in nape-rov — 20.45 Lahka glasba — 21.00 Lirika skozi čas — 21.40 Bela Bartok: Dve sliki — 22.10 Glasbena medigra — 22.15 Skupni program JRT — stu-dio Zagreb — 23.05 Godala v ritmu — 23.20 Skupni pro-gram JRT — studio Ljubljana

SOBOTA

15. februarja

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20—6.35 Napotki za turiste — 6.20—6.35 Nadaljevalni tečaj angleščine — 6.45—6.50 Pregled sportnih prireditev za nedeljo — 8.05 Vedre melodije za konec ted-na — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 »Zimsko veselje« — 9.45 Solistična za-bavna glasba — 10.15 V ritmu polke in valčka — 10.35 Zbor Robert Wagner poje najlepše pesmi o morju — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Za-bavna glasba — 12.15 Kmetijs-ki nasveti — 12.25 Od tod in onod — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30—14.35 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in po-zdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Poje moški zbor »Zarja« iz Trbovlja — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Hammondi — 17.15 Radijska igra — 18.20 Glasba iz znamenitih oper — 19.00 Ob-vestila — 19.05 Glasbene raz-glednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Izberite svojo popevko — 21.00 Skladatelj v spominih sodobnikov — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Iz so-bodne vzhodnonemške, ro-munske in češke glasbe — 24.00 Zadnja poročila in za-ključek oddaje

NEDELJA

16. februarja

6.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.30—6.35 Napotki za turiste — 7.40 Po-nadljevalni tečaj angleščine — 8.00 Mla-dinska radijska igra — 8.46 Majhen koncert Dekliškega zbora RTV Ljubljana — 9.03 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 10.00 Se pom-nite, tovariši! — 10.30 Pren-osno zabavno-glasbene matine-e iz Kranja — 11.30 Nedeljska reportaža — 11.50 Godala v ritmu — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 13.10 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Za našo vas — 13.50 Koncert pri vas doma — 14.10 Nekaj melodij — nekaj ritmov — 15.05 Nedeljski mo-zaik zabavne glasbe — 16.00 Humorske tega tedna — 16.20 Domače melodije in napevi za prijetno nedeljsko popoldne — 16.45 Zabavna glasba — 17.05 Hammondi — 17.15 Radijska igra — 18.20 Glasba iz znamenitih oper — 19.00 Ob-vestila — 19.05 Glasbene raz-glednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Izberite svojo popevko — 21.00 Skladatelj v spominih sodobnikov — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Iz so-bodne vzhodnonemške, ro-munske in češke glasbe — 24.00 Zadnja poročila in za-ključek oddaje

PONEDELJEK

17. februarja

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.30—6.35 Slovenske narodne pesmi poje oktet bratov Pirnat — 8.25 Ve-liki zabavni orkestri tega ted-na — 8.55 Za mlade radoved-neže — 9.25 Poljeta Nada Vid-mar in Miro Erjanič — 10.15 Pianista Vandrovic in Axel-rod z Liszom — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski na-sveti — 12.25 Zvočni mozaik — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30—14.35 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 S knjižnega trga — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Glasbena križanka št. 10 — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Zabavni kalei-doskop — 18.45 Svet tehnike — 19.00 Obvestila — 19.05 Glas-bene razglednice — 19.30 Ra-dijski dnevnik — 20.00 Kon-cert mladih glasbenih umet-nikov — 21.35 Komorna med-igra — 22.10 Popevke za vas — 23.05 Literarni nokturno — 23.15 Nočni akordi — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

TOREK

18. februarja

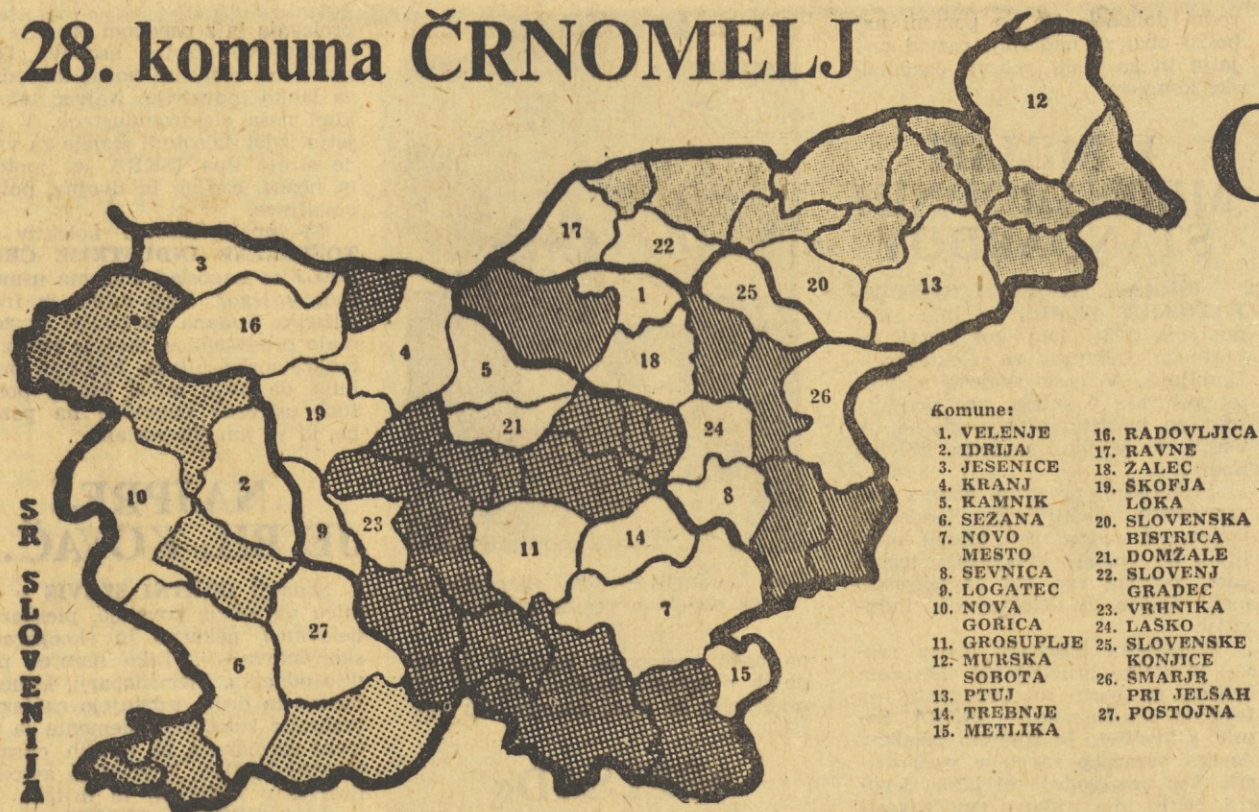
5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20—6.35 Začetni tečaj angleščine — 8.05 Vrtljak zabavnih zvokov — 8.35 Nekaj domačih in za-sebni harmonike, kitare in basa — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Majhni instrumentalni ansambli — 9.45 Pesmi Marijana Lipovška — 10.15 Helmut Zacharias s svo-jim orkestrom — 10.40 Prizor iz II. dejanja Wagnerjeve opere »Lohengrin« — 11.00 Po-zor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Domače pesmi in napevi za prijetno opoldne — 13.15 Ob-vestila in zabavna glasba — 13.30 Isaac Albeniz: Iberia — simfonična suita — 14.05 Ra-dijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Poslušajmo harmonika-rski zbor »Svobode« iz Senti-vida — 15.15 Zabavna glasba — 15.30 V terek na svidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Du-najske melodije — 18.25 Plesni orkester RTV Ljubljana in njegovi solisti — 18.45 Na mednarodnih križpotih — 19.00 Obvestila — 19.05 Glas-bene razglednice — 19.30 Ra-dijski dnevnik — 20.00 Mari-borski komorni zbor — 20.20 Radijska igra

SREDA

19. februarja

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.00—6.10 Tečaj makedonskega jezika — 8.05 Jutranji divertimento — 8.35 Pisani svet pravljic in zgodb — 9.25 Za prijetno raz-vedrilo — 10.15 Narodna glas-ba iz Afrike in ameriške crn-ske duhovne pesmi — 10.45 Clovek in zdravje — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Po-zor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kme-tijski nasveti — 12.25 Doma-či napevi za prijetno opoldne — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Ritmi in melo-dije — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Polj-ske, bolgarske in sovjetske popevke — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Pomnoženi Ko-morni zbor RTV Ljubljana — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Ciklus Chopinovih skladb — 17.42 Iz fonoteke radia Koper — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Mojni orkestrske igre — 18.45 Ljudski parlament — 19.00 Ob-vestila — 19.05 Glasbene raz-glednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Blaž Arnič: Divja jaga — 20.30 Plesni or-kestri Ray Conniff, Jackie Gleason in Marty Gold — 21.05 Skupni program JRT — stu-dio Ljubljana — 22.10 Zvoki ob kaminu — 23.05 Literarni nok-turno

28. komuna ČRNOMELJ

- Komune:
1. VELENJE	16. RADOVLJICA
2. IDRJA	17. RAVNE
3. JESENICE	18. ZALEC
4. KRANJ	19. SKOFJA LOKA
5. KAMNIK	20. SLOVENSKA BISTRICA
6. SEŽANA	21. DOMŽALE
7. NOVO MESTO	22. SLOVENJ GRADEC
8. SEVNICA	23. VRHNIKA
9. LOGATEC	24. LASKO
10. NOVA GORICA	25. SLOVENSKE KONJICE
11. GROSUPLJE	26. SMARJE
12. MURSKA SOBOTA	27. POSTOJNA
13. PTUJ	
14. TREBNJE	
15. METLIKA	

OB 20-LETNICI PRVEGA ZASEDANJA SNOS

Ni naključje, da je I. zasedanje SNOS sledilo zgodovinskemu drugemu zasedanju AVNOJ. Če je Kočevski zbor sodil med temeljne pogoje za drugo zasedanje AVNOJ, pa je to zasedanje pomenilo nujni temelj za sistematično graditev resnične narodne oblasti tako pri slovenskem kakor tudi pri ostalih jugoslovanskih narodih.

Tako je ob I. zasedanju SNOS, 19. in 20. februarja 1944, zapisal Boris Kidrič.

Letos mineva dvajset let, odkar je naša ožja domovina v SNOS dobila formalni in vsebinski organ državne oblasti, slovensko ljudsko skupščino. Ta naš prvi, resnično ljudski parlament, je tistikrat izglasoval osnove prve slovenske ljudske ustave, med drugim deklaracijo o pravicah in dolžnostih državljanov; deklaracijo o pravici slovenskega naroda do postavitve lastne vlade, deklaracijo o odobritvi odlokov II. zasedanja AVNOJ, zlasti o potrditvi federativne ureditve Jugoslavije, s čimer je Slovenija tudi državnoopravno formalno pristopila k federaciji. SNOS je nadalje tistikrat na zgodovinskem prvem zasedanju v prestolnici osvobodjenega ozemlja potrdil odloke o izgraditvi strukture oblastvenega organizma, o volitvah v narodno-osvobodilne odbore in predpise s finančno, gospodarsko in kulturno vsebino. Tako je bila zgrajena slovenska federalna državnost in obenem izvedena ločitev SNOS kot vrhovnega organa državne oblasti od vrhovnega političnega organizma Osvobodilne fronte.

Ta državnost, potrjena na prvem zasedanju SNOS v Črnomlju, se je v naslednjih mesecih izpopolnjevala. Prva slovenska ljudska skupščina in njeni izvršilni organi so — čeprav pod pritiskom okupatorja z vseh strani — na tem koščku svobodne Evrope vse bolj učinkovito posegali na vsa področja javnega, družbenega in političnega življenja. S postavitvijo slovenske vlade, 5. maja 1945 v Ajdovščini, je SNOS zaključil predstavnostno graditev slovenske državnosti; uzakonil zahtevo pravice do samoodločbe in enakopravnosti slovenskega naroda.

Ključ do tega je bil v resnično ljudski, demokratični oblasti, ki je zrastle iz boja naših množic zoper okupatorja in njegove notranje pomagače. Tega nikoli ne bomo pozabili.

Te besede, ta dejstva nemara suho zvenijo v primerjavi s tistim, kar čutimo v naših srcih. Zdaj, ob dvajsetletnici prvega zasedanja SNOS v Črnomlju, pa je čas in priložnost, da podoživimo spomine na veliko zmago naše ljudske revolucije.

Je ob tem odveč pripomba, da v spomin na zgodovinsko I. zasedanje Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta v Črnomlju vsako leto praznujejo njihov občinski praznik, ki je obenem praznik nas vseh?

gospodarstva beležijo šele od leta 1959 dalje kot rezultat splošnega gospodarskega razvoja ter investicij na področju Bele krajine, ki so se financirale iz sklada za pomoč nerazvitim krajem v prejšnjih letih. Do leta 1959 je bilo namreč vložnih v Beli krajini (skupaj Črnomelj in Metlika) 3047 milijonov dinarjev, od tega 2036 milijonov v gospodarske investicije, ostalo pa v družbene službe, komunalno stanovanjsko izgradnjo ter elektrifikacijo podeželja. V letih 1959 do 1963 pa so vložili v občini Črnomelj nadaljnjih 3469 milijonov dinarjev, od tega 78 % v gospodarstvo.

V preteklem obdobju so torej prešli doberšen kos poti od opevane zaostalosti k vse večjemu napredku. Družbeni bruto proizvod je narasel od 1.727.000.000 din v letu 1955 na 8.571.661.000 v letu 1963, narodni dohodek pa od 730.158.000 din v letu 1955 na 3.897.530.000 din v letu 1963. Podoben vzpon bi morali na vsak način doseči tudi v prihodnjih sedmih letih. Po predvidevanjih 7-letnega plana naj bi občina Črnomelj v letu 1970 dosegla 18 milijard dinarjev družbenega bruto proizvoda in 8 milijard narodnega dohodka.

Vložene investicije so seveda povečale možnosti zaposlitve in volivale na zmanjšanje migracije. Število zaposlenih v družbenem sektorju je naraslo od 1100 v letu 1955 na 2726 ob koncu lanskega leta. Do leta 1970 pa naj bi se število zaposlenih nekaj manj kot podvojilo.

Ce zapišemo, da je narodni dohodek na prebivalca zdaj petkrat višji kot pred 8 leti (v povprečju Slovenije za trikrat), potem nedvomno samo to dovolj zgovorno govori o uspehih. Seveda pa bo treba intenzivnost vlaganj še povečati, če naj bi se črnomaljsko gospodarstvo približalo republiškemu povprečju.

Vseeno pa naj omenimo še nekaj podatkov in podrobnosti o dosedanjem razvoju gospodarstva v črnomaljski komuni, ki govore o premikih na področju mehanizacije, tehnologije in produktivnosti.

Se leta 1955 je na primer Rudnik Kanižarica dosegel 648.000 dinarjev bruto produkta na zaposlenega, leta 1959 že 855.000 in lani 1.115.000 dinarjev. O BELT govorijo naslednje številke (za ista leta, v tisoč dinarjih): 980, 1260, 2200. V tovarni »ISKRA«, Semič, so premiki še očitnejši: od 785.000 din DBT v letu 1955 so se leta 1959 prišli na

ta (leta 1955 38 %), industrija 41 % (prej 26 %), udeležba obrti, gostinstva, trgovine in turizma je konstantno 16 %, medtem ko gradbeništvo, promet in ostale dejavnosti vplivajo le še s 7 %, pred 8 leti pa kar s 30 %.

Podobne premike kažejo tudi primerjave strukture narodnega dohodka. V njem sta bila kmetijstvo in gozdarstvo lani udeležena z 39 % (leta 1955 — 48 %), industrija s 40 odstotki (prej 20 %), obrt, trgovina, gostinstvo in turizem s 16 % (leta 1955 — 15 %), gradbeništvo, promet in ostale dejavnosti pa s 5 % (prej 17 %).

Iz strukture je očiten relativen porast industrijske proizvodnje, pri čemer izkazujejo v absolutnem merilu, tudi ostale panoge določen vzpon. Seveda pa se njihov delež v strukturi proizvodnje relativno zmanjšuje. V kmetijstvu in gozdarstvu bistveno napreduje družbena proizvodnja, ki v celoti in izključno vpliva tudi na porast povprečja obeh sektorjev lastništva. Zasebno kmetijstvo stagnira, njegove kapacitete se manjšajo predvsem v nižinskem področju z vključevanjem vedno novih površin v družbeno proizvodnjo. Pa tudi v višinskem področju se število zaposlenih v kmetijstvu iz leta v leto manjša. Če pri tem ne prihaja do zmanjšanja finančnega in fizičnega obsega v zasebni proizvodnji, potem je to posledica gibanja cen in agrotehničnih sredstev, ki se tudi na našem področju v vedno večjem obsegu uporabljajo v proizvodnem procesu.

Pri obravnavanju dolgoletnega programa razvoja občine pa tudi Bele krajine bi prvenstveno morali razvijati tiste panoge, ki so v preteklosti dokazale, da imajo pogoje za razvoj: poleg rudarstva še kovinsko, elektro, lesno in tekstilno industrijo, to pa v čim večji specializaciji asortimana na eni strani ter ob tesni povezavi z ostalimi tovrstnimi tovarnami izven našega področja na drugi strani. Le tako bodo poenostavili, specializirali in mehanizirali proizvodne postopke ter se konkurenčno vključevali v vrste ostalih proizvajalcev na domačih in tujih tleh.

Tudi v kmetijstvu je najbolj potrebno, da bi do maksimuma izkoristili obstoječe prirodne pogoje: v govedoreji, in sicer v proizvodnji mesa, kjer je njihova osnovna in največja bodočnost. Seveda pa bo treba v polni meri vključevati zasebne proizvajalce, jih ekonomsko zainteresirati, da bi dopolnjevali družbeno proizvodnjo. Omogočiti je treba plasma mleka, s čimer bi si ob povečanju črede krav zagotovili tudi teleta za pitanje.

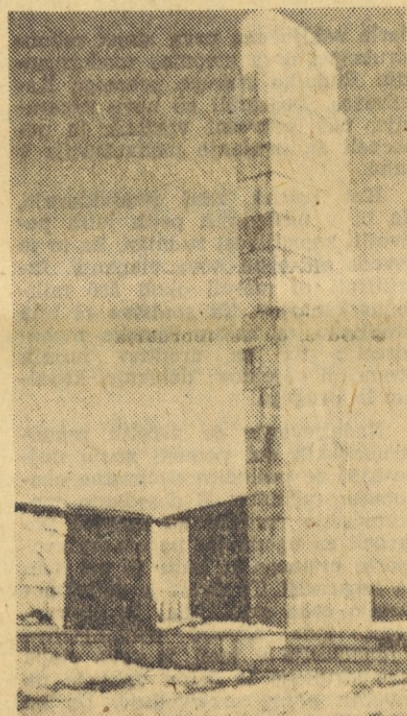
V gozdarstvu pričakujejo povečanje areala gozda predvsem na račun zakraselih površin, in sicer v polintenzivnih in klasičnih oblikah. Pri tem bo potrebno veliko sistematičnega dela, zlasti urejanja in gojitvenih del.

V okviru terciarnih dejavnosti bo v perspektivnem obdobju večji razmah doživel turizem. Na tem področju beležijo tudi v preteklosti lepe, pa čeprav redke rezultate: Dom na Mirni gori, hotel v Črnomlju, camp na Vinici itd. V naslednjih letih bodo razvijali zimsko športni center v Črmošnjicah. Rekonstruirane ceste bodo v prihodnjih letih nedvomno tudi vplivale na večji razmah turističnega prometa.

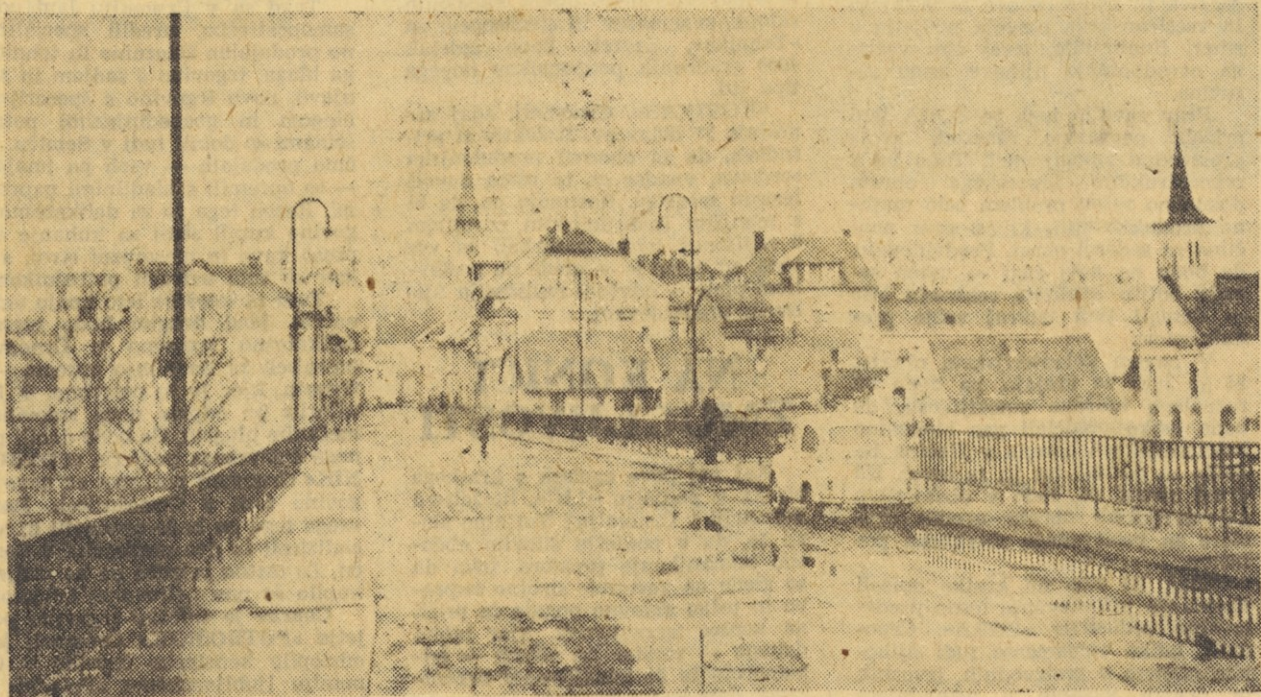
Če bodo v tem smislu razvijali gospodarstvo, bodo iz leta v leto lažje reševali težave v komunalni in stanovanjski izgradnji, v zdravstvu, šolstvu in ostalih družbenih službah. Razumljivo je, da imajo na področju družbenih služb poleg kadrovske, osnovno težavo v tem, ker je področje občine razsežno, naselja pa raztresena. To povzroča povišanje stroškov pri financiranju služb. Z drugo besedo rečeno: težko pridobljena sredstva, namenjena družbenim službam, ne morejo dovolj racionalno trošiti. Zato poskušajo z združevanjem šol izboljšati razmere

v šolstvu. V zdravstvu nameravajo storitve koncentrirati na Črnomelj in Semič. V ostalih krajevnih centrih pa z uvedbo rednih ordinacij vsaj delno zadovoljevati potrebe po zdravstvenih in zobozdravstvenih storitvah.

Seveda bodo morali v bodoče veliko vlagati tudi v vzgojo kadrov, saj teh ni nikoli dovolj, razen tega pa si veliko Belokranjcev, ko se izšolajo, poišče dela drugod, kjer so ekonomski pogoji ugodnejši. To narokuje potrebo, da bi v bodoče še v marsičem izboljšali kadrovske službe, da bi navezali tesnejše stike z bodočimi strokovnjaki, da jih o uspehih obveščajo in da jim nenehno izboljšujejo pogoje dela in življenja. Pri takšni usmeritvi bo v perspektivi marsikateri problem odpadel. S tem bo tudi načrtovanje nadaljnjega razvoja dobilo še bolj čvrsto podlago.

Spomenik NOB — na gričku v Črnomlju

Črnomelj

Splošno znano je, v kakšnem stanju je Bela krajina dočakala zmagoviti konec naše revolucije. Prva leta po vojni so tekla v znamenju obnove. Tedaj o nekih osnovah za razvoj gospodarstva ni bilo mogoče govoriti. Če upoštevamo, da je že pred vojno siromašno področje Bele

krajine v času borbe še bolj izčrpalno revne gospodarske možnosti, potem je razumljivo, da so se v prvih desetih letih po vojni te vrzeli komaj zapolnile. V tem obdobju pa so še vedno občutili precej močno emigracijo Belokranjcev v druge predele Slovenije. Vidnejši porast

1.750.000 din in lani na 4,3 milijona. V družbenem kmetijstvu pa se je v teh letih bruto produkt na zaposlenega povečal skoraj za šestkrat. Struktura gospodarstva pa se je razumljivo precej spremenjala. Kmetijstvo in gozdarstvo prispevata 36 odstotkov družbenega bruto produk-

Za občinski praznik občine Črnomelj čestitajo

OBČINSKA SKUPŠČINA, vse družbeno politične organizacije, v reportaži imenovana podjetja in ustanove in še naslednje delovne organizacije: Elektro Ljubljana — obrat Črnomelj, Dekoratersko in tapetniško podjetje Črnomelj, Brivsko frizersko podjetje Črnomelj, »Mizarstvo« Vinica, »Marmor« Gradec, poslovalnice podjetij »PEKO«, »Borovo«, »DINOS« in »Koteks-Tobus« ter Stanovanjska skupnost Črnomelj s kemično čistilnico in pralnico ter čevljarstvo delavnico.

PRVA STOPNICA MODERNI- ZACIJE

Sto šest let že v Kanižarici pri Črnomlju kopljejo premog. Do zadnje vojne je **RUDNIK RJAVEGA PREMOGA KANIŽARICA** dosegal sorazmerno zelo nizko proizvodnjo: komaj 20.000 ton letno. Njegova sedanja zmogljivost je približno petkrat tolikšna. Po načrtih, ki so jih pripravili, pa naj bi jo še podvojili.

Tako velja spregovoriti o njihovi rekonstrukciji; tisti, ki je že za njimi in tisti, s katero bi radi začeli. Nizek obseg proizvodnje je namreč predvsem posledica premajhnih vlaganj v modernizacijo in razvoj **RUDNIKA RJAVEGA PREMOGA KANIŽARICA**. Tako kolektiv belokranjskih rudarjev pravzaprav preživlja enake težave kot ostali naši premogovniki; svojstvene in toliko težje pa zaradi tega, ker je bil dolga leta povsem zapostavljan in mora tako dohajati zamujeno, obenem pa pomisljati na nadaljnji razvoj.

Po petih letih intenzivnejše izgradnje rudnika je bila lani ven-

Od leta 1960 dalje pa je začelo podjetje osvajati nove in nove proizvode iz sive litine za avtomobilsko industrijo, tako da je od zavornih bobnov v začetni stopnji te proizvodnje osvojilo izredno zahtevne vztrajnike raznih vrst in sistemov, potem karterje za: Pionirja, TAM-4500, izvozni karter za traktor v DDR in celo vrsto manjših pozicij. Poleg tega pa je podjetje prešlo v vse večjo obdelavo livarskih izdelkov, tako da so bile kapacitete strojnega obrata v glavnem zasedene z obdelavo zavornih bobnov in vztrajnikov. Ostale strojne naprave pa so bile izkoriščene za proizvodnjo gradbenih strojev, tako betonskih mešalcev, mešalcev za malto »japaner vozičkov«, krožnih žag itd. Zanimivi so bili tudi izdelki sušilnic za les in visečih brusilnih strojev. Obenem z razvojem gradbeništva je »BELT« prevzel še licenco italijanske trdnice »Rosacometta« za proizvodnjo vibrostiskalnic. Ti stroji, izdelani na principu vibracije, proizvajajo betonsko opako. V letu 1961 je podjetje prvič plasiralo tako zahtevne stroje na domači in celo na tuji trg. Celotno proizvodnjo vibro stiskalnic, razen elektromotor-

rodni dohodek. To pa pomeni najboljše obet za nadaljnji razvoj podjetja in za večji procvit črnomaljske komune.

V MEJAH MEDNARODNIH STANDARDOV

»ISKRA«, TOVARNA KONDENZATORJEV SEMIČ, je bila ustanovljena 1951. leta kot obrat takratnega Inštituta za elektrozveze Ljubljana. V času svojega razvoja je poslovala v sklopu več podjetij, zdaj pa predstavlja samostojno tovarno v sklopu podjetja ISKRA Kranj.

Proizvodni program obsega ves asortiment električnih kondenzatorjev, od najmanjših komaj otipljivih do več sto kilogramov težkih enot; skratka vse, kar je potrebno naši elektro in elektronski industriji.

Dolgoletna tradicija, lasten razvoj in stalno prilagajanje zahtevam tržišča in časa so doprinesli, da tovarna kondenzatorjev ISKRA, Semič, s kvaliteto in izborom izdelkov dosegla evropsko raven v vseh ozirih. Vso proizvodnjo bi lahko izvozili, če bi bile njihove zmogljivosti dovolj velike!

Tovarna se je utaborila pod pomočjem Smuka v prijazni semiški dolini. Pred davnimi leti je bila tam pristava smuške graščine; kasneje veleposestvo, ki sa go lastniki še pred zadnjo vojno prepustili skupnosti. Po vojni je bilo na teritoriju tovarne ustanovljeno državno posestvo in nato obdelovalna druga, od katere je IEV Ljubljana prevzel prostore in začel z zametki proizvodnje.

Semičani so te prve začetke spremljali z neprikritim nezaupanjem. Vendar je to kmalu skopnelo in tako sedaj prebivalstvo Semiča, ki nima nobene perspektive v kmetijstvu, gleda svojo prihodnost le skozi razvoj tovarne.

Tovarna kondenzatorjev je v letu 1959 zaposlovala 170 delavcev in dosegla bruto produkt v vrednosti 220 milijonov dinarjev. Letos pa bo 400-članski kolektiv dosegel že dve milijardi dinarjev realizacije. Zgolj ti podatki pričajo, s kakšnimi ogromnimi skoki tovarna povečuje obseg proizvodnje in storilnost na zaposlenega.

Člane delovnega kolektiva semiške ISKRE smo razen tega povprašali, s kakšnimi težavami se srečujejo. Povedali so, da tudi pri njih spremljajo delo raznovrstni problemi, predvsem pa pomanjkljiva oprema, tesni prostori, težave z reprodukcijskimi materiali iz uvoza, pomanjkanje kvalificiranih kadrov in seveda še marsikatera druga »drobna« težava.

Kakšne pa so njihove želje? Račdi bi zadovoljili količinsko domači trg in se vključili v mednarodno delitev dela, za kar imajo vse pogoje.

Težave pa naj bi — zvečine — odpravili že letos, ko bodo hkrati uresničene tudi njihove želje. Pokazali so nam novo proizvodno halo, v kateri bo še letos steklo delo. In pristavili so: to je šele prva faza izgradnje naše tovarne, ki vsem nam nudi pogoje za boljše življenje.

POLOVICA PROIZVODNJE ZA IZVOZ

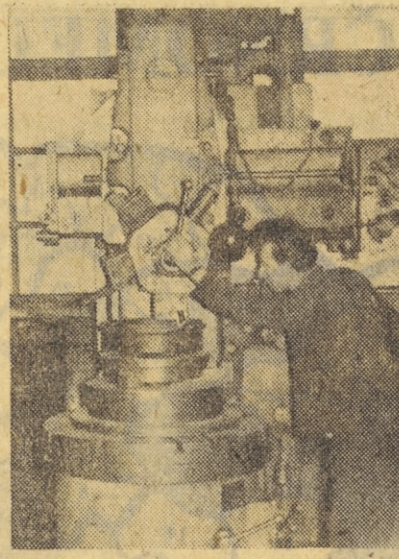
Z namenom, da bi se tudi v Beli krajini razvila močna lesno predelovalna industrija, so se leta 1960 združila tri manjša podjetja v močnejšo delovno organizacijo pod skupnim imenom: »ZORA«, LESNO PREDLOVALNA INDUSTRIJA, ČRNOMLJ.

Sama združitev je pomenila šele začetek in trdno osnovo nadaljnega in vsestranskega razvoja podjetja v smeri finalizacije, torej čim večjega ovrdenotjenja njihove lesne surovine.

Prav zavoljo tega je ZORA lani pričela pospešeno razvijati svoje proizvodne zmogljivosti. Tako bo z rekonstrukcijo žagarskega obrata dokončno rešen problem zelo majhne produktivnosti, ki je sicer značilna za sedanji obrat. Predvidevajo, da bodo na novi žagi — razen seveda boljše kvalitete rezanega lesa — dosegli tudi trikrat večjo produktivnost.

V novem galanterijskem obratu, ki ga tudi že urejajo, pa bodo na razpolago tolikšne zmogljivosti, da bodo lahko predelali vso hlodovino belokranjskega bazena v finalne izdelke za domači trg in za izvoz. Na drugi strani pa bodo v obstoječem galanterijskem obratu uredili prostore za proizvodnjo stavbnega pohištva.

Zdaj, ko smo na kratko opisali dosedanja prizadevanja lesno predelovalne industrije »ZORA«, Črnomelj, lahko verjamemo tudi njihovim obetom o proizvodnih, izvoznih in drugih uspehih v prihodnjem razdobju. Podjetje je namreč v letu 1963 doseglo 316 milijonov dinarjev celotnega dohodka ali za 11 % več, kot so predvidevali. Od tega je 170-članski kolektiv izvozil kar za 160 tisoč dolarjev raznih galanterijskih izdelkov. Tako so že doslej praktično dobro polovico proizvodnje izvažali. Skladno z vključevanjem rekonstruiranih obratov v proizvodnjo

Belt Črnomelj — stroj »karusel« — za obdelavo večjih odlitkov

pa bodo postopoma zaposlili še 60 novih delavcev, medtem ko naj bi realizacija že letos dosegla 440 milijonov.

»BELSAD« ČRNOMLJ

Tisto, kar je značilno za skoraj vse delovne organizacije prehranbene industrije, namreč premajhna dosedanja vlaganja v to panogo, v posledici tega pa slabo izkoriščanje kapacitet neaktiviranih in nedokončanih investicij, velja tudi za »BELSAD«, ČRNOMLJ, ustanovljen v letu 1947. Zato bo treba v najbližji prihodnosti poiskati rešitev, da bi se podjetja te stroke za vselej izkopalala iz proizvodnih in komercialnih težav. Praksa kaže, da je del teh podjetij verjetno premajhen in ekonomsko prešibak, da bi se ob današnjih pogojih konkurence vključil v kontinuirano in solidno proizvodnjo. Rešitev je predvsem v večji delitvi dela med podjetji, kar je mogoče doseči z ožjo specializacijo, kooperacijskimi odnosi ali višjimi oblikami integracije med podjetji, da bi na ta način z združenimi močmi kar najbolj izkoristili tiste zmogljivosti, ki jih podjetja imajo; na tej osnovi pa ustvarjati tudi sredstva za nadaljnji razvoj. Prav zato se tudi BELSAD ČRNOMLJ že usmerja predvsem v proizvodnjo alkoholnih in brezalkoholnih pijač, medtem ko bo v prihodnje povrtine predeloval zgolj še glede na morebitne večje potrebe na tržišču.

»KOVINAR« ČRNOMLJ

SPLOŠNO KOVINSKO PODJETJE »KOVINAR« V ČRNOMLJU ima letos prvič že zdaj zagotovljeno proizvodnjo v višini postavljenega plana: 95.000.000 dinarjev. Proizvajajo več tipov ročnih vzvodnih škarij za rezanje pločevine do debeline 7 mm, rezanje okroglih profilov od 16 do 32 mm ter kotnega železa 45 x 45 x 5 mm, kakor tudi nov tip škarij za rezanje kotnih profilov za gradnjo montažnih hišic. Poleg tega so edini proizvajalec v državi, ki tržišču dobavlja ekscentrske stiskalnice do 6 ton. Izdelujejo pa še vrvno in diferencialno skripcjeve, ročne stiskalnice za stiskanje — oblikovanje plastičnih mas in ohišja krožnih žag v dveh dimenzijah — vse po naročilih in potrebah jugoslovanskega tržišča.

Podjetje je torej svoj proizvodni program prilagodilo potrebam široke potrošnje. Preostale kapacitete pa so usmerjene na kooperacijsko sodelovanje. Med drugim imajo zelo dobro urejeno kooperacijo z »Lito-strojem«, Ljubljana, za katerega izdelujejo razne tipe elastičnih sklopov, zvarjencev in stružencev; za »Tehniko«, Zagreb, bodo izdelali 4000 gradbenih podpornikov novega tipa itd.

»KOVINAR«, Črnomelj, zdaj zaposluje 37 delavcev. Kolektiv si prizadeva, da bi obnovil produkcijska sredstva, vendar za to nima dovolj lastnih sredstev. Računajo pa, da bi z manjšim investicijskim posojilom 9 milijonov lahko poskrbeli za vse tisto, od česar je — glede na postavljeni plan — odvisna realizacija njihovih predvidevanj.

NA KONICI ZMOGLJIVOSTI

Kaj naj pove zapisek s kratkega obiska v podjetju »LIC«, litoželezni industriji v Črnomlju? Verjetno zlasti to, da v podjetju silovito občutijo pomanjkanje prostora, tako da so glede na zastarele strojne naprave in težke delovne pogoje že prišli na konico zmogljivosti, kjer lahko deloma — vendar ne veliko — odpomorejo le še izboljšave v organizaciji dela in proizvodnje. Prav zato za letos predvidevajo samo 10 % povečanje proizvodnje po vrednosti, na to pa naj bi vplivala zgolj povečana produktivnost dela.

Sicer se LITOŽELEZNA INDUSTRIJA ČRNOMLJ doslej uveljavila kot proizvajalec trgovske litine (deli štedilnikov in peči), sanitarne litine ter tankostenskih ulitkov za strojogradnjo. Podjetje pa

proizvaja in z uspehom prodaja tudi raznovrstne strojne naprave. Omenimo naj ročne in nožne stiskalnice za lahko industrijo. Največ teh kupi naša elektroindustrija. V podjetju izdelujejo tudi stojala za vrtnalne stroje tipa ISKRA ter motorne in nožne, enojne in dvojne, poljske kovačnice.

84-članski delovni kolektiv LITOŽELEZNE INDUSTRIJE ČRNOMLJ se naposled zlagoma usmerja tudi v izvoz. Tuji kupci iz Iraka, Alžirije, Sudana in Italije se zanimajo predvsem za manjše stroje ter tankostenske ulitke. Podjetje pričakuje, da bodo kupci kmalu poslali tudi ustrezne odgovore na ponudbe, ki so jim jih poslali.

NAJPREJ JE BIL KOVAČ...

Sedanji OBRтни SERVIS v Semiču vključuje kovačijo, pleskarsko delavnico, pekarijo in »kooperacijsko delavnico«. Tako namreč pravi odelku, kjer kleparji, ključavničarji in drugi izdelujejo najraznovrstnejše izdelke in elemente za potrebe semiškega in drugih obratov tovarne ISKRA, Zavoda za avtomatizacijo v Ljubljani in drugih.

Zdaj OBRтни SERVIS, Semič, ureja nove delovne prostore, kjer bodo dobile dovolj prostora predvsem tiste dejavnosti, ki jih zdaj prištevajo med »kooperacijske«. Gradnja jih bo veljala okoli 10 milijonov dinarjev. Ker pa potrebujejo tudi orodjarno, bodo samo zanjo potrebovali dodatnih 15 milijonov dinarjev.

Sicer je za dosedanja razvoj Obrtnega servisa v Semiču značilno troje: poskrbel je za tiste, krajevno potrebne dejavnosti, ki jih v kraju niso imeli; začel je skromno, navzlic temu pa postregel s spodbudnimi uspehi. Tako so v letu 1961 od-

Iskra Semič — navijalnica kondenzatorjev

prli kovaško delavnico in ustvarili pol milijona dinarjev prometa. Leto dni pozneje so zaposlovali že deset delavcev, dosegli pa 12 milijonov prometa. Lani je 19-članski kolektiv realiziral že 50 milijonov dinarjev celotnega dohodka. Za letos pa predvidevajo, da bodo zaposlili še 15 novih delavcev, zato pa dosegli za 55 % višjo realizacijo. Dokaz temu, da so v tem času dobro gospodarili, pa se nedvomno kaže v tem, da so v osnovna sredstva doslej investirali 16 milijonov; od tega dve tretjini lastnih sredstev.

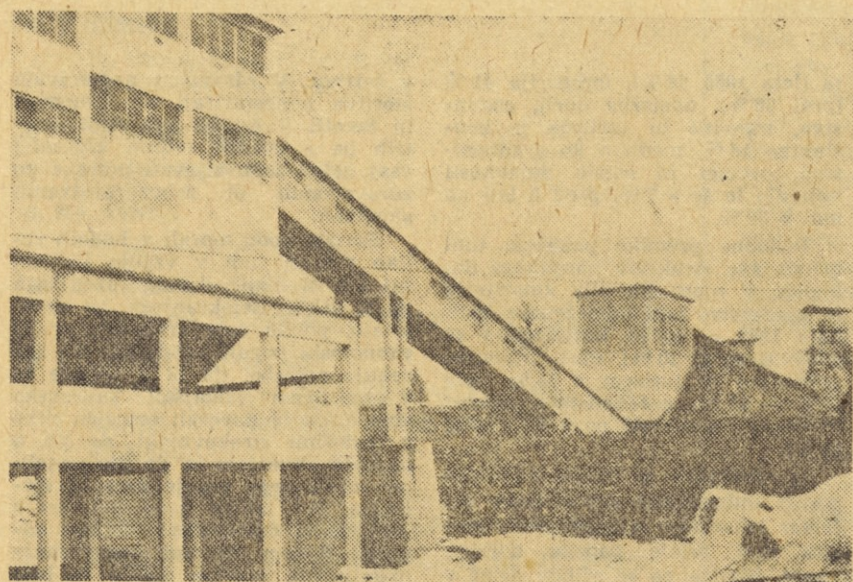
LETO USPEHOV

Minulo poslovno leto pomeni leto velikih poslovnih uspehov splošnega trgovskega podjetja »POTROŠNIK« ČRNOMLJ; navzven in za potrošnika najbolj očitnih v tem, da je podjetje moderniziralo svoje poslovne valnice.

Tako so v Črnomlju lani odprli samopostrežbo, uredili specializirano prodajalno železnine in tehnične blaga, trgovino s sadjem in zelenjavo, novo trgovino s špecerijskim blagom in gospodinjstskimi potrebščinami so dobili tudi v Semiču. Večino prodajal — vseh pa imajo 25 — so opremili s hladilnimi napravami. Razen tega so za delikatesno trgovino kupili stroj za kuhanje ekspresno kave in mesorezni stroj, s čimer so tudi ustregli potrošnikom.

Tudi za letošnje leto imajo velike načrte. Med drugim bodo razširili delikatesno trgovino v Črnomlju, poskrbeli za nadaljnjo opremo vseh trgovin, kjer je to potrebno. V Kanižarici bo odprta nova trgovina z mešanim blagom. Če bodo dobili prileg trgovskega podjetja »POTROŠNIK« Črnomelj poskrbel za novo trgovino tudi v Črmošnjicah. Razen vsega tega pa bodo prenovili in specializirali še dve prodajalni v Semiču. Za lastne potrebe pa bo podjetje kupilo še nov poltovorni avtomobil.

Ceprav je splošno trgovsko podjetje »POTROŠNIK« Črnomelj lani odstopilo benzično črpalko v Črnomlju ljubljanskemu »Petrolu« so letni plan (710 milijonov) vseeno presegli za 45 milijonov dinarjev. Tudi to pomeni enize izmed dokazov, da so v moderniziranih obratih potrošnikom nudili večjo izbiro vseh vrst blaga. Za letošnje poslovno leto pa 64-članski delovni kolektiv Splošni prostor, bo STP »ROTROŠNIK« Črnomelj predvideva že 788 milijonov dinarjev celotnega dohodka.

Rudnik Kanižarica — nova separacija

darle zaključena prva etapa rekonstrukcije; prva stopnica modernizacije Rudnika rjavega premoega Kanižarica. Dogradili so novo separacijo, nov prevozni vpadnik in poskrbeli za uvajanje mehanizacije v jami.

Kot rečeno, zdaj predvidevajo, da bi v naslednjih petih letih podvojili zmogljivost rudnika. Za to so seveda potrebna nova vlaganja. Investirati bi morali okoli 500 milijonov dinarjev. Ta sredstva bi bila prabljena za nakup jamske mehanizacije ter za ureditev nujnih stranskih objektov: delavnice, kopalnice in drugega.

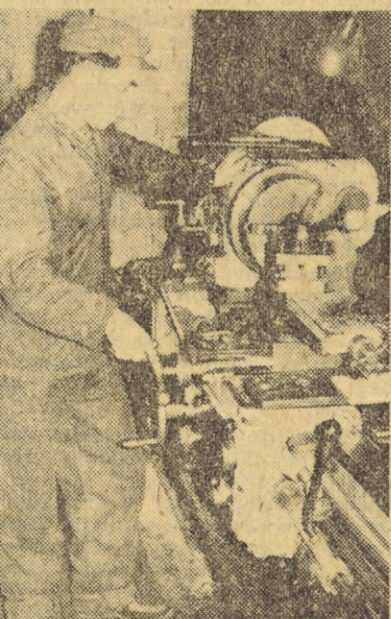
Nadaljevanje že začetih rekonstrukcijskih del pomeni zanje nujnost, ki je posledica večkratne ekonomske računic. Z dosedanja modernizacija rudnika so namreč poskrbeli za ugodnejše pogoje pri transportu premoga iz jame in pri delu na separaciji. To dvoje je dotlej pomenilo ozko grlo. Zdaj je odpravljeno, toda zavoljo pomanjkljive mehanizacije v jami je prva etapa rekonstrukcije le delno vplivala na povečan obseg proizvodnje. Da pa bi optimalno izkoristili novo zgrajene naprave, morajo še bolj mehanizirati delo v rudniku. Z mehanizacijo bi v dobri meri tudi omilili težave, ki jih preživljajo zdaj, ko jim primanjkuje rudarjev. Rudniku manjka okoli 60 delavcev, tako da prav zavoljo tega ne dosega tiste proizvodnje, za katero je usposobljen. Bolj mehanizirana proizvodnja bi postopno omogočila tudi povečanje produktivnosti za približno 60 %.

Druge k drugemu: z nadaljevanjem in zaključkom rekonstrukcije bi si **RUDNIK RJAVEGA PREMOGA KANIŽARICA** ustvaril pogoje za rentabilno proizvodnjo in za sočasno urejanje življenjskih in delovnih pogojev zdaj 275-članskega kolektiva.

UTRJEN SLOVES IN KVALITETA

Livarska tradicija v Črnomlju sega v leto 1920, ko je bila ustanovljena prva železolivarna v Črnomlju. Odtlej so se z vsakim letom izobraževali novi livarji in tako se je začela vkorinjevati tradicija livarstva. Celo med NOB, ko je bila večina industrije in gospodarske dejavnosti omrtvičena, je črnomaljska železolivarna od časa do časa vlivala razne izdelke.

Z nacionalizacijo industrije v letu 1946 je železolivarna prešla v državno last. K njej se je kasneje priključila še novozgrajena »Tovarna učil«. Novo podjetje: **BELOKRAJNSKA ŽELEZOLIVARNA IN STROJNA TOVARNA ČRNOMLJ, SKRAJŠANO »BELT«** je potem kmalu prešlo na proizvodnjo raznih strojev in se začelo uvrščati med strojne tovarne. Morda najvažnejši dosežek tega obdobja je, da so osvojili proizvodnjo zavornih bobnov za avtomobilsko industrijo.

Mehanična obdelava ulitkov Lič

stroje. Tako poleg vibro stiskalnic za proizvodnjo betonskih blokov, V-6 in V-6 duplex, podjetje pripravljata tudi proizvodnjo vibro stiskalnic V-9 in V-Tubiera, kakor tudi vibracijsko mizo. V zvezi s tem bo zelo zanimiv izdelek tudi stiskalnica za raziskavo betona.

Obenem s povečevanjem obsega proizvodnje je razumljivo planiran tudi porast bruto produkta podjetja, in sicer za 4,2-krat v naslednjih sedmih letih. Iz tega je razvidno, da bo bruto produkt naglo naraščal, obenem pa se bo povečeval tudi na-

»AGROMEL« LJUBLJANA — OBRAT SEMIČ

Kako iz malega raste veliko, bi nemara najbolje vedeli povedati v obratu proizvajalnega kombinata **AGROMEL** v Semiču. Pred 14 leti je namreč pet mizarjev začelo delati v nekem zapuščenem hlevu, orodje pa so prinesli kar zdoma. Čez tri leta so si postavili lastno delavnico in takrat vanjo investirali 3 milijone dinarjev. V novih prostorih je kolektiv tedanjega »Mizarstva« sproti povečeval vrednost proizvodnje in zaposloval vedno več novih delavcev. Pred dvema letoma so se vključili v »AGROMEL«, Ljubljana. V okviru tega podjetja so specializirani za proizvodnjo čebelnih panjev, medtem ko galanterijski oddelek zvečine proizvaja za izvoz v ZDA. Lani je 70-članski kolektiv ustvaril 120 milijonov dinarjev realizacije. Od tega odpade 40 % na izvoz. Letos naj bi začeli gradnjo nove, 30 metrov dolge in 12 metrov široke proizvodne hale, da bi galanterijski obrat dobil več prostora. Vsa proizvodnja iz novega obrata je namenjena za izvoz. Tako predvidevajo, da bo izvoz iz njihovega obrata v času enega do dveh let že dosegel vrednost najmanj 60 % celotne proizvodnje, ki naj bi bila že letos za tretjino višja od lanskega leta.

Pri vseh teh načrtih in obetih jim skrbi samo eno: primanjkuje jim lesa. To seveda predstavlja problem, ki ga sami ne bodo mogli urediti. Toda z upravičenostjo pričakujejo, da bi dovolj hlodovine dobivali predvsem tisti, ki veliko izvažajo in ki se usmerjajo k čimbolj finalnim izdelkom.

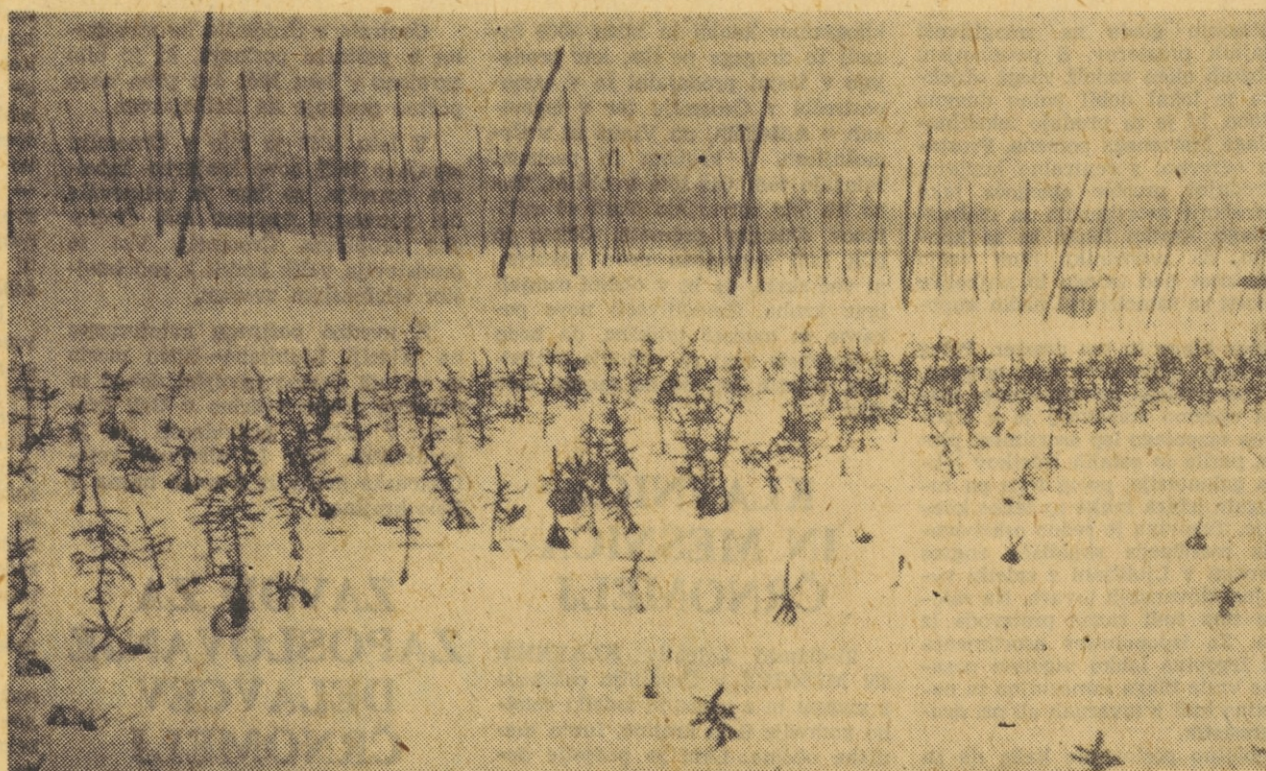
»BETI« — OBRAT ČRNOMELJ

BELOKRANJSKA TRIKOTAZNA INDUSTRIJA »BETI« vključuje razen matičnega obrata v Metliki tudi **OBRAT ČRNOMELJ**. Tamkaj je zdaj zaposlenih 155 delavcev, ki bodo ustvarili 340 milijonov dinarjev celotnega dohodka. To pa je kar za tretjino večja vrednost proizvodnje, kot so jo dosegli v minulem letu. Sicer v črnomeljskem obratu razen trikotaznega blaga lastne proizvodnje konfekcionirajo tudi blago, izdelano v matičnem obratu, s čimer v celoti izkoriščajo zmogljivosti šivalnice. V pletilskem oddelku pa že od sredine minulega leta proizvajajo samo za izvoz. Omenimo naj še, da bodo že letos modernizirali in razširili tudi črnomeljski obrat trikotazne industrije »BETI«.

GOZDNO GOSPODARSTVO NOVO MESTO — OBRAT ČRNOMELJ: SKRB ZA VEČJO ZALOGO IN PRIRASTEK

Področje črnomeljske občine zajema približno 22.000 hektarov gozdov, od tega 13.000 ha v zasebni lasti. Z gozdovi gospodarja **GG NOVO MESTO — GOZDNI OBRAT ČRNOMELJ**. Gozdovi prekrivajo skoraj 45 odstotkov celotne površine občine, tako da se komuna Črnomelj uvršča med občine z bogato gozdnostjo. Vendar pa sestoji dajajo drugačne podatke. Samo del družbenih gozdov — posebno tistih, ki so bili pred vojno v posesti Auersperga ali podčasno državno upravo — namreč odlikuje dobro stanje glede na zalogo in prirastek. V ostalih družbenih ter v zasebnih gozdovih pa sta lesna zaloga in prirastek v primerjavi z rastiščnim potencialom daleč pod povprečjem. **NALOGA GOZDARJEV IN SEVEDA TUDI DRUGIH ORGANOV V OBČINI JE TOREJ PREDVSEM V TEM, DA BI GOZDOVE SRAVILI V TAKO STANJE, DA BI ČIM BOLJ IZKORISTILI NJIHOVO RASTIŠČNO ZMOGLJIVOST.**

V zadnjih 30 do 50 letih je več kot 3000 ha košenic in stelnikov preraslo grmičevje in slabo panjevsko drevje. Te površine torej zahtevajo premeno. Zato na teh površinah postopoma izsekavajo grmičevje in slaborasto drevje, obenem pa sadijo hitro rastoče iglavce. Pogozdujejo tako, da izkopljejo večje jamice, zemljo pomešajo s hlevskim gnojem ali umetnih gnojilom ter po-

GG Črnomelj — novi nasadi iglavcev za pogozdovanje

sadijo močne sadike. Na ta način vzgojena drevesa bodo zrasla za posek že v 30 letih. Na ta način so že obnovili 80 ha gozdov v Bojancih, 54 ha na Planini in 61 ha na Smrečniku. V Bojancih bodo letos pogozdili novih 70 hektarov, z delom pa začeli tudi na Sinjem vrhu in drugje. Pogozdujejo pa — razumljivo — tudi na klasičen način. Tako so v zadnjih letih pogozdili 99 hektarov zasebnih in 10 hektarov družbenih gozdov.

Razen tega je **GOZDNI OBRAT ČRNOMELJ** v zadnjih dveh letih s čiščenjem obstoječih mladih kultur in ostalimi gojitvenimi deli zajel 457 hektarov zasebnih in 299 ha družbenih gozdov. V letošnjem letu so ta dela predvidena še v dosti večjem obsegu. Poseben problem pa zastavlja stelniki. K spreminjanju stelnikov v donosnejše kulture so pristopili že pred leti. Do sedaj je kulturno že več kot 700 hektarov, od tega dvesto hektarov v gozdarske namene. Tako so leta 1960 začeli s krčenjem stelnikov pri Mlakah in snovanjem plantaž zelenega bora. Zdaj imajo že 120 ha plantaž, ki bodo dale že v 25 letih drevje za posek. V bližini Lokev pa bodo letos zasadili 50 ha nekdanjih stelnikov.

Navzlic vsemu temu kolektiv gozdnega obrata Črnomelj občuti, da vseeno prepočasno obnavlja gozdove. Ob letnem pogozdovanju približno 200 ha bi namreč rabili vsaj 20 let, da bi izpeljali premeno povsod, kjer je potrebna. Dela pri osnovanju gozdov bo torej treba znatno povečati. Tudi zato so bile v Gradcu in Lokvah v zadnjih letih ustanovljene drevesnice z vsemi pripomočki za moderno proizvodnjo sadik. Večje drevesnice so osnovali tudi v Črmošnjicah. Tako imajo zdaj že 13 hektarov drevesnic, ki pa jih bodo še razširili.

Ob vseh rekonstrukcijah gozdnih cest so lani dogradili tudi 5 km nove ceste pri Planini. Cesta je odprla sektorje, ki bodo v prihodnjih letih lahko dali približno 15.000 kubikov hlodovine. Sicer sečnja v gozdovih poteka samo še z motornimi žagami. Za izvlačevanje lesa imajo traktorje, ki jim pomagajo — dostikrat — nadomestljivi konji. Na ta način letno dosežejo skupno 40.000 kubičnih metrov blagovne proizvodnje v vrednosti 60 milijonov dinarjev.

Sicer pa podružbljanje gozdne proizvodnje poteka počasneje, kot bi želeli, čeprav je tesnejše sodelovanje zasebnih proizvajalcev z gozdnim gospodarstvom nujno glede na stanje gozdov, slabo odprto cestno omrežje in drugo. Ob tem so oddaljene vasi že doslej imele dohodek skoraj samo od gozdarstva. Prav tam pa so predvidena večja dela pri obnovi gozdov. Posestniki, ki so vezani na zemljo, bodo ob tem imeli dodatni vir dohodka; bodisi od začasnega ali stalnega delovnega razmerja v gozdarstvu. Dolgoročne pogodbe za sodelovanje z GG novomestom — obrat Črnomelj je že sklenilo 60 posestnikov. Računajo, da bodo že v tej sezoni na podlagi dolgoročnih pogodb zajeli vsaj 50 odstotkov zasebne blagovne proizvodnje.

Precej težav je tudi pri pridobivanju zasebnih zemljišč za pogozdovanje. Ljudje pač radi poudarjajo, da bi bilo treba hitreje pogozdovati. Ko pa je potrebno, da bi se za določen čas odrekli stelnjarstvu v korist vzgoje novega sestoja, pa se vzburka kri. Do sporazuma sicer vseeno pride. Toda ob tem se kolektiv Gozdnega obrata v Črnomlju dobro zaveda, da bi bilo treba poiskati večja sredstva, da bi oddane površine lahko plačali v korist sklada za socializacijo vasi. S temi sredstvi pa bi lahko reševali pereče socialno-eko-

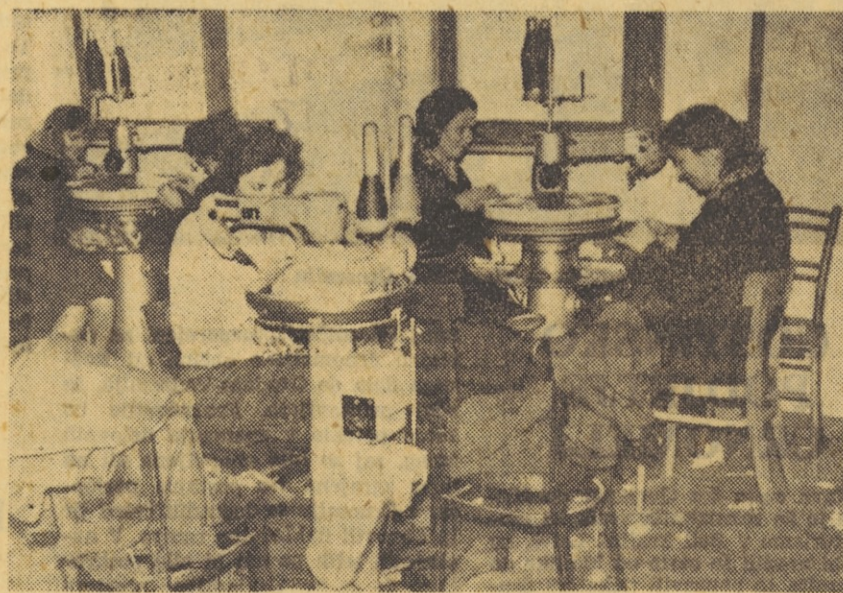
nomske probleme, ki nastajajo iz teh vzrokov.

Omenili smo, da so drevesnice — kot temelj za razširjeno obnovo gozdov — že osnovane. Sredstva gozdnega sklada in biološka amortizacija podjetja pa so prenizka, da bi omogočala kaj dosti več kot zgolj tekoče vzdrževanje nasadov. Suha krajina in Bela krajina pa terjata visoka in predvsem hitra vlaganja, ki jih GG Novo mesto samo s skladi občin ne zmore. Zato menijo, da bi ta problem območij, kjer je treba pogozditi velike površine, ni pa sredstev za vlaganja, da bi gospodarstvu prinesle velike koristi, najlažje rešili tako, če bi na ravni okraja ali republike osnovali sklad, ki bi dajal kredite za financiranje teh del.

V TRETJE DESETLETJE

Zapisek o **KMETIJSKI ZADRUGI ČRNOMELJ** lahko začnemo z neobičajnim, zato pa toliko značilnejšim podatkom, da zadruga začena tretje desetletje njenega poslovanja. Ustanovljena je bila namreč natančno pred dvajsetimi leti na osvobodjenem ozemlju in tako — glede na »starost«, »delovno dobo« in »staž« — predstavlja verjetno zadrugo z najdaljšo zgodovino v vsej naši državi.

Ce smo s tem na kratko osvežili spomin na častitljivo tradicijo črnomeljske kmetijske zadruge, poglej-

Beti Črnomelj — pri novih strojih za verižkanje pletenin

mo še, kaj KZ Črnomelj dandanes pomeni v gospodarstvu občine Črnomelj!

Predvsem v zadrugi poudarjajo, da v bistvu ne bodo preveč razširjali površin, ampak bodo poskrbeli predvsem za intenzivnejše izkoriščanje tistega, kar že imajo. Zadruga pa zdaj razpolaga z 1356 ha površin, od tega 400 ha orne zemlje. Večino plodne zemlje so pridobili z dolgotrajnimi agromelioracijskimi deli in tako nekdanji stelniki dajejo letno že 200 do 250.000 dinarjev katastrskega dohodka na hektar, prej pa so dali bore šest tisočakov.

Usposabljanje teh površin je seveda terjalo velike količine organskega gnojila. Tako ni čudno, da se je zadruga usmerila predvsem v živinorejo. Na obratih KZ Črnomelj v Maverlinu, Krasincu, Dragatušu, Črnomlju in Okljuku so na primer lani že dosegli 388 ton mesne proizvodnje. Z letošnjim letom, ko se je k zadrugi priključilo posestvo v Čr-

mošnjicah (potlej v sklopu GKP Novo mesto) in ko zadruga razširja pogodbeno sodelovanje z zasebnimi kmetovalci, pa se je gospodarska osnova KZ Črnomelj še bolj povečala. Tako za letos predvidevajo, da bodo dobavili domačemu tržišču oziroma izvozili skupaj 650 ton pitane govedi. Obrat v Črmošnjicah pa bo razen tega dal 400.000 litrov mleka, ki je že vnaprej oddano Ljubljanskim mlekarnam.

Ce tem podatkom o proizvodnji dodamo, da so na 10 ha lani pridelali trinajst ton prvovrstnega hmelja in vsega izvozili; da ima zadruga nadalje 3 hektare vinogradov in pet hektarov vrtnarskih površin, velja spregovoriti še o kooperaciji z zasebnimi proizvajalci. Zadruga je doslej z njimi pretežno sodelovala pri pogodbenem pitanju prašičev, medtem ko se zdaj že usmerja v pitanje oziroma dopitovanje mlade goveje živine. Tako kooperacijska proizvodnja pomeni koristno dopolnilo družbene proizvodnje, obenem pa nudi zaslužek in ugodnosti tudi zasebnim kmetovalcem. Obenem s tem zadruga precej kooperira tudi v rastlinski proizvodnji. Vendar je zadruga pri tem ubrala samosvojo pot; tržni presežek zanj niso krmne rastline oziroma žitarice, pač pa živina. Drugače rečeno: gre za pogodbeno sodelovanje v rastlinski proizvodnji, ki pa je podrejeno končnemu cilju: pove-

zaj, ko se organi naše ljudske oblasti organizirali tehnično bazo, ki je že tedaj — med drugim — pomagala tudi pri obnavljanju porušenega podeželja. Iz te tehnične baze je vzniknil današnji »**BEGRAD**«; gradbeno podjetje, ki se je med investitorji priljubilo predvsem zavljo kvalitetnih gradenj. Sicer podjetje izvršuje dela tako v Beli krajini kot na področju sosednje Hrvaške. Kot kooperant pa so se uspešno vključili tudi v obnovo razrušenega Skopja.

Odvce bi bilo naštevati, kaj vse je »**BEGRAD**« sezidal v dosedanjih letih. Dovolj pa bo, da omenimo zgolj naselje »Pod smreko« v Črnomlju, ki glede na tehniko gradenj, tipiko stavb in solidno izvedbo del pomeni nekakšen prerez sposobnosti tega podjetja. Zapišemo pa lahko, da »**BEGRAD**« trenutno gradi 29 stanovanjski blok, lekarno s stanovanjskim blokom in livarski objekt za tovarno LČ. Na vseh naštetih objektih že opravljajo notranja dela. samo po sebi pa je razumljivo, da je pred velikim praznikom Bele krajine in vse naše domovine podjetje zelo zaposleno z manjšimi popravili in adaptacijami, kar bo tudi precej vplivalo na lepši izgled belokranjske prestolnice in zibelke slovenskega osvobodjenega ozemlja.

Ob zaključku našega obiska v podjetja **BEGRAD** Črnomelj pa naj zabeležimo še teh nekaj informacij: podjetje je dogradilo samski dom, kar že vpliva na večjo stalnost gradbenih delavcev, obenem pa omogoča vključevanje vajencev v uk. V novi gradbeni sezoni si **BEGRAD** obeta ugodnejših poslovnih uspehov tudi zavljo tega, ker bodo odprli lastni peskopop v Dragovanji vasi. Doslej so namreč dobivali pesek iz Višnje gore, kar je gradbene stroške precej povečalo. Naposled pa bo že letos prišlo v podjetje nekaj novih šolanih strokovnjakov iz vrst študentov, ki jih je zdaj osem: dva tehnika, 1 inženir, dva na delovodski šoli in 3 na ESS.

OPEKARNA KANIŽARICA

V letih 1960 in 1961 so v **OPEKARNI KANIŽARICI** opravili precej obsežna rekonstrukcijska dela, s čimer naj bi jo po investicijskem programu usposobili za proizvodnjo 1,5 milijona opečnih enot letno. Vendar je opekarna lani, to je v prvem letu rednega obratovanja, že dosegla za eno tretjino večjo proizvodnjo. Opeke pa bi lahko izdelali (in prodali) precej več, če bi opekarna imela tudi umetne sušilnice, s čimer bi lahko obratovala vsaj deset mesecev v letu. Za to pa bi podjetje potrebovalo okoli 60 milijonov dinarjev. Sicer je kolektiv **OPEKARNE KANIŽARICE** — povprečno imajo 23 zaposlenih, lani ustvaril 41 milijonov dinarjev celotnega dohodka. Letošnji plan pa je za 15 odstotkov višji.

ČEVLJARSKO PODJETJE »PLANINA« ČRNOMELJ

zaposluje 24 delavcev, ki bodo letos izdelali okoli 9000 parov čevljev v vrednosti približno 29 milijonov dinarjev. Kolektiv »Planina« si je že uredil lastne delovne prostore, delo pa usmeril na serijsko proizvodnjo standardne moške obutve, ki jo dobavlja raznim trgovskim podjetjem. Kot kooperant pa »Planina« Črnomelj nastopa tudi v sklopu znane tovarne **LILET** Maribor

»NOVOST« LJUBLJANA — OBRAT ČRNOMELJ

Krojaško podjetje za moška in damska oblačila »**NOVOST**« Ljubljana vključuje tudi obrat v Črnomlju, kjer izdelujejo moško težko konfekcijo. Črnomeljski obrat podjetja »**NOVOST**« Ljubljana bo v prihodnje prevzemal tudi krojaška naročila za izdelovanje oblek po meri, kar je potrebno glede na krajevne razmere. Sicer je v tem obratu zaposlenih 24 delavcev.

»BEGRAD« ČRNOMELJ: POVSOD JIH CENIJO

Zgodovina belokranjskega gradbenega podjetja »**BEGRAD**« Črnomelj pravzaprav sega dvajset let na-

»PREHRANA« LJUBLJANA — SAMO- POSTREŽBA ČRNOMELJ

Od junija 1963 dalje v Črnomlju posluje **SAMOPOSTREŽBA VELETRGOVINE »PREHRANA« LJUBLJANA**. Podjetje se je zanj odločilo v okviru lastnega programa razvoja samopostrežnih trgovin v Sloveniji, ki seveda nujno temelji na potrebah prebivalstva in želji, da bi ob stalnem povečevanju blagovnega prometa zadovoljili kupce s čim večjim izborom blaga v tej vrsti trgovine.

Samopostrežne trgovine v Črnomlju dotlej še niso imele. Nič čudnega, če so jo potrošniki navdušeno pozdravili in se obenem zelo hitro tudi privadili taki obliki nakupovanja. To zanje pomeni velike prednosti, saj — zlasti še gospodinjice — lahko na enem kraju kupijo vse predmete dnevne potrebe; med drugim tudi mleko, sveže meso, sadje in zelenjavo ter kruh. Tako si potrošnik prihrani čas za čakanje v trgovinah, če mora vsak artikel iskati posebej in tako obiti več trgovin.

Sicer naj povemo, da je asortiment blaga v črnomljski **SAMOPOSTREŽBI PREHRANE** skoraj enak kot v Ljubljani ali katerikoli drugi samopostrežbi **PREHRANE**. To pomeni, da je potrošniku na voljo okoli 2500 artiklov, ki jih tudi prodajajo po istih cenah kot v katerikoli drugi samopostrežbi **PREHRANE**. Ne glede na teritorialno oddaljenost samopostrežnih trgovin namreč **PREHRANA LJUBLJANA** povsod prodaja po enotnih cenah.

V sklopu samopostrežbe posluje tudi manjši bife, kjer so gostom — razen vseh vrst alkoholnih in brezalkoholnih pijač — na razpolago tudi enostavnejša topla in hladna jedila po ugodnejših cenah kot v komercialnem gostinstvu.

Promet v **SAMOPOSTREŽBI PREHRANE** v Črnomlju stalno narašča, kar priča o tem, da potrošniki vse bolj cenijo sodobnejši način nakupovanja. Zdej, ko samopostrežba posluje že 8 mesecev, si njen kolektiv in **PREHRANA** kot celota prizadevata, da bi jo redno oskrbovala, potrošnikom pa zlagoma nudila še večjo izbiro vseh vrst blaga dnevne potrebe, galanterije, izdelkov iz plastičnih mas in drugega.

»VELETEKSTIL« — POSLOVNA ENOTA ČRNOMELJ

Za ureditev sodobne trgovine s tekstilnim blagom v Črnomlju se je trgovsko podjetje s tekstilom na debelo in drobno **»VELETEKSTIL« LJUBLJANA** odločilo potem, ko so bila potrjena stališča, naj se tudi trgovina na debelo neposredno vključi v nadrobno trgovino; bodisi z integriranjem z obstoječo trgovino na drobno, bodisi z ustanavljanjem lastnih prodajal.

Za sodelovanje pri modernizaciji trgovine v Črnomlju pa je bilo odločilno dvojje: obstoječe stanje razmeroma skromnega asortimenta zaradi premajhnih prostorninskih kapacitet ni več odgovarjalo razvoju in potrebam po osvoboditvi, čeprav je sicer Črnomelj tudi sam pri danih možnostih lepo urejeval trgovino. Naslednji razlog pa je bil pogojen z zavestjo odgovornosti za pomoč področju, kjer se je ves čas okupacije vodila borba za svobodo slovenskega ljudstva in za socialistično izgradnjo nove Jugoslavije.

Kakor že omenjeno, je morda edino, Črnomelj v mejah možnosti dovolj storil za napredek trgovine na področju Bele krajine. Mnogo manj je bilo storjenega v ostalih večjih krajih Dolenjske. Trgovski lokali so bili deloma obnovljeni, tudi zunanji izgled je dobil novo lice, sredstva pa so bila preveč skromna, da bi lahko realizirali program razširjanja maloprodajne trgovske mreže in zanj preskrbeli ustrezne prodajne in pomožne prostore.

V obstoječih trgovinah ni bilo dovolj prostora za vzdrževanje potrebnega izbora tekstilnih izdelkov, niti ni bilo dovolj skladiščnih prostorov. Zato je razumljivo, da so se sredstva belokranjskega potrošnika odlično v sosednji Karlovac, Novo mesto ali celo v Ljubljano.

Črnomelj pa ima zaledj s kupno močjo in bi mogel odigrati večjo vlogo kot potrošni center Bele krajine. Tudi razvoj industrije zahteva, da bi odpravljali pomanjkljivosti pri utrjevanju trgovine na drobno. Zato je bila pobuda **»Veletekstil«**, da bi sodeloval pri reševanju te problematike, ugodno sprejeta pri upravnih organih črnomeljske občine.

»Veletekstil« je prevzel ureditev prostorov bivše Korenove trgovine. S primerno adaptacijo notranjosti je bilo pridobljeno 250 m² odprtega prodajnega prostora in dovolj prostora za vskladiščenje zaloge, ki je potrebna za vzdrževanje popočnega

asortimenta glede na zmogljivost prodajnih prostorov. S povečanjem izložbenih oken vzdolž vsega objekta pa je lokal dobil polno dnevno svetlobo, ki je za prodajo tekstilnega blaga bistvenega pomena. Prostore so ogrevani s centralno kurjavo.

Prodajni prostor omogoča tako razporejanje asortimenta za metražno blago, kratko blago in za konfekcijo, da potrošniku nudi večjo preglednost nad zalogo in najboljše možnosti za samoizbirni način kupovanja.

Izbora blaga in res prester. Poleg metražnega blaga vseh vrst, preprog, zavese in ostalega dekorativnega blaga za opremo stanovanj je v trgovini na razpolago lep asortiment pletenin, perila in ostalih izdelkov tekstilne galanterije, poleg tega pa tudi bogata izbira lahke in teške konfekcije. Trgovina je redno oskrbovana iz matičnega skladišča engros dejavnosti v Ljubljani z izdelki večine jugoslovanskih tovarn. Na zalogi pa ima tudi razne proizvode iz uvoza. Za izpolnitev asortimenta pa si trgovina lahko zagotovi posamezne vrste blaga samostojno in neposredno tudi v tovarnah ali pri drugih grosistih.

Enoletno poslovanje kaže, da za ureditev teh prostorov in povečanja prodajnih kapacitet porabljena finančna sredstva niso bila nekoristno naložena. Rezultati prodaje dokazujejo, da je pod pogoji tako urejene trgovine mogoče ustreči željam in okusu še tako zahtevnega potrošnika.

V omenjenem primeru je tudi ovržena naravnost tradicionalna domneva, da so pogoji nakupa glede na izbiro blaga ugodni le v večjih mestih in v velikih trgovskih centrih. Podatki o številu postreženih strank opozarjajo, da se večji del prebivalstva Črnomlja in njegove širše okolice že privaja trgovini svojega kraja. Potrošnikom tega področja je torej prihranjenega tudi precej časa in stroškov, kar so doslej izgubljali za nakupe s prevozi v druge kraje.

Črnomelj pridobiva na trgovinski živahnosti in bo tak primer sodelovanja večjih gospodarskih organizacij pri urejanju in modernizaciji nadrobne trgovine na podeželju gotovo našel posnemovalce tudi pri trgovskih organizacijah ostalih strok.

Trgovina Veletekstila v Črnomlju

GOSTINSKO PODJETJE ČRNOMELJ

Nova cesta čez Gorjance do Metlike je že razmaknila vrata za razvoj turizma v Beli krajini. Letos, ko naj bi uredili še cesto do Metlike do Črnomlja in popravili nekatere druge važnejše ceste, tudi **GOSTINSKO PODJETJE ČRNOMELJ** pričakuje večji obisk domačin in tujih turistov. Zato ni nič čudnega, če bodo uredili vse potrebno, da bo camping na Vinici ustrezal vsem zahtevam mednarodnega registra campingov. V Semicu bodo začeli z gradnjo novega gostišča. Na Stružnem vrhu bodo odprli zidnico, kjer si bodo gostje ob trgatvi lahko sami postregli z grozdem, sicer pa jim bo na voljo najboljša kapljica. Ta postojanka bo kot nalašč tudi za zaključene družbe. V vseh osmih obratih tega podjetja se bodo pri jedilih po naročilu usmerili predvsem na domačo belokranjsko kuhinjo. V hotelu **»Lahinja«** v Črnomlju pa bo še posebej poskrbljeno za prijetno počutje s tem, da bo osebe streglo v narodnih nošah. Tudi pri ostalem bo prevladoval folklorni kolorit.

PARNA PEKARNA ČRNOMELJ

Za dober kruh in druge pekarske izdelke skrbi desetčlanski kolektiv **PARNE PEKARNE ČRNOMELJ**. Vsak dan spečejo okoli 1500

kilogramov kruha in blizu 3000 žemelj in drugega pečiva, kar prodajajo v lastni prodajalni in v samopostrežbi v Črnomlju ter v trgovinah v Adlešičih, na Vinici in v Črmošnjicah. S kruhom in pecivom zalagajo tudi vse šole v občini. Tako na leto ustvarjajo okoli 40 milijonov dinarjev prometa. Odkar je bila lani dograjena nova pekarna, ni več skrbi, da bi v občini ostajali brez kruha. Zmogljivosti nove pekarnice so namreč tolikšne, da bodo zadostovale vsaj za obdobje naslednjih desetih let, če ne morda celo dlje.

KLAVNICA IN MESNICA ČRNOMELJ

21-članski kolektiv **KLAVNICE IN MESNICE** v Črnomlju oskrbuje z mesom in z mesnimi izdelki celotno področje Bele krajine, razen metliške občine. Lani je podjetje doseglo 196,6 milijona dinarjev prometa, medtem ko letos računajo na 210 milijonov. V minulem letu so z lastnimi sredstvi uredili prekalvalnico ter upravno poslopje; v novih prostorih pa začeli še s predelovanjem mesa. Tako zdaj sami izdelujejo tudi salame, klobase, hrenovke in druge mesne izdelke, s čimer so poskrbeli za boljše založenost in večjo izbiro v mesnicah in drugih prodajalnah. Sicer je podjetje investiralo za nove prostore 7,1 milijona in za opremo 1,6 milijona, skupaj 8,7 milijona dinarjev lastnih sredstev.

BELOKRANJSKI ŽELEZNIČARJI

Dne 27. maja letos bo minilo 50 let, odkar je prvi peljal vlak skozi Belo krajino. To je praznik, ki se

Centrala v Črnomlju bo montirala v poštne poslopje, ki je bilo zgrajeno v letu 1961 kot prvo novo pošto poslopje na Dolenjskem.

V letu 1962 je bilo v Črnomlju zgrajeno tudi novo krajevno kabelsko omrežje, za kar je prispevala del potrebnih sredstev tudi Občinska skupščina Črnomelj. Vse to predstavlja velik korak k sodobnejšim telefonskim zvezam.

Z uvedbo poštnega avtofurgona na relaciji Ljubljana—Novo mesto se je tudi znatno izboljšal dohod in odprava poštnih stvari v Beli krajini. V bližnji prihodnosti pa je predvidena tudi še direktna avtofurgonska zveza iz Novega mesta v Belo krajino.

ZAVOD ZA ZAPOSLOVANJE DELAVCEV ČRNOMELJ

Z željo, da bi čim hitreje reševali probleme zaposlovanja, je **ZAVOD ZA ZAPOSLOVANJE DELAVCEV ČRNOMELJ** navezal dobre stike z delovnimi organizacijami, organi oblasti in društvenimi ter političnimi organizacijami na področju črnomeljske in metliške komune.

V letu 1963 se je prijavilo za zaposlitev skupaj 2036 oseb, od tega 498 žensk. V zaposlitev pa so vključili skupaj 1951 delavcev, od tega 498 žensk. Razen tega so v preteklem letu vključili v učenje za razne poklice 116 mladincev in mladink, ki so uspešno končali osemletko. Težave so bile pri ženski mladini, ker ni bilo prostih učnih mest. Zato so morali precej mladine usmeriti tudi na priučevanje v tekstilno, gradbeno, lesno in elektroindustrijo. Na ta način so zaposlili tudi precej mladine, ki ni z uspehom končala osemletke.

Skoraj pri vseh tistih, ki čakajo na zaposlitev, je očitno, da bi radi dobili delo predvsem v kovinski, lesni, tekstilni in elektro industriji. Za ostale panoge, kot so rudarstvo, gradbeništvo, gozdarstvo in kmetijstvo, pa se zelo težko odločajo in raje doma životarijo, oziroma iščejo zaposlitev v drugih krajih. Vzroki tega se skrivajo predvsem v slabem zaslužku, težkih delovnih pogojih in samem delu, ki je zvečine sezonskega značaja. Prav zato so pomanjkanje delavcev v teh panogah reševali z zaposlovanjem delavcev iz drugih republik.

Naj omenimo še, da bodo morali po perspektivnem planu gospodarskega razvoja v letih od 1964 do 1970 zaposliti povprečno po 343 delavcev letno. Približno tolikšen je tudi naravni prirastek prebivalstva. To pomeni, da v Beli krajini ne bo primanjkovalo delavcev, če si seveda večji del tistih, ki bodo čakali na zaposlitev, ne bo iskal dela izven območja občine. Pogoj za to pa so seveda urejeni življenjski in delovni pogoji ter možnost stalne zaposlitve. To pa spet terjata bistvenih sprememb v organizaciji dela in proizvodnje, zlasti v tistih dejavnostih, ki zavoljo omenjenih vzrokov že zdaj občutijo pomanjkanje delavcev.

KOMUNALNA BANKA LJUBLJANA — POSLOVNA ENOTA ČRNOMELJ

V letu 1956 ustanovljena Komunalna banka v Črnomlju se je z oktobrom 1962. leta vključila v Komunalno banko Novo mesto kot samostojna poslovna enota. V okviru večje in gospodarsko močnejše banke se je kmalu povečal tudi kreditni obseg črnomeljske poslovne enote, ki je še leta 1961 razpolagala s poldrugo milijardo kreditnih sredstev, čez leto z milijardo dinarjev več in lani s 3,2 milijarde dinarjev. Prav zavoljo želja in zahtev, da bi na območju občine Črnomelj zagotovili bolj enotno, predvsem pa smotnejšo investicijsko politiko, se je črnomeljska poslovna enota z letošnjim letom vključila v Komunalno banko Ljubljana. Tako **POSLOVNA ENOTA ČRNOMELJ** zdaj predstavlja eno izmed 18 poslovnih enot **KOMUNALNE BANKE V LJUBLJANI**.

Navzlic reorganizaciji — bolje bi bilo, če bi dejali integraciji v bančništvu — je poslovna enota Črnomelj zadržala vse posle, ki jih je

doslej opravljala in ki so sicer natančno opredeljeni v zakonu o bankah. Sicer v okviru Komunalne banke Ljubljana pričakujejo, da bodo lahko bolje organizirali in tudi pospešili zbiranje sredstev — tako preko hranilne službe kot tudi drugače — s čimer bi se še bolj približali svojemu cilju in nalogi: pomagati gospodarstvu, postati njegov poslovni partner v pravem pomenu besede.

Ob tem velja spregovoriti predvsem o eni izmed oblik zbiranja sredstev — hranilnih vlog, vezanih na odpovedni rok nad eno leto. Marsikdo izmed nas štedi denar in ga vloga na hranilno knjižico s povsem določenim namenom, da bi čez čas razpolagal s prihrankom, potrebnim za večji nakup ali podobno. Na ta način se vlagatelj sam pri sebi odreče, da bi pred zanj predvidenim rokom denar tudi dvigal. Komunalna banka Ljubljana zdaj vsem vlagateljem, ki so že ali pa še bodo do 31. maja letos vložili vsaj 50.000 dinarjev in ta znesek vezali na odpovedni rok nad eno leto, nudi vrsto zelo privlačnih ugodnosti. Take vloge se namreč obrestujejo po višji obrestni meri (nad 1 leto po 5,5 %, do 2 let po 6 %, do 3 let po 6,5 %, do štirih let po 7 %), vlagatelji so zavarovani za neugodno smrt in invalidnost, razen tega pa je razpisanih še dvajset nagrad: pralni stroj, hladilnik, televizor, radio, harmonika, sesalec za prah, loščilec za parket, moško in žensko kolo, 10 hranilnih knjižic z vlogo po 10.000 dinarjev.

To so ugodnosti, ki jih poslovne enote Komunalne banke Ljubljana nudijo vlagateljem, ki svoje vloge vežejo na odpovedni rok nad eno leto. To je nova spodbuda za varčevanje (samo v črnomeljski občini se je v zadnjem letu dni število vlagateljev povečalo za 46 %, znesek vlog pa za 43 %); to je ena izmed poti, kako bi banke, med njimi tudi poslovna enota KB Ljubljana v Črnomlju lahko nudile večja sredstva našemu gospodarstvu; odobraval kredite oziroma financirale tiste investicije, kjer lahko pričakujemo naglo obračanje sredstev; odobraval več potrošniških kreditov in jih dajale pod ugodnejšimi pogoji. Skratka, to je ena izmed poti k večji poslovnosti bank — pomagajmo pri tem vsi, ki v banki vidimo in želimo poslovnega partnerja.

ZDRAVSTVENI DOM ČRNOMELJ

Ne bi se dosti zmotili, če bi dejali, da so minula tri leta pomenila odločilno prelomnico v razvoju zdravstvene službe v črnomeljski občini. Zdravstvena postaja Semič in zobna ambulanta v Starem trgu pri Kolpi sta pridobili ustrezne delovne prostore. V Črnomlju so nadzidali in razširili zdravstveni dom. Ko bodo letos z montažnim objektom poskrbeli še za prostore zdravstvene postaje na Vinici, bo problem prostorov za potrebe zdravstva v črnomeljski komuni rešen za daljšo dobo. Tako zdravstvena služba, ki deluje pod okriljem **ZDRAVSTVENEGA DOMA ČRNOMELJ**, zdaj še najbolj občuti pomanjkanje kadra. Trem zdravnikom in dvema zobnim terapevtoma pa se bo v nekaj letih — toliko prej, če bo poskrbljeno za stanovanja — pridružil še 11 novih strokovnjakov, med njimi 6 zdravnikov in stomatologov. Tako bo **ZDRAVSTVENI DOM ČRNOMELJ** tudi kadrovske dovolj zaseden, da bo lahko začel s sistematičnim preventivnim delom v zdravstvu.

Prehrana Ljubljana — poslovalnica Črnomelj — najmodernejša samopostrežna trgovina